«... De ani de zile, noi Îl tot somăm pe Dumnezeu să plece din şcolile noastre, să plece din guvernul nostru, să plece din viaţa noastră. Or, ca un gentleman ce este, cred că El S-a retras ca atare. Cum să ne mai aşteptăm ca Dumnezeu să ne dea binecuvântarea şi protecţia Lui, câtă vreme noi Îi tot cerem să ne lase în pace?!...»

(Anne Graham)

credinţă
iubire
speranţă

PUNCTE CARDINALE

ANUL XII
Nr. 1-2/133-134
Ianuarie
Februarie
2002
24 pag. - 10000 lei

PERIODIC INDEPENDENT DE ORIENTARE NATIONAL-CRESTINA

ZIUA JUDECĂŢII

Federica Mathewes Green

Chiar în ziua următoare tragediei atacurilor teroriste *din 11* septembrie, *am străbătut* Washington-ul în maşină, surprinsă să-l găsesc neaglomerat şi liniştit. Am trecut pe lângă Pentagonul rănit de atac, unde maşinile abia se târau pe drumul principal, cu câteva mile pe oră, iar şoferii îşi lungeau *gâturile* spre a vedea şi a înţelege rana noastră *naţională*.

La doar câteva *mile mai departe*, printre blocurile de birouri *din suburbii*, se află o mică biserică, albă şi veche, acoperită cu şindrilă. Am păşit în interiorul răcoros al bisericii slab luminate şi având tavanul şi pereţii pictaţi cu imagini de ale Mântuitorului, ale Apostolilor, ale multor figuri biblice sau martiri ai credinţei *din vremurile* de demult. În aşteptarea părintelui meu duhovnicesc, m-am aşezat pe o bancă şi am privit în *jur*. Erau feţe de bărbaţi şi femei care au îndurat suferinţe *mult* mai severe decât *tot* ce am pătimit eu vreodată; stăteau senini pe pereţi, *ţinând* în mâini *simbolurile* biruinţei lor.

Părintele Gheorghe Calciu a ieşit *din* altar şi mi-a dat binecte. Este un bărbat mărunt şi agil, surprinzător de viguros la cei 76 de ani ai săi. Părul şi barba sunt dese şi albe, iar faţa lui este mereu cutată de un zâmbet, ca semn al unei bunăvoinţe şi bucurii neobosite. Termenul de bucurie este poate puţin ciudat pentru povestea lui. În patria sa de origine – România – părintele Calciu a stat cu dârzenie împotriva autorităţilor comuniste în repetate rânduri, dând dovadă de un curaj care desfidea instinctul de conservare. A fost deţinut cu brutalitate în temniţele regimului totalitar şi supus spălării creierului, asemenea unui alt mărturisitor *ilustru*, pastorul Richard Wurmbrand, autorul cărţii *Tortured for Christ* (*Torturat pentru Hristos*), de care l-a legat o *lungă* prietenie.

În ziua aceea, primul lucru de care m-a întrebat a fost: "Ce părere ai despre ceea ce s-a întâmplat ieri?". Am rămas mută pentru câteva clipe. Nu mă gândisem deloc, în mod mai adânc, la o astfel de întrebare. "Nu ştiu", i-am răspuns. Părintele Gheorghe mi-a spus: "A fost pedeapsa lui Dumnezeu".

Era un lucru la care mă mir că nu mă gândisem mai dinainte. Tocmai terminasem un studiu dens despre căderea Ierusalimului în anul 70 d. Chr. şi ştiam că evreii au considerat dintotdeauna astfel *de tragedii cumplite* şi *brutale* ca pe o *divină* plată pentru păcatele lor. De fapt, acesta pare să fi fost însuşi tipul de înţelegere a istoriei din Vechiul Testament; ori de câte ori Israel suferea o înfrângere militară, răspundea *prin pocăinţă*. Aceasta nu se substituia vreunui răspuns strategic, dar a fost atitudinea care *i-a însoţit mereu, cu necesitate*. Nu este vorba numai de un fenomen al Vechiului Testament. Când poporul i-a spus lui Iisus că Pilat îi ucisese pe galileeni în templu, El le-a răspuns: "... *dar dacă nu vă veţi pocăi, toţi veţi pieri la fel*" (*Luca* 13, 3) Pare a fi aici un model biblic: *suferinţa naţională trebuie să aducă pocăinţă*. Adeseori m-am întrebat ce ar putea reînsănătoşi *cultura* noastră bolnavă. *Uneori* mă simt copleşită de precaritatea condiţiei moral-spirituale a *Americii*, de cele 40 de milioane de copiii ucişi prin avort, de promovarea pe plan *mondial* a *promiscuităţii* culturale sau a *materialismului* cras, de nesocotirea lui *Dumnezeu* şi de împrăştierea în lume unor *nocive* mode americane.

Mă întreb adesea ce ne-ar putea întoarce pe noi la un drum mai sănătos. Toate se desfăşoară ciclic şi *culturile* se pot reîntoarce la o stare sănătoasă; asta se poate *întâmpla* într-o generaţie. *Dar niciodată* nu am auzit de un moment *istoric* pilduitor care să nu fi fost inaugurat printr-o catastrofă. Vindecarea este *fructul* căinţei şi vine ca urmare a suferinţei. Nu sunt prea multe exemple de restaurare spontană pentru acest fel de boală...

Părintele Gheorghe mi-a destăinuit că în noaptea anterioară venirii mele la el deschisese Biblia şi căzuse pe *Psalmul 127* [în Biblia românească: 126]. Mi-a citit atunci primul verset: "*De n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar strădui cei ce o zidesc. De n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ar priveghea cel ce o păzeşte*" (1-2). "Cum ar fi putut teroriştii – m-a întrebat părintele – să depăşească acest înalt nivel

(continuare în pag. 2)

răzvan codrescu:
homo americanus
sau "omul recent"
al părintelui calciu
p. 3

diana coriciuc:
interviu cu
istoricul
neagu djuvara
pp. 4-5

alexandru baer:
elitele si
partidele politice
pp. 6-7

bogdan g. rădulescu:
democratie naţională
versus
democratie universală
pp. 10, 15-16

răzvan codrescu:
dosar istoric
mota - marin
pp. 11 - 14

demostene
andronescu:
cealaltă ipostază
a terorismului
p. 24

«NOI CULEGEM CEEA CE AM SEMĂNAT»

În sfârşit, adevărul grav şi incomod, privitor la ceea ce am numit altădată "demonizarea Americii", este rostit răspicat pe un post de televiziune american de largă audienţă. Spre finele lunii noiembrie 2001, fiica lui Billy Graham [cunoscut lider religios protestant] **a fost intervievată pe TV National, la *Early Show*, şi Jane Clayson a întrebat-o: "Cum a putut Dumnezeu lăsa să se întâmple acest lucru?"** [valul de delincvenţă juvenilă şi de asasinate în masă din şcolile americane în ultimii 5 ani]. **Iar Anne Graham a dat un răspuns sincer şi emoţionant, de o adâncă şi gravă luciditate. Ea spus** [ca şi această scurtă notă introductivă, traducerea şi cele câteva precizări puse între paranteze drepte îi aparţin părintelui Gheorghe Calciu]:

"Cred că Dumnezeu a fost foarte întristat de ceea ce s-a petrecut, aşa cum suntem şi noi; dar, de ani de zile, noi Îl tot somăm pe Dumnezeu să plece din şcolile noastre, să plece din guvernul nostru, să plece din viaţa noastră. Or, ca un gentleman ce este, cred că El S-a retras ca atare. Cum să ne mai aşteptăm ca Dumnezeu să ne dea binecuvântarea şi protecţia Lui, câtă vreme noi Îi tot cerem să ne lase în pace?!

Să ne uităm puţin. Eu cred că totul a început atunci când Madeleine Murray O'Hare [care a fost ucisă şi al cărei cadavru a fost descoperit de curând] *a declarat patetic că n-ar fi de dorit nici un fel de rugăciune în şcolile noastre, iar noi am răspuns: OK!*

După aceea, altcineva a proclamat că ar fi mai bine să nu se mai citească nici Biblia în şcoli... Biblia care învaţă: "Să nu ucizi! Să nu furi! Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi!"... Şi noi am răspuns: OK!

Apoi doctorul Benjamin Spock a spus că nu trebuie să le tragem nici măcar o palmă copiilor noştri când fac rele, pentru că mica lor personalitate ar putea fi lezată şi le-am putea afecta grav propria lor părere despre ei înşişi [de notat că fiul doctorului Spock s-a sinucis]. *Şi noi ne-am zis că un expert ştie ce vorbeşte când afirmă aşa ceva, astfel că am răspuns din nou: OK!*

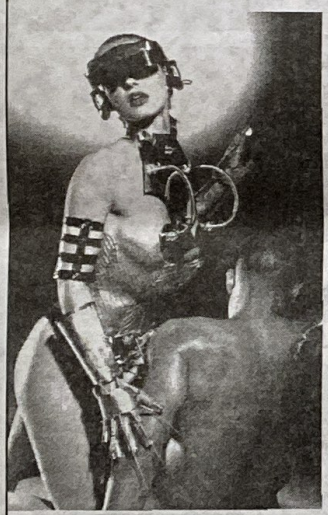

Apoi cineva a opinat că profesorii şi educatorii ar face mai bine să nu aplice nici un fel de pedepse disciplinare, atunci când copiii noştri fac rele. Şi administratorii şcolii au declarat că nici un membru al corpului didactic nu se va mai atinge de vreun elev sau student, chiar dacă acesta va face rele, pentru că nu vrem să avem o proastă publicitate şi nici să fim daţi cumva în judecată [deşi este o foarte mare diferenţă între «a aplica pedepse disciplinare» şi «a lovi», «a bate», «a umili» etc.]. *Şi noi am răspuns: OK!*

Apoi altcineva a strigat să le lăsăm pe fetele noastre să facă avorturi, dacă aşa cred ele de cuviinţă; ba nici măcar n-ar trebui să le mai spună părinţilor! Şi noi am răspuns: OK!

Acelaşi înţelept membru al conducerii şcolii a spus că, de vreme ce băieţii sunt ca băieţii şi o vor face oricum, haide mai bine să le dăm copiilor noştri prezervativele de rigoare, ca să se bucure nestingheriţi de plăcerile pe care le râvnesc, şi nici nu le vom spune părinţilor lor că ei le primesc de la şcoală. Şi noi am spus: OK!

Apoi unii dintre oficialii noştri de la vârf au declarat că nu contează ce facem noi în viaţa noastră particulară, atâta vreme cât ne îndeplinim munca. Şi, fiind de acord cu ei, am admis că nu contează ce face fiecare – inclusiv Preşedintele – în viaţa lui privată, câtă vreme eu am un serviciu şi economia merge bine... OK!

Apoi cineva a spus că putem publica reviste cu fotografii de femei goale, denumindu-le «inofensive» şi considerându-le doar ca pe o banală apreciere a frumuseţii corpului feminin. Şi noi am încuviinţat din nou: OK!

Şi iarăşi, cineva a luat această apreciere de bună şi a făcut un pas mai departe, publicând fotografii cu nuduri de copii, şi apoi încă un pas, punând aceste nuduri pe Internet, ca să fie lesne accesibile tuturor. Şi noi am zis: OK, ei au dreptul, desigur, la libertatea de exprimare!

După aceea, industria distracţiilor a zis să facem show-uri TV şi filme care să promoveze comercial vulgarităţile, violenţa şi sexul ilicit. Să dăm pe piaţă o muzică prin care să lăsăm să se afirme libere violul, drogurile, crima, sinuciderea şi alte teme satanice. Şi noi am zis: OK, toate astea nu sunt decât nişte distracţii oarecare şi nu au neapărat un efect nociv, pentru că oricum nimeni nu le va lua în serios, aşa că mergeţi înainte!

Şi ne mai întrebăm acum de ce oare copiii noştri n-au nicio conştiinţă, de ce nu deosebesc ce este bine de ce este rău şi de ce nu le pasă când ucid străini sau colegi de clasă, sau când decid ei înşişi să se sinucidă! Probabil că, dacă ne-am gândi mai îndelung şi mai adânc, ne-am putea închipui de ce...

*Cred că noi **culegem ceea ce am semănat**".*

ZIUA JUDECĂŢII

(urmare din pag. 2)

de securitate [al Statelor Unite în general şi al Pentagonului în special], dacă Domnul Însuşi nu ar fi îngăduit-o în vreun fel?". Apoi a mers la *Daniel* 9, 12-14: *"Şi a adeverit cuvintele Sale, pe care le-a grăit către noi şi către judecătorii noştri, ce au cârmuit peste noi, că a voit să abată peste noi străşnic prăpăd, care nu s-a mai întâmplat niciodată sub cer, asemenea celui din Ierusalim. Precum este scris în legea lui Moise, toată această nenorocire s-a năpustit asupra noastră, dar n-am îmbunat faţa Domnului Dumnezeului nostru, întorcându-ne de la nelegiuirile noastre şi luând aminte la adevărul Său. Gândit-a îndelung Domnul asupra nenorocirii pe care a abătut-o peste noi, că drept este Domnul Dumnezeul nostru în toate faptele pe care le-a făcut, dar noi n-am ascultat de glasul Lui".*

Părintele Gheorghe mi-a spus, în continuare, că acest concept de pocăinţă şi umilinţă lipseşte – în cea mai mare măsură – în America de azi, pârând prea puţin probabil ca americanii să înţeleagă lecţia. Când părintele a venit pentru prima dată în America [1985], vorbea uneori despre păcatele săvârşite în închisoare, iar oamenii îi spuneau: "Cum puteai să păcătuieşti? Doar erai în închisoare!". Părintele zâmbea auzind acestea: "Fireşte că poţi păcătui. Dacă nu cu fapta, atunci cu gândul".

Americanii, spune părintele, sunt peste măsură de mândri; ei sunt obişnuiţi cu puterea, cu forţa lor, iar conceptele de umilinţă şi de pocăinţă nu le sunt prea familiare, nici măcar printre creştinii conservatori. Or, cu timpul, am ajuns să văd că aceste concepte reprezintă chiar inima Evangheliei: ele constituie cel mai consistent mesaj al lui Iisus. Dar noi trecem cu uşurinţă peste aceste concepte, cam grăbiţi în încredinţarea noastră că Dumnezeu ne iubeşte. Fireşte că da, El ne iubeşte, dar nu putem şti cât de mult ne iubeşte până nu ne pocăim. Atâta vreme cât nu eşti conştient cât de multe îţi iartă Dumnezeu, nu vei înţelege, cu adevărat, înălţimea iubirii Lui. Nu găseşti multe Biserici care să mai predice asta astăzi, fie ele conservatoare sau liberale. Nu ne ajută prea mult să ne limităm la o pietate superficială, în loc să ne coborâm în adânc, la nivelul marilor înfruntări esenţiale.

Părintele Calciu mi-a mărturisit că a fost foarte mişcat când i-a văzut pe congresmeni cântând *God Bless America*. După aceea a început să se gândească în câte dintre proiectele sau întreprinderile lor aceiaşi bărbaţi şi aceleaşi femei acţionează pentru a face nefolositoare această binecuvântare a lui Dumnezeu... Mi s-a întâmplat să mă gândesc, în sinea mea, că acest cântec voia mai degrabă să însemne: "Doamne, binecuvântează ceea ce *noi am făcut* deja; binecuvântează ceea ce *noi am hotărât* singuri să facem". O prietenă îmi spunea că un club de *strip-tease* şi-a înlocuit recent firma cu... GOD BLESS AMERICA – lucru care se subsumează simptomatic problemei ridicate. Asta mi-a dat mult de gândit.

Ani de-a rândul, am crezut că cel mai important lucru de care America are nevoie este să se umilească şi să se pocăiască. Acum pare să se întâmple ceea ce Dumnezeu a făcut în trecut pentru a aprinde în oameni flacăra acestui răspuns: acea suferinţă pe care Israel a trăit-o îmbrăcat în sac şi cu lacrimi amare. Însă nimeni, nici măcar creştinii, nu par a trage de aici cuvenitele învăţăminte. În schimb, ne concentrăm gândul la cât de mult rău ne-au făcut adversarii noştri, străduindu-ne să-i zdrobim prin marea noastră putere pământească şi simţindu-ne satisfăcuţi să vedem la televizor nişte tineri arabi arşi de vii în jeepuri!

Dacă părintele Calciu are dreptate, dacă pocăinţa este cu adevărat mesajul lui Dumnezeu către noi, atunci mi-e teamă că ne trebuie mai mult decât o lecţie pentru a pricepe şi a ne învăţa minte.

HOMO AMERICANUS SAU "OMUL RECENT" AL PĂRINTELUI CALCIU

Volumul *Homo americanus*, proaspăt apărut la Editura Christiana*, este o construcție editorială durată din cărămizile generos puse la îndemână de Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa în ultimii zece ani. Cărămizile însele, prin forma și prin dimensiunile lor, mi-au sugerat arhitectura ansamblului. Eu n-am adus decât mortarul, tencuielile și spoiala, lucrând cu rutină de meșter, dar cu smerenie de ucenic. Se cădea făcută din capul locului această precizare, încît oricine va voi să vorbească de bine sau de rău noul volum, să știe cam ce trebuie pus în contul fiecăruia.

Titlul editorial pe care i l-am dat – *Homo americanus. O radiografie ortodoxă* – s-ar putea să le sugereze unora (prea deștepți pentru a nu fi circumspecți, sau prea oportuniști pentru a *nu fi* iritați) și altora (prea pătimași pentru a *nu* se lăsa seduși, sau prea reacționari pentru a nu jubila aprioric) o frondă antiamericană cu tot dinadinsul, ceea ce nu se potrivește cu poziția profund creștină a autorului. Nu "antiamericanismul" pur și simplu definește discursul necomplezent al părintelui Calciu, ci *rezistența moral-spirituală* la fenomenul curent și galopant al "americanizării".

Diferența *nu* este tocmai anevoie de făcut (cu condiția unei minime onestități): "antiamericanismul", ținând de trăirea "tragicomică" a accidentalului, este îndeobște o reacție ofuscată și exterioară la agresivitatea imperialistă (*horribile dictu!*) a "modelului american", pe când "rezistența la americanizare", ținând de trăirea "tragică" a esențialului, este o atitudine complexă, manifestată *nu* numai în afara lumii americane, dar și *înlăuntrul* ei, ca refuz lucid al "semnului Fiarei", adică al unei civilizații excesiv-materialiste și cinic-utilitariste, din care consumismul, hedonismul și pragmatismul – diavoli "îmbrăcați în îngeri de lumină" – riscă să elimine complet orice exigență morală și orice elan spiritual (a se vedea și *motto*-ul acestei ediții*, împrumutat din șarjele orale ale regretatului Petre Țuțea, care se mișca și el – "asimptotic", cum îi plăcea să spună – între admirația "de stânga" și disprețul "de dreapta" față de "liberala Americă").

Nu poate fi eludat faptul că părintele "radiografiază" America nu din exterior, ci *de la fața locului*, după ani buni de con-viețuire și "cuminecare" nemijlocită (din 1985 încoace). Pentru el, "omul american" *nu este nici dușmanul, nici* străinul, nici "departele"; el este fratele, vecinul, "aproapele". Un frate adeseori "bolnav" – sau numai "păscut de boală" – în ordinea gingașă a spiritului (așa cum și noi suntem "bolnavi" ori "păscuți de boală" într-o ordine mai terestră, prin care *și el* obișnuiește *să ne judece* – și adesea nu fără dreptate). Chiar criticând și certând, autorul, ca om greu încercat și ca preot "mâncat de râvna lui Hristos", o face cu iubire și responsabilitate; *homo americanus* este dragostea lui răstignită, așa cum, *acasă*, dragoste răstignită i-a fost, o viață întreagă, "bietul om de sub vremi", cel "făcut frate cu dracul ca să treacă puntea", într-a cărui vindecare s-a rostit fără înconjur, până la jertfa de sine (21 de ani de închisoare sub comuniști, *nu doar cu toată* recuzita supliciului fizic, ci și cu aceea, *infinit mai* perversă, a "asasinatului moral"). Sunt destule texte ale sale (unele incluse chiar aici) care-i vădesc fără putință de tăgadă această iubire de fond; și pe cât de mare îi este *indignarea* față de viciile proliferante ale Americii, pe atât de *mare* îi este și bucuria pentru virtuțile ei, atâtea câte le (mai) are, *manifeste* sau doar *latente*. Asemenea proorocilor veterotestamentari, Părintele Gheorghe/*Father George* a mustrat – și nu ostenește să mustre – "cetatea" și "poporul" ca "om al lui Dumnezeu", când cu blândețe, când cu asprime, "de la Răsărit și până la Apus", având măsură pe Hristos și tradiția mistico-dogmatică a Bisericii luptătoare – Adevărul și Duhul Adevărului. Dacă ar tăcea el (sau cei asemenea lui), "atunci pietrele ar striga"... *Wake up, America, wherever you are!*

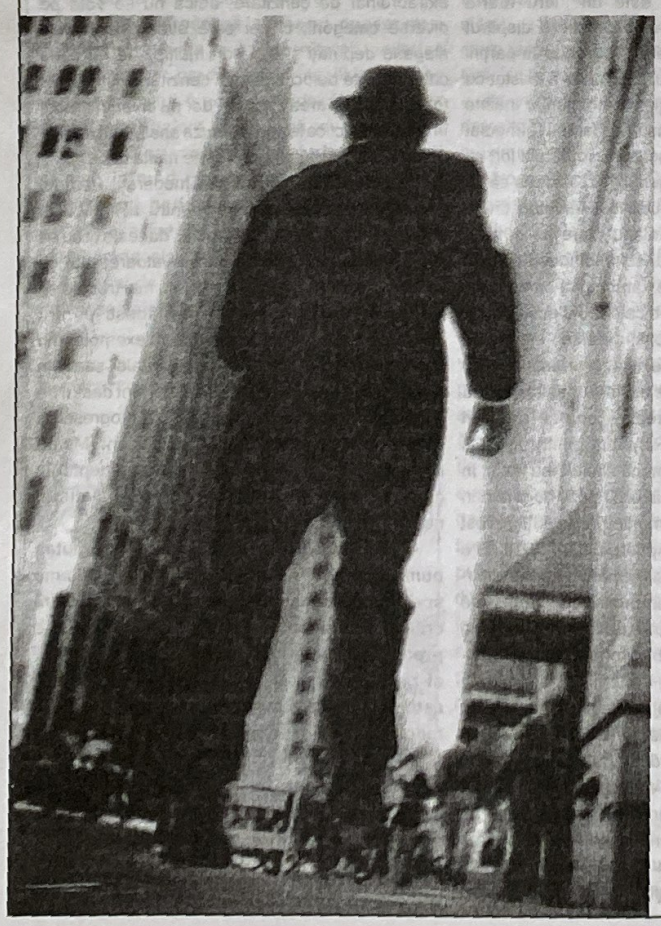

Este de ajuns să citească cineva, în chiar cartea de față, anexa la capitolul "Demonizarea Americii" (rechizitoriul desfășurat de Anne Graham***), sau înfiorata evocare meditativă pe care o face Federica Mathewes Green (în "Ziua judecății"), sau mărturisirea semnată de Mary Magdalene McCann (vezi "Povestea unei convertiri"), pentru a se lămuri că aici nu-i câtuși de puțin vorba de idiosincraziile unui "popă" ortodox alergic la "modernitate", ci de zbuciumul istoric al unei lumi care, privindu-se ea însăși, pe alocuri, în oglinda sacrală a spiritului, se cutremură să-și descopere acolo înfățișarea de "Vavilon" apocaliptic. E lipsit de importanță dacă "popa" are sau *nu* dreptate în detalii; el poate greși sau exagera pe alocuri, însă are dreptate în *principiu*, *împotriva* Americii, dar și *laolaltă* cu ea.

E aproape de prisos să spun că *homo americanus* nu înseamnă "tot americanul", ci un anume tip predominant și epidemic, care, treptat, nu mai ține de un loc anume, ci de o paradigmă existențială (cu care începem să ne confruntăm tot mai serios și dincoace de ocean, ca și cu un cancer tinzând spre metastază). Până la urmă *homo americanus* zace, ca o ispită a veacului, în fiecare dintre noi.

Într-un fel, *homo americanus*, așa cum se află radiografiat aici, este "omul recent" al Părintelui Calciu (ca să evoc o sintagmă pe care d-l H.-R. Patapievici a făcut-o celebră peste noapte, într-o carte nu mai puțin radicală, în sistemul ei de referință, decît cea de față). În registre diferite, este vorba, aici și acolo, de același tip uman, de același faliment al modernității, de același recurs soteriologic la "soluția creștină".

Definiția "omului recent" i se aplică întocmai lui *homo americanus* (care nu este, în fond, decît "omul recent" investigat *la sursa lui*, în mod mai simplu și mai concret, din perspectiva și cu experiența istorică a altei generații): "... oamenii pe care îi produce într-un ritm industrial modernitatea [...] nu sunt cu adevărat nici noi, nici înnoiți: sunt, asemeni conservelor cu dată de expirare pe etichetă, doar recenți... Omul recent este omul care, oricât timp ar trece peste el și oricâtă vreme l-ar șlefui, tot rudimentar rămâne. Pentru că acest tip uman nu se mai poate sprijini pe existența vreunui suflet, nici al lui și nici al lumii, el *nu* mai are resursele de a întemeia tradiții și nici măcar datini [...] Omul recent este omul care, dorind să se satur de toate fenomenele acestei lumi – stăpânindu-le, posedându-le, schimbându-le după plac și pătrunzându-se de toată materialitatea lor – s-a trezit într-o bună zi că *nu* mai este decât un epifenomen al curgerii, scurgerii și prelingerii lor".

Menționez, în încheiere, că textele adunate aici au apărut prima oară în România fie în revista *Puncte cardinale*, fie în pagina creștină a cotidianului *Ziua*, iar o parte din ele se regăsesc și în eteroclitul volum *Rugăciune și lumină mistică. Eseuri și meditații religioase* (Editura Dacia, Cluj, 1998). Toate au fost revăzute și îmbunătățite, fie de către autor, fie cu îngăduința sa. Parantezele drepte – de care am evitat să fac abuz – sunt editoriale (cu o singură excepție, semnalată însă la locul respectiv). Textele aparțin perioadei 1993-2001. Succesiunea lor în volum nu este însă determinată de criteriul cronologic, ci de cel tematic. Traducerea în românește a textelor străine anexate îi aparține de fiecare dată autorului.

Răzvan CODRESCU
(din prefața volumului *Homo americanus*...)

---

* Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa, *Homo americanus. O radiografie ortodoxă*, ediție îngrijită și prefață de Răzvan Codrescu, Editura Christiana, București, 2002. Este a patra carte a părintelui Calciu apărută în țară (după *Șapte cuvinte către tineri*, Editura Anastasia, București, 1996; *Rugăciune și lumină mistică. Eseuri și meditații religioase*, Editura Dacia, Cluj, 1998; *Războiul întru Cuvânt. Cuvintele către tineri și alte mărturii*, Editura Nemira, București, 2001). Textul pe care-l publicăm ca editorial al numărului de față ("Ziua judecății") este inclus – în loc de încheiere – și-n recentul volum. [n. Red.]

** *"După dumneavoastră, care ar fi cea mai puternică cetate economică în ziua de azi? O să-mi spuneți, și v-o spun și eu: liberala Americă! Din punctul acesta de vedere, europenii sunt, pardon de cuvânt, niște bășinoși Nu-i mai puțin adevărat că americanii fac haosul planetar, ei gândesc negustorește În belșugul de acolo nu poate apărea o [mare] gândire teologică, de pildă. N-au vocație, ci îl invocă pe Dumnezeu doar ca să le binecuvânteze prăvăliile. Numai că se întâmplă un fenomen ciudat: un german, un francez, un orice care ajunge în America* ***se americanizează!*** *Tragedia omului de azi e că americanii dictează. Dictează economic, vamal, naval, aerian. Doar atât că nu exercită cum ar trebui stăpânirea lumii decât la casele de bani. N-au destul orgoliu politic, nici destulă onoare Dar istoria nu iartă: americanii vor îmbătrâni și ei "*.

*** Reprodus și-n numărul de față, pe pagina a doua. [n. Red.]

"ÎN ROMÂNIA EXISTĂ UN TEREN DE TENDINȚĂ CONSERVATOARE"

- *Improvizația permanentă [...] caracterizează politica noastră actuală.*
- *În România veacului al XIX-lea, majoritatea marilor noștri creatori n-au fost oameni cu idei de stînga.*
- *Conservatorismul, în sensul modern, este necesar României în momentul de față.*
- *Să sperăm că prostiile pe care le vor face cei ce se află acum la putere, timp de trei ani, cît le-a mai rămas, îi va scoate din pîine la viitoarele alegeri!*

Interviu cu istoricul Neagu Djuvara

1. Spre deosebire de liberalism, care pledează pentru raționalitatea anumitor principii sau teorii și reclamă realizarea consensului social asupra lor, conservatorismul crede că valoarea și valabilitatea acestora este determinată de consensul public. Conservatorismul susține că fundația autentică a societății o reprezintă formele de viață, de atitudine fixate prin tradiție, fundament fără de care toate mecanismele „raționale" impuse voluntar se reduc doar la inutile și terne forme fără fond. Credeți în acest *pragmatism politic* conservatorist?

E clar că dacă ne referim la istoria României din veacul al XIX-lea, cînd se formează mișcările politice de stil modern, adică un Parlament, Partidul Conservator, Partidul Liberal, trebuie să recunoaștem că în definitiv, cu toate păcatele țării noastre din punct de vedere al evoluției, am avut atunci norocul de a avea doar două mari partide, ca în Marea Britanie (mama parlamentarismului european), și un Domnitor înțelept – Carol I de Hohenzollern – care a știut creeze un echilibru între aceste formațiuni politice, dîndu-le puterea cînd uneia, cînd alteia; prin urmare, liberalii făceau pași mari înainte, cîteodată prea rapizi, ca apoi să vină Partidul Conservator, care încerca să fie mai pragmatic și mai aproape de realitățile țării. Conservatorii n-au fost numai pragmatici: au avut teorii – în special junimiștii lui Titu Maiorescu, inventatorul expresiei „forme fără fond", formulă care a mers totuși prea departe și și-a găsit un foarte interesant răspuns în cărțile lui Ștefan Zeletin despre originea burgheziei române; acesta a arătat că și la noi s-a format o burghezie de tip capitalist ca și în alte țări, însă, ce-i drept, cu oarecare întîrziere.

Eu gîndesc despre conservatorism că a fost un fel de frînă necesară la prea marele entuziasm al pașoptiștilor noștri și, pe urmă, al Partidului Liberal, care făcea uneori reforme de stil modern, fără să țină suficient seama de baza populară și de tradițiile românești. Acest lucru l-a împins pe Maiorescu să scoată formula amintită, niței excesivă. De fapt, vroia să spună că am copiat forme din codurile franceze, belgiene, occidentale în general, fără a ține cont de tradițiile noastre și de posibilitatea ca aceste norme străine să aibă sau să prindă rădăcini la noi.

După o sută și ceva de ani, ne dăm seama că ambele partide au fost necesare; liberalii au venit cu mari schimbări în țara noastră, iar conservatorii, atunci cînd ajungeau la putere, încercau să frîneze un dram entuziasmul renovator și să mai pună pe șine trenul guvernamental.

Conservatorii au avut cîțiva reprezentanți de mare capacitate politică, cum au fost Lascăr Catargiu, Petre Carp, Gheorghe Manu, cîțiva din familiile Lahovary, Cantacuzino etc. Poate fiindcă erau oameni foarte bogați, nu erau cîtuși de puțin ispitiți să facă matrapazlîcuri. Liberalii au fost acuzați întotdeauna că erau mai înclinați către o anumită ușurință în domeniul moralității. Și să nu uităm un lucru: printre marii noștri gînditori, Maiorescu, Eminescu, Caragiale, chiar și Creangă, au fost conservatori, fără ca să-i poți acuza că erau niște conservatori care vroiau să-și păstreze moșiile. Conservatorii (și acesta este un lucru foarte important), pînă la 1920, cînd practic a dispărut partidul lor, au fost cei care s-au opus împărțirii pămînturilor. Nici în Partidul Liberal nu a existat cu adevărat ideea unei împărțiri a pămînturilor înainte de marea răscoală țărănească de la 1907. Imediat după aceea, liberalii au înscris în programul lor, cu care s-au prezentat la alegeri în 1913, ideea că va trebui distribuit pămîntul. Unii conservatori tineri, cum a fost de pildă Argetoianu (care pe urmă a participat la multe guverne, schimbîndu-și cojocul după împrejurări), au pretextat imediat că această împărțire a pămîntului va fi o catastrofă economică, predicțiune destul de valabilă, de altfel. Înainte de război, atîta vreme cît au existat mari întinderi de moșii aparținînd unor proprietari, țara noastră exporta cantități însemnate de cereale, ceea ce a folosit capitalismului începător în România, pentru investiții în industrie; căile ferate și multe altele s-au făcut, în mare parte, fiindcă România era relativ bogată prin exportul de cereale. Cînd marile proprietăți au fost împărțite prin marea expropriere din 1918-1922, e clar că economia agricolă a României a avut, dintr-o dată, o mare scădere de productivitate. Trebuie să ținem seama și de partea economică a conservatorismului, probabil eronată, dar de știut, pentru a înțelege ce a fost Partidul Conservator în veacul al XIX-lea: era, în majoritate, susținut de marii proprietari și de ceea ce mai rămăsese din vechea boierime, care-și cam pierduse pămînturile; exista un fel de nouă aristocrație economică, formată din foști arendași, bancheri, adică mari proprietari; în momentul exproprierii, marile familii boierești erau deja sărăcite. Acest lucru reprezintă un element sociologic important de știut: se făcuse deja o împroșpătare a categoriei celei mai bogate din țară în timpul veacului al XIX-lea.

Utilitatea conservatorismului la noi a fost mai cu seamă de ordin administrativ. Guvernele conservatoare în general au fost mult mai eficace pe teren practic în țara noastră și multe progrese de ordin administrativ s-au făcut sub ele, fiindcă erau mai aproape de realități. Partidul Conservator a fost distrus imediat după primul război mondial prin faptul că s-au votat două mari reforme – sufragiul universal și marea expropriere. Acești doi pași făcuți întru modernizare au distrus Partidul Conservator, luîndu-i temelia economică, prin faptul că marii proprietari au fost reduși la aproape nimic, iar din punct de vedere electoral sistemul nu mai era cenzitar (alegerile din veacul al XIX-lea erau extraordinar de cenzitare, adică nu se vota pe diverse categorii, ci cei care aveau bani mulți alegeau deputați și senatori mulți; cine nu avea carte nu vota deloc; sistemul cenzitar exista peste tot, pînă și în Marea Britanie, dar nu chiar în gradul în care se practica la noi din cauza analfabetismului, care înlătura de la alegeri foarte multă lume).

În afirmații trebuie să fim moderați: Partidul Conservator a fost necesar pentru a împiedica anumite excese ale liberalismului, dar este greu să spui că facem o doctrină conservatoare, mai cu seamă în epoca contemporană. Nu mai trebuie să luăm exemple din trecutul românesc pentru conservatorism. Trebuie să luăm exemple din conservatorismul Europei occidentale sau din America. Ne dăm seama astfel că ei sînt destul de justificați, în sensul că cele mai mari progrese pe care le-au făcut anumite țări din Occident (Marea Britanie, Franța) s-au înregistrat în momentul în care au cam abandonat visele socialiste, nemaivorbind de cele comuniste.

2. Pe lîngă dimensiunea care s-ar putea numi adaptativă („soluții specifice la probleme specifice"), conservatorismul are și o latură critică, de condamnare a rețetelor universale, a produselor gîndirii speculative, a abstracțiilor și planurilor fanteziste, a soluțiilor-tip. El își asumă rolul de a contracara politica „algoritmilor" și a șabloanelor. De aici rezultă că sursa gîndirii pragmatice, critice, este experiența. Să fie oare experiența infailibilă?

Bineînțeles că nu. Dar nici improvizația permanentă care, de altfel, caracterizează politica

☛

noastră actuală. Ideile pe care le-ați spus referitor la experiență mă aduc cu gîndul la faptul că una din tragediile pe care le trăiește România de acum este că regimul comunist pe care l-am avut timp de 45 de ani a distrus sistematic, pe baza gîndirii lui Lenin, burghezia română; este ca și cînd am fi tăiat pepiniera din care se poate face din nou o pădure sau o livadă. Părerea mea este că peste 50% din burghezia română a fost distrusă în închisori, la canal, sau i s-a rupt șira spinării, fiindcă cei închiși au fost de multe ori siliți să colaboreze cu Securitatea. Aceasta este doar o primă parte. A doua este că a fost încurajată emigrația și ea se continuă după 1989. Sînt convins că dacă s-ar face prin Internet o statistică posibilă a cîți Popești și Ioneștii avem în țară și cîți avem acum în Australia, în SUA, în Canada și în Franța, sînt mai mulți în străinătate decît în România! Această clasă socială, care se încropise în 150 de ani și forma pepiniera din care se puteau scoate oameni politici, a dispărut. Ea avea o experiență, din tată în fiu, căci fiecare avusese un tată primar, deputat sau ministru. Din aceștia scoți oameni buni în politică! Acum vorbesc în calitate de istoric, care s-a ocupat de istoria universală: vă desfid să găsiți un mare om politic care să fi ieșit din țărănime! Este o lege universală: țăranul nu este politician. El e bun de revoluție; face răzvrătiri superbe cîteodată; nici unul nu ajunge însă să fie un bun guvernant; ciudat, dar așa este! Guvernanții cei mai buni se nasc, de pildă, la aristocrații democrați (vă pot cita chiar din istoria universală – Pericle, Cezar și mulți alții, cu idei liberale, erau din familii care din tată în fiu și de multe generații guvernau țara). La noi, în momentul de față, trebuie să recreăm – eventual, chiar printr-un partid conservator – categoria oamenilor care au o anumită tradiție de guvernare...

3. I se reproșează adeseori conservatorismului rezistența la „modernitate", calitatea de „reacționar", gradualismul. În fapt, atitudinea conservatorului e aceea a judecătorului ușor atins de scepticism, convins că ceva important, înrădăcinat, nu se poate schimba brusc. Credeți că sînt, în mod real, conservatorii adversarii progresului, periculoase frîne în calea noului?

Vă spun imediat, în sens contrar, că sistemul de asigurări sociale a fost pentru prima dată introdus în Europa de către Bismarck, considerat un arhiconservator și chiar un tiran, dar totuși într-un regim parlamentar; acest lucru a fost introdus de anumite state socialiste abia cu 50 de ani mai tîrziu. Aceleași progrese ale asigurărilor sociale le-au făcut și conservatorii britanici, în timpul războiului. Ei au inventat aproape gratuitatea medicală. Iată, două partide conservatoare, din veacul trecut și din veacul al XIX-lea, creatoare de sisteme sociale foarte valabile!

4. Conservatorismul cultivă spiritul de elită, neîncrederea în mase. De aici, apărarea valorilor în cultură și apărarea aristocrației în cîmpul social-politic. Cît din această concepție poate fi viabil astăzi?

Eu cred că revoluțiile care au avut loc de o jumătate de veac încoace au distrus atît de profund structurile vechi, încît nu se mai poate spune că un partid conservator ar favoriza o oarecare aristocrație, care nu mai există. Cel mult, trebuie să se construiască din nou, prin educație, prin exemplul dat într-o generație sau două, un strat social educat și în stare să preia un rol politic mai puțin stîngist decît cel pe care l-am trăit în ultimele decenii.

5. Laurențiu Ulici, făcînd un exercițiu de imaginație, a închipuit cele două mari ideologii politice ale lumii – Stînga și Dreapta – ca pe cele două mîini ale trupului uman, ajungînd la concluzia că mîna stîngă, precum nasul lui Pinocchio, suferă de acromegalie, trupul întreg riscînd să se dezechilibreze și să cadă tot pe partea stîngă. Ar putea fi un partid conservator, în România de azi, factor decisiv de reechilibrare a trupului? Și cum ar schimba el look-ul eșichierului politic românesc?

Metafora lui Ulici e impresionantă, mai cu seamă dacă ne gîndim la ce se întîmplă și în țările occidentale, de pildă Franța; regimul socialist francez încearcă întotdeauna să facă niște reforme nu tocmai realiste și trebuie pe urmă să vină în alternanță partide mai de dreapta, pentru a restabili situația economică a țării. Un lucru care nu trebuie uitat: ca să poți să faci o adevărată politică socială, adică să dai și muncitorului, și omului care lucrează în birou etc. un maximum de avantaje, trebuie mai întîi să fie sănătoasă economia. Or, economia cu un sistem socialist, și mai cu seamă cu unul comunist, nu este valabilă. Țările care au acum cele mai mari avantaje sociale sînt cele care au făcut mai întîi cele mai mari progrese economice. Pînă și sistemul social așa-zis socialist al suedezilor este bazat pe un foarte sănătos capitalism de bază, de care nu s-au atins. Nu mai vorbesc de SUA, care continuă să fie țara cea mai prosperă din lume, cu un regim care nu are nimic socialist în el. Cred într-o mișcare conservatoare, dar care n-ar trebui să fie ostilă unui partid liberal; să fie totuși o mișcare și mai la dreapta nu ar strica în evantaiul politic românesc de acum, mai cu seamă dacă privim Parlamentul actual. Să sperăm că prostiile pe care le vor face cei ce se află acum la putere, timp de trei ani cît le-a mai rămas, îi va scoate din pîine la viitoarele alegeri, cînd ar trebui să avem în evantaiul care va cîștiga alegerile și un partid conservator, alături de unul liberal și de unul social-democrat. Deci conservatorismul, în sensul modern, cred că este necesar în momentul de față în România.

6. Atitudinea conservatoare respectă și cultivă tradiția, se bazează pe autoritate ca garant al libertății, pe inegalitatea oamenilor prin natura lor intimă, pe onoare, pe aderența la concret. Transmite oamenilor că fiecare generație, fiecare individ trebuie să-și caute propriile soluții. Într-o țară în care românii s-au săturat de politică, trăind în cei zece ani de libertate cam toate experiențele de acest gen, o ofertă conservatoare modernă ar „prinde" oare la electoratul românesc?

Aici m-aș putea îndoi, fiindcă se vede că nu sînt deloc educați politicește și e foarte greu să faci o astfel de educație în doar cîțiva ani. În orice caz, în acești 12 ani care au trecut de la Revoluția din decembrie '89, e clar că electoratul nostru nu este educat deloc, așa că mă îndoiesc ca o propagandă educațională de stil conservator să prindă lesne la electorat. Va fi foarte greu și sînt destul de sceptic, ceea ce nu înseamnă că nu trebuie întreprins ceva în această direcție. Poate că în tineretul universitar, iar prin el și în familiile tinerilor, s-ar putea dezvolta o idee conservatoare. Și să nu cumva să cădem în latura tradiționalistă, exploatată în mod excesiv de mișcări de extremă stîngă care reprezintă, de fapt, un fost comunism care folosește slogane naționaliste pentru a apăra idei aberante!

7. Referindu-ne la politica de ieri, conservatorismul ni-i oferă pe Eminescu și Caragiale, personaje-cheie pentru înțelegerea acesteia. Cum se făcea politică odinioară și cum i-am putea re-descoperi pe un Eminescu sau pe un Caragiale?

Astea sînt chestiuni de hazard. Interesant e că, în România din veacul al XIX-lea, majoritatea marilor noștri creatori n-au fost oameni cu idei de stînga. Asta ar însemna ceva tipic românesc; de altfel, slăbiciunea partidelor de extremă stîngă – socialist și comunist – este o specificitate românească. Toți vecinii noștri – bulgari, sîrbi, polonezi, unguri, cehi – au avut partide comuniste foarte puternice, pe cînd la noi a fost ca și inexistent. Chiar dacă a fost interzis la un moment dat, era un partid minor. Asta se datorează unui anumit conservatorism natural al țăranului român, pe de o parte, și temerii noastre de Uniunea Sovietică vecină, care vroia Basarabia; prin urmare, a fost o reacțiune de ordine naționalistă împotriva extremei stîngi la noi. Se poate spune, în fond, că în România există un teren de tendință conservatoare...

Interviu realizat de
Diana CORICIUC

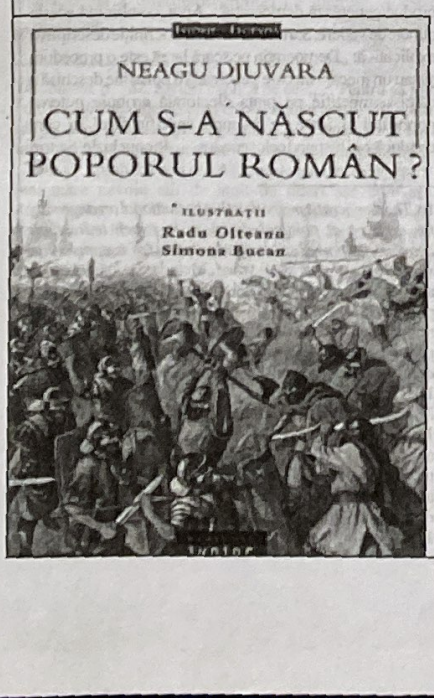

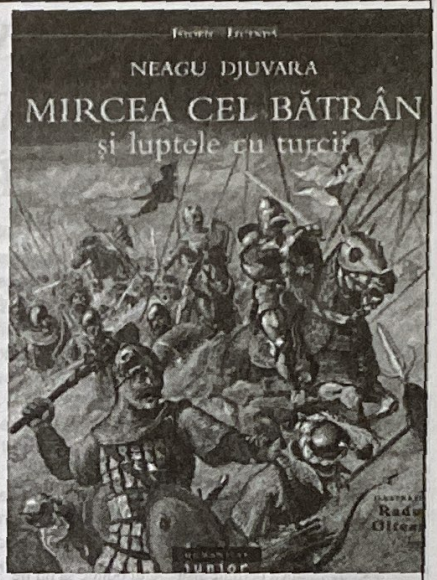

ELITELE ŞI PARTIDELE POLITICE

Alexandru BOER

Partidele politice moderne sînt organizaţii extrem de abile în a coexista sau în a absorbi centre de influenţă care sînt, prin natura lor, potenţial competitive. Fiecare sistem politic are proceduri pentru recrutarea şi selecţia elitelor, iar partidele politice reprezintă principalele „canale" prin care se realizează accesul la putere. De altfel, indiferent de perspectiva de abordare – sau conceptuală – pe care o îmbrăţişează în cercetarea fenomenului politic, politologii recunosc existenţa cîtorva funcţii fundamentale, pe care partidele politice le îndeplinesc în cadrul oricărui sistem politic[1]. Ne vom concentra atenţia aici asupra a numai două dintre ele:

- Funcţia de recrutare şi selectare a personalului conducător pentru posturile din sistemul de guvernămînt. Ea mai este numită funcţie de recrutare (Schwartzenberg), funcţie de selectare (Deguin), funcţie de înlocuire politică (Lavau). Lavau consideră că funcţia de înlocuire politică permite sistemului politic să nu fie nici imobil, nici unidimensional şi să se adapteze schimbărilor intervenite în mediul său înconjurător[2].

- Funcţia de integrare prin satisfacerea şi concilierea grupurilor sau prin aportul comun de credinţe sau ideologii. Se referă la integrarea efectivă în sistemul politic a grupurilor sociale şi constă în globalizarea cererilor particulare şi a intereselor categoriale. Această funcţie este exercitată în mod exclusiv la nivel decizional, partidele politice trebuind să ţină cont, în cadrul proceselor de formare a politicilor şi în virtutea răspunderii politice pe care şi-o asumă faţă de electorat, de cererile şi interesele grupurilor de presiune existente în societate.

Aşadar, în societăţile moderne, indiferent de regimul politic existent, ocuparea înaltelor poziţii administrative şi politice se face prin intermediul partidelor politice. Ele sînt structuri tipice de recrutare pînă şi a persoanelor care ocupă funcţia executivă supremă (SUA[3], Germania, Marea Britanie, Japonia, Franţa, dar şi fostele ţări comuniste, sau Africa de Sud, Mexic, India, Tanzania, Brazilia). Excepţie fac regimurile teocratice şi cele militare, unde structurile de recrutare a elitelor sînt Biserica şi Armata.

Din punct de vedere statistic, cei care sînt recrutaţi aparţin atît claselor sociale superioare şi de mijloc, cît şi claselor inferioare, condiţia esenţială fiind aceea a dobîndirii unui nivel cît mai înalt de educaţie (în special din punct de vedere profesional). Motivul rezidă în faptul că societăţile moderne, sofisticate din punct de vedere tehnologic, presupun un nivel de cunoaştere şi abilităţi greu de deprins altfel decît prin educaţie sistematică şi antrenament permanent.

Atunci cînd studiem teoriile elitiste ale puterii – în care includem „legea de bronz a oligarhiei" formulată de Roberto Michels, teoria „circulaţiei elitelor" (Wilfredo Pareto) şi teoria „clasei politice" (Gaetano Mosca)[4], critica substituţionalismului făcută de Troţki la adresa lui Lenin, concepte ca „noua clasă" (Milovan Djilas) sau „nomenklatura", „elitele puterii" (Wright-Mills) sau „elita conducătoare" (Robert Dahl) – trebuie să evităm tendinţa de a confunda structura puterii cu structura elitei.

Astfel, chiar W. Pareto[5] defineşte **elita:** „Aceste clase de oameni clasaţi în conformitate cu gradul lor de influenţă şi puterea politică şi socială şi/sau aşa-numitele clase superioare constituie o elită, o «aristocraţie». Atîta vreme cît echilibrul social este stabil, majoritatea membrilor săi componenţi par a fi înzestraţi cu anumite calităţi – nu contează dacă sînt bune sau rele – care le garantează puterea".

Etimologic, cuvîntul "elită" provine din latină – *eligere*, indicînd o opţiune/alegere selectivă (vezi şi grecescul *aristos* = cel mai bun prin excelenţă şi nu prin naştere).

Există două criterii pentru a pune în evidenţă minoritatea care controlează puterea politică[6]:

1. **criteriul altimetric**, conform căruia un grup aflat la control se găseşte în această situaţie deoarece este localizat, în structura verticală a societăţilor, „la vîrf". De aceea se poate afirma că în orice societate puterea rezidă în clasa socială aflată la vîrful piramidei societale. Ideea că acela care are putere ajunge la vîrf şi că cineva are putere tocmai pentru că se află la vîrf echivalează cu sanctificarea stării de fapt;

2. **criteriul meritocratic** – cineva se află în vîrf nu pentru că are putere, ci dimpotrivă, o persoană are putere şi se află în vîrf deoarece persoana merită acel lucru.

Într-o prezentare sintetică, teoria circulaţiei elitelor a lui Pareto cuprinde următoarele: cînd meritul şi poziţia se combină, avem o stare de echilibru social; cînd se separă, avem un dezechilibru care provoacă o circulaţie a elitelor. Prin urmare, elita *de facto*, altimetrică, este înlocuită de o elită adevărată, „capabilă", „meritorie".

Harold Lasswell[7] optează exclusiv pentru dimensiunea altimetrică: *the political elite is the top power class* („elita politică este clasa cea mai puternică"), *the elites are those with more power in a group* („elitele sînt acelea care au cea mai multă putere într-un grup"). Această interpretare continuă pe linia inaugurată de Gaetano Mosca (cu a sa teorie a clasei politice) şi, parţial, se înscrie în abordarea lui R. Michels din a sa „lege a oligarhiei". Wright-Mills merge pe aceeaşi interpretare, susţinînd că SUA sînt dominate de o clasă conducătoare (numită de el "elita puterii"), caracterizată ca fiind complexul militar-industrial, adică firmele cele mai prospere, şefii corporaţiilor, casta militară şi un grup mic de politicieni-cheie[8].

Acest model al clasei conducătoare este criticat de Robert Dahl[9]. El afirmă că dacă ar exista o singură clasă conducătoare şi dacă societatea ar fi cu adevărat controlată de o „clică" de putere, această afirmaţie ar trebui dovedită. Aceasta ar implica, în mod necesar, posibilitatea de a „lua urma" acestei clase conducătoare şi a o identifica. Dacă acest lucru eşuează, atunci presupunerea este infirmată. Noţiunile de putere şi control trebuie să fie operaţionaliste, or puterea se exercită numai cînd o decizie are un anume grad de controversabilitate. Condiţia (ipoteza) test al lui Dahl este următoarea: pentru a dovedi că există o clasă conducătoare trebuie să dovedim că, în ceea ce priveşte o serie de decizii controversabile, un grup identificabil şi durabil (clasa conducătoare) predomină în mod regulat. Dar întrebarea care se pune în acest punct este: de ce trebuie „puterea" restrînsă la decizii controversabile?

Desen de *Florin Pucă*

Dacă nu restrîngem puterea la deciziile controversabile, vom fi tentaţi de a pune puterea (puterea reală) pe seama resurselor sau potenţialelor de putere, ceea ce ar conduce la o confuzie care deschide regresul la nesfîrşit către o putere ce nu ar fi niciodată identificată şi înţeleasă. Or, în concepţia lui Dahl, care poate fi testată şi prin alte criterii, concluzia este că democraţiile sînt caracterizate printr-o difuzie a puterii. Prin urmare, concepţia lui Dahl asupra puterii opune conceptului de oligarhie conceptul de *poliarhie*, termen ce desemnează o constelaţie de grupuri de putere.

Sartori va aduce o serie de îmbunătăţiri acestor critici. Pentru aceasta, el va face apel la concepţiile mai multor autori, avînd ca punct de plecare definiţia clasică a democraţiei dată de Joseph Schumpeter[10]. Problema pe care şi-o pune Sartori este de a depăşi înţelegerea democraţiei ca metodă şi de a se mişca de la metodă către consecinţele ei democratice. De aceea, el apelează la Carl Friedrich[11] cu al său principiu (regulă) a „reacţiilor anticipate"[12]. Pornind de aici, Sartori formulează următoarea definiţie descriptivă a democraţiei: „Democraţia este produsul derivat al metodei competitive de recrutare a conducătorilor", adică „alegerile competitive produc/generează democraţia". Apoi, combinînd aceste puncte de vedere, Sartori furnizează o definiţie descriptivă explicativă: „Democraţia pe scară largă este o procedură şi/sau un mecanism care generează o poliarhie deschisă a cărei competiţie pe piaţa electorală atribuie puterea poporului şi întăreşte în mod specific felul în care conducătorii răspund celor conduşi"[13]. În concluzie, Sartori

---

1. O excelentă sistematizare a diferitelor concepţii asupra funcţiilor partidelor politice poate fi găsită în Daniel-Louis Seiler, *Partidele politice din Europa*, Iaşi, Institutul European, 2000.

2. Vezi în acest sens: Georges Lavau, *Partis politiques et réalités sociales*, Paris, Armand Colin, 1953, R.-G. Schwartzenberg, *La sociologie politique*, Paris, P.U.F., 1974, Frank Sorauf, „Political Parties and Political Analysis", în W. N. Chambers and W. D. Burnhamm eds., *The American Party System: Stages of Political Development*, Oxford, Oxford University Press, 1967.

3. Asupra regimului prezidenţial din Statele Unite ale Americii vezi Richard Neustadt, *Presidential Power: The Politics of Leadership from Franklin Delano Roosvelt to Carter*, New York, Wiley, 1980.

4. Este important de menţionat că deosebirea majoră dintre Mosca şi Pareto este aceea că pentru Mosca o clasă politică reprezintă un concept politic ce se raportează la problema organizării şi exercitării puterii politice, în timp ce elitele lui Pareto reprezintă un concept de dinamică socială, cu o arie de cuprindere mult mai largă.

5. Wilfredo Pareto, *I sistemi socialisti*, Torino, UTET, 1954, p. 21.

6. Giovanni Sartori, *Teoria democraţiei reinterpretată* (subcap. „Minorităţi şi elite"), Iaşi, Polirom, 1999, pp. 143-146.

7. Harold Lasswell, „Power and Society" şi „Agende for Study of Political Elites", în D. Marvick, *Political Decision Makers*, Glencoe, Free Press, 1966, p. 66.

8. C. Wright-Mills, *The Power Elite*, New York, Oxford University Press, 1957.

9. Robert Dahl, *Poliarhiile: Participare şi opoziţie*, Iaşi, Polirom, 2000.

10. *The democratic methods is that institutional arrangement for arriving at political decisions in which individuals acquire the power to decide by means of a competitive struggle for the people's vote* („Metoda democratică este acel aranjament instituţional pentru a ajunge la deciziile politice, în care indivizii dobîndesc puterea de a decide prin mijloacele luptei competitive pentru a cîştiga voturile populaţiei") – Joseph Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy*, p. 269.

11. Carl Friedrich, *Constitutional Government and Democracy*, Boston, Ginn, 1941, capitolul 25.

12. Sartori interpretează regula (principiul) „reacţiilor anticipate" astfel: „Oficialităţile alese caută realegerea (într-un context competitiv) sînt condiţionate, în deciziile lor, de anticiparea modului în care electoratul va reacţiona faţă de deciziile lor" (*op. cit.*, p. 152).

13. G. Sartori, *op. cit.*, p. 155.

formulează o definiție axiologică (prescriptivă/normativă) a democrației: „Democrația ar trebui să fie o poliarhie selectivă"[14].

Considerăm că în acest mod trebuie înțeleasă funcția partidelor politice de recrutare a elitelor, pentru că aici este vorba de a aduce în cîmpul politicii, în mod organizat și coerent, competența și educația. Lăsarea în afara sistemului politic a grupurilor sociale purtătoare ale competenței și educației (a elitelor) poate produce efecte sociale și politice dezastruoase (iar exemplele de acest fel sînt destul de numeroase în istorie). După cum arăta istoricul Richard Pipes, dacă resentimentele și conflictele existente în fiecare societate sînt rezolvate în mod pașnic sau explodează în revoluție, aceasta depinde, în mare parte, de doi factori: pe de o parte, de existența unor instituții democratice capabile de a repara nedreptățile prin legislație, iar pe de altă parte, de abilitatea unei părți a intelectualilor de a aprinde/stinge flăcările nemulțumirii sociale în scopul cîștigării/menținerii puterii.

Revoluția presupune organizare, instituționalizarea acesteia prin și cu ajutorul managerilor revoluțiilor. Nemulțumirile nu sînt suficiente pentru a provoca o revoluție. În societate trebuie să existe grupuri capabile să organizeze resentimentele, să le alimenteze, să le dea expresie și să le conducă. Aceste grupuri sînt alcătuite din *intelligentia*[15] – adică intelectuali tînjind după putere. Într-o țară (cum era Rusia de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea) în care societății nu i se ofereau debușee politice, apariția unor asemenea grupuri era inevitabilă. Educația înaltă nu era un criteriu de apartenență la *intelligentia*. Un om de afaceri și un birocrat, deși aveau o educație înaltă, nu se considerau membrii *intelligentiei*. Primul pentru că lucra pentru propriul lui profit, al doilea pentru că lucra în folosul țarului. Se calificau în *intelligentia* numai acele persoane care se dedicau binelui public, chiar dacă erau muncitori sau țărani semianalfabeți. În practică, aceasta înseamnă oameni de litere – jurnaliști, universitari, scriitori – și revoluționari de profesie. Pentru a aparține acestei categorii cineva trebuia să subscrie la cîteva presupoziții psihologice cu privire la om și societate, derivate din doctrinele materialismului, utilitarismului și pozitivismului. Popularitatea cuvîntului permitea distincția între activiștii sociali și intelectualii pasivi[16].

În concluzie, se poate afirma că funcțiile partidelor politice (de agregare a intereselor și de recrutare a elitelor) sînt cruciale pentru sănătatea sistemului politic, asigurînd caracterul democratic al regimului, împăcarea intereselor contrare, integrarea în societate și în politică a elementelor contestatare, radicale, anarhiste. Numai că aceste funcții ale partidelor politice nu se pot exercita decît în măsura în care partidele politice sînt integrate în sistem. Integrarea în sistem nu înseamnă absorbirea partidelor politice, ci deschiderea cîmpului de acțiune coerentă, instituțională, managerială a diferitelor grupuri de interese, adesea conflictuale.

---

14. *Ibidem*, p. 162. Sartori explică de ce: „... Pentru că așa cum a spus Tucidide despre Pericle, el ajunsese în vîrf «prin rangul său, abilitate și integritate recunoscute. El a fost imputernicit să exercite un control independent asupra masei» ... Bryce: «probabil nici o altă formă de guvernămînt nu are mai mare nevoie atît de mult de lideri așa cum are democrația»... S. de Madariaga: «În ciuda aparențelor, democrațiile liberale sînt în mare măsură dependente de conducere decît alte forme de guvernare, mai autoritare, deoarece tendința lor naturală de a slăbi sursele autorității politice trebuie contrabalansată de un înalt nivel de autoritate din partea liderilor săi»" (G. Sartori, *op. cit.*, pp. 160-161).

15. Cuvîntul a intrat în vocabularul englez în anii '20, provenind din limba rusă. Cuvîntul este adoptat din francezul *intelligence* și germanul *intelligenz*. Ambii termeni, în 1830, desemnau cetățenii educați și progresiști. A cîștigat mare popularitate în Rusia celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, nu atît de mult pentru a descrie elita educată, ci pentru a denumi un grup care vorbea și acționa de partea unei majorități tăcute, contrapartea *establishment*-ului patrimonial (birocrație, poliție, armată, nobilimea, clerul).

16. Asupra acestui subiect, vezi Dan Pavel, *Etica lui Adam*, București, Du Style, 1995.

RECUPERAREA CONSERVATORISMULUI ROMÂNESC

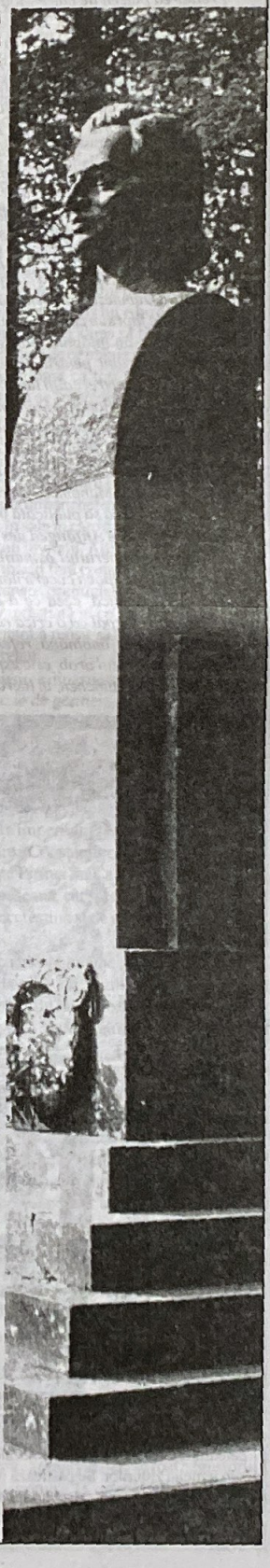

Una dintre precaritățile de fond ale clasei politice românești în perioada de tranziție de după decembrie 1989 este inconsistența ideologică și doctrinară a discursului politic. Bineînțeles că această stare de fapt își are sorgintea în lunga noapte totalitară în care societatea românească s-a zbătut de-a lungul regimului comunist. De aceea, era oarecum normal ca, în stadiul inițial al tranziției postcomuniste, partidele politice românești să nu reușească să promoveze programe bine articulate din punct de vedere ideologic și doctrinar. După peste zece ani, însă, asistăm la perpetuarea acestui fenomen, clasa politică românească nereușind nici pînă astăzi să „scoată la lumină" un proiect coerent de dezvoltare economică și socială.

Aceeași insuficiență o regăsim în cîmpul cercetării științifice, cu precădere în cel al științelor socio-umane. Regimul comunist și-a propus încă de la început – ceea ce a și reușit în cele din urmă – să distrugă orice manifestare cu caracter epistemologic privitoare la evoluția societății românești, impunînd o perspectivă unilaterală, prin aplicarea celebrului principiu „Cine rescrie istoria, conduce societatea" (paradoxul fiind acela că, în ciuda „omnipotenței" sale, Partidul Comunist Român nu a reușit să-și scrie o „istorie" efectivă, integrală și coerentă). Prin urmare, din punctul de vedere al cercetărilor științifice, în acest moment ne aflăm pe mai departe, cu toate străduințele de după '89, într-o penibilă penurie informațională, epistemologică și axiologică, inclusiv în privința propriei noastre istorii. În mod similar clasei politice românești, comunitatea academică românească nu a reușit să treacă peste micile orgolii personale sau de grup și să construiască un model de dezvoltare pentru România postcomunistă.

Pornind de la aceste judecăți de fapt, reeditarea anul trecut, de către Editura Enciclopedică din București, a lucrării de aproape 700 de pagini ***Conservatori și conservatorism în România*** a profesorului **Ion Bulei** reprezintă un moment deosebit de important, atît pentru istoriografia românească în particular, cît pentru cei care încearcă să înțeleagă, din afara domeniului, istoria modernă a națiunii române. Trebuie să subliniem faptul că această lucrare a devenit accesibilă opiniei publice încă din 1987 (la Editura Politică, sub titlul *Sistemul politic al României moderne*), dar ea a rămas cunoscută doar comunității restrînse a istoricilor și sociologilor.

Conservatori și conservatorism în România este o monografie a Partidului Conservator din România – formațiune politică deosebit de importantă, care și-a pus în mod covîrșitor amprenta asupra istoriei societății românești. Partidul Conservator sau, mai exact, fracțiunile politice conservatoare de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea au avut un rol hotărîtor în construirea statului național român modern și în dezvoltarea de ansamblu a societății românești.

Autorul declară în Introducere că lucrarea sa reprezintă „o carte de viață politică"; și, într-adevăr, în paginile ei găsim o bogată și selectivă (dar integrală în ceea ce privește strict tema abordată) informație istorică cu privire la perioada 1880-1918, în care Partidul Conservator a constituit un factor activ și determinant în viața politică românească. Considerăm însă că numai dintr-un sentiment de modestie autorul afirmă că și-a propus o simplă carte în care să descrie desfășurarea unor evenimente. Cartea nu este numai o descriere de evenimente, ci cuprinde o analiză competentă și pertinentă a ideologiei și doctrinei conservatoare în spațiul românesc, ceea ce îi conferă și valențele unei contribuții de ordin politologic (cu precădere capitolul XII, intitulat „Conservatorismul politic", a cărui sinteză poate fi regăsită în capitolul „Conservatorismul românesc" din volumul coordonat de Alina Mungiu-Pippidi, *Doctrine politice. Concepte universale și realități românești*, Iași, Editura Polirom, 1998, pp. 84-93).

Nu procedăm aici la o prezentare mai amănunțită a acestei monografii, deoarece considerăm că, pentru cei interesați, este imperios necesară parcurgerea sa în integralitate, iar orice dezbatere serioasă pe tema trecutului sau a prezentului istoric al României nu poate să nu cuprindă în argumentațiile sale trimiteri la această lucrare.

Conservatorismul românesc face parte – și încă una extrem de importantă – din „devenirea" organică a națiunii române și se cuvine să fie recuperat, pentru a-și recăpăta locul meritat în dezbaterea politică actuală.

Alexandru BOER

Gabriel
CONSTANTINESCU

ISLAMISMUL
ÎNTRE ADEVĂR ŞI PREJUDECATĂ

(urmare din numărul trecut)

*Preluarea puterii de către Moawiya pune capăt primei forme de guvernare a Islamului, califatul legitim. Dar cea mai gravă consecinţă a asasinării lui Ali, ultimul calif legitim, a constituit-o ruptura unităţii lumii islamice. Fitna, primul război civil a împărţit Islamul în sensul literal al denumirii (**Fitna**, "nenorocire", dar şi "pedeapsă ca urmare a unor lupte fratricide") în două tabere ireconciliabile sub aspect religios, cu urmări nefaste pe plan politic, social şi cultural. O prăpastie de netrecut îi desparte pe adepţii Profetului până în zilele noastre. De o parte, Islamul sunnit (**sunna**, "datină"), comunitatea rămasă fidelă orientării medineze, care pe lângă prescripţiile Coranului (**Coran**, literal "lectură"), respectă şi Tradiţia, corpul de sentinţe, îndrumări şi hotărâri cu privire la îndatoririle credincioşilor, exprimate verbal de Profet şi păstrate de contemporanii săi. De cealaltă, gruparea şiită (**şiia**, "partid"), care-l consideră pe Ali Ibn Abi Talib, ginerele lui Mahomed, precum şi pe urmaşii săi, singurii îndreptăţiţi să deţină demnitatea de calif, titulatura completă fiind **Khalifat Rasul Allah** ("Succesor al Profetului lui Dumnezeu"). Menţinându-se cu îndârjire pe această poziţie radicală, şiiţii uită că de fapt sub conducerea lui Abu Bakr, Omar şi a lui Othman, primii trei califi legitimi, s-au înfăptuit marile cuceriri care au creat Imperiul islamic. Dar poate mai important pentru lumea islamică decât Imperiul este faptul că, în perioada în care cei trei califi legitimi au condus destinele Islamului, a fost culeasă şi sistematizată Revelaţia lui Mahomed, comunicată de acesta, oral, colaboratorilor săi apropiaţi. O activitate laborioasă, desfăşurată în perioada 655-656 de o comisie instituită de califul Othman, rodul ei fiind redactarea în scris a Coranului.*

*Cu privire la cauzele care au generat sciziunea din lumea islamică la scurt timp după moartea lui Mahomed, orientalistul francez Claude Cahen, profesor la Sorbona, în lucrarea sa publicată în traducere germană cu titlul **Der Islam - Vom Ursprung bis zu den Anfängen des Osmanenreiche (Islamul - De la origini până la începuturile Imperiului osmanilor)**, are următoarea explicaţie: "Pentru noi, astăzi, este clar că epoca cuceririlor a generat, în mod firesc, tensiuni între vechea şi noua lume islamică, ceea ce a atras după sine o criză de creştere, care s-a manifestat în principal ca o criză religioasă".*

*Mai nuanţată, îmbinând referirile istorice cu o temeinică cunoaştere a mentalităţii poporului arab, este explicaţia oferită de Dr. Joseph Hell, profesor la Universitatea din München, în lucrarea intitulată **Die Kultur der Araber (Cultura arabilor)**, publicată în anul 1909 la Leipzig. "Cu asasinarea lui Othman – spun arabii – au fost deschise porţile răzvrătirii, care, de atunci, nu au mai fost închise. Cauza profundă a acestei realităţi se găseşte în modul de înţelegere contradictoriu al arabilor cu privire la situaţia nou creată [prin apariţia Islamului – n. n.]. Mahomed nu a desemnat un succesor, dar la moartea sa, ca urmare a expansiunii teritoriale, devenea imperios necesară prezenţa unui conducător suprem, care să conducă statul. Pentru musulmanul adevărat, principiul succesiunii la conducerea Islamului şi prerogativele acordate califului erau clare. Orice musulman era îndreptăţit să aspire la demnitatea de calif, urmând să fie ales cel mai demn dintre pretendenţi. Acest principiu corespundea spiritului democratic al Islamului. Dar musulmani care să gândească democratic nu erau mulţi. Ei puteau fi întâlniţi numai la Medina. Ceilalţi adepţi ai Islamului erau la fel de arabi ca şi înainte de Mahomed. Modul lor de înţelegere a îndatoririlor pe care le au faţă de familie şi de tribul căruia îi aparţin nu s-au schimbat. Pentru ei nu erau îndreptăţiţi să ridice pretenţia la obţinerea demnităţii de calif decât cei ce se înrudeau cu Profetul, cei care aparţineau celui mai nobil dintre triburile arabe [tribul coreişiţilor – n. n.]. Aceasta era mentalitatea dominantă în întreaga Arabie şi îndeosebi în vechea ei capitală, Mecca. Prin alegerea lui Othman, de către medinezi, în funcţia de calif, cele două viziuni au coincis. Pentru medinezii cucernici, Othman era unul dintre cei mai apropiaţi şi respectaţi tovarăşi ai Profetului, merit la care se adăuga faptul că era ginerele său. Aceasta a cântărit greu în alegerea sa în funcţia de calif după asasinarea lui Omar. Pentru meccani, însă, Othman era în primul rând un membru al clanului Omaiya, un statut specific arab, căruia noul calif i-a subordonat întreaga sa activitate. Mai presus de orice, Othman a fost omaiyad, astfel că numirea rudelor sale în cele mai importante funcţii ale statului a fost o consecinţă firească a concepţiei despre ataşamentul pe care un arab trebuie să-l dovedească faţă de cei ce aparţin spiţei din care se trage. Ataşamentul său faţă de meccanii din clanul Omaiya a stârnit însă mânia ortodocşilor din Medina, care au încuviinţat asasinarea sa. Aşa s-a produs sciziunea profundă între partidul dreptcredincioşilor din Medina, consecvenţi concepţiei lor cu privire la îndatoririle califilor şi reglementarea succesiunii, şi meccani, păstrătorii mentalităţii tradiţionale arabe despre importanţa şi valoarea familiei, a legăturilor de clan şi a apartenenţei la un anumit trib".*

Marea moschee a omaiyazilor din Damasc, construită în anii 714-715 pe ruinele catedralei creştine a Sf. Ioan Botezătorul, despre al cărui cap se spune că se odihneşte sub temelia zidurilor. Se păstrează încă un altar al Sf. Ioan, mult venerat, în timp ce măreţele coloane ale sanctuarului susţin acoperişul decorat cu versuri kufice, iar zidurile înconjoară o nişă de rugăciuni îndreptată spre sud, spre Mecca.

4. Califatul omaiyad (661-750)*

Perioada în care dinastia omaiyadă a guvernat Islamul a fost răstimpul în care s-a organizat imperiul rezultat din cuceririle arabo-musulmane. Este însă în natura lucrurilor ca un imperiu născut din cuceriri să sufere transformări de proporţii, deoarece stilul de viaţă al cuceritorului se schimbă şi au loc încrucişări cu populaţiile cucerite. Este ceea ce nu au înţeles califii omaiyazi şi incapacitatea lor de a se adapta la noile realităţi va duce în final la pierderea conducerii Islamului.

Revenind la întemeietorul dinastiei, trebuie să fim drepţi cu Muawiya. El a urcat treptele puterii fiind mai întâi guvernator al Siriei, demnitate ce i-a fost încredinţată de virtuosul Omar. În această funcţie s-a dovedit un adevărat maestru al intrigilor, ţesute pentru a-şi anihila adversarii şi a-şi dobândi aliaţi în perioada când s-a găsit în fruntea reacţiunii provocate de asasinarea lui Othman. Dibăcia lui politică l-a ajutat să-şi atingă ţelurile, utilizând doar arareori forţa. Următoarea afirmaţie pusă pe seama sa are darul să-i ilustreze caracterul: "Nu mă folosesc de sabie, dacă este de ajuns biciul, şi nu fac uz de bici, dacă este suficientă vorba". Adevărul este că drumul său spre putere a fost mai puţin înroşit de sânge decât al celor mai mulţi întemeietori de dinastii.

Ca mai toţi uzurpatorii, Muawiya a simţit nevoia să-şi mascheze ilegitimitatea prin fast şi ceremonii. Şi cum arabii nu aveau o tradiţie monarhică, modelul pe care s-a străduit să-l imite a fost curtea împăraţilor bizantini, care la rândul lor preluaseră fastul regal de la "regele tuturor regilor", suveranul Persiei. Procedând astfel, Moawiya nu trebuia să forţeze lucrurile. Pretutindeni, ca urmare a uriaşelor prăzi de război, arabii se bucurau de un remarcabil nivel de prosperitate, conflictele tribale luaseră sfârşit şi guvernarea era consolidată de la Oxos (în Asia) până la Nil. Convins că principiul dinastiei ereditare este singura soluţie la haosul pe care l-ar produce revenirea la califatul electiv, Moawiya l-a declarat pe fiul său Yazid moştenitor la tron şi a pretins să i se presteze jurământ de credinţă de către toate provinciile Imperiului. Dar, cu toate aceste măsuri preventive, la moartea sa a izbucnit un război de succesiune, având la origine pasiunile încă nestinse provocate de înlăturarea fiilor lui Ali de la demnitatea supremă.

Musulmanii din Kufa l-au încunoştiinţat pe Husein, cel de al doilea fiu al lui Ali, că sunt hotărâţi să pornească la luptă pentru a-l înscăuna calif, dacă, după

☛

(Prelucrare după Will Durant, *Kulturgeschichte der Menschheit*, volumul 5 – *Weltreiche des Glaubens*, cartea patra – *Die Kultur des Islam*).

obţinerea victoriei, va transfera capitala Imperiului în oraşul lor. Husein s-a lăsat ademenit şi a părăsit Mecca pe ascuns, însoţit de familie şi de un grup de adepţi devotaţi. Dar la patruzeci de kilometri de Kufa, grupul fugarilor a fost interceptat de un detaşament al lui Yazid, trimis în urmărirea răzvrătiţilor. Husein era înclinat să se predea, dar însoţitorii săi au preferat să încerce să se salveze prin fugă. Soluţie nefericită, întrucât toţi bărbaţii din grupul de fugari au fost seceraţi de săgeţile urmăritorilor, capul lui Husein fiindu-i trimis lui Yazid la Damasc. Pe locul unde s-a consumat acest masacru, la Kerbela, credincioşii şiiţi au ridicat un sanctuar în memoria lui Husein şi anual se prezintă, în formă de mister religios, tragedia acelor evenimente.

Dar Kerbela nu a însemnat sfârşitul tulburărilor. Credincioşii lui Ali au continuat rebeliunea. Trupele siriene ale lui Yazid i-au zdrobit pe răsculaţi, care s-au refugiat la Mecca. În timpul asediului care a urmat, asediatorii au incendiat Cabba cu maşinile de asediu, iar Piatra Sfântă a fost izbită de un proiectil catapultat şi spartă în trei bucăţi. Înainte însă ca asediatorii să cucerească oraşul, survine moartea lui Yazid, iar trupele asediatoare se retrag la Damasc. Urmează o perioadă de instabilitate la nivelul conducerii supreme. Pe parcursul a doi ani, se succed trei califi la conducerea Imperiului, dar nici unul nu a reuşit să se menţină în funcţie. Abia în anul 685, Abd al-Malik, fiul unui văr al lui Moawiya, reuşeşte să pună capăt dezordinilor, lovind fără cruţare în toţi cei care nu i s-au supus. Conducătorul oştilor sale, Haddşadş ibn Yusuf, i-a supus pe locuitorii din Kufa şi a reluat asediul la Mecca, cucerind oraşul (692). După terminarea campaniei de represalii, Abd al-Malik a domnit cu blândeţe şi înţelepciune. A scris poezii, a promovat artele şi literatura şi s-a dedicat celor opt soţii, care i-au dăruit cincisprezece fii, din care patru vor domni pe tronul califilor.

Cei douăzeci de ani de guvernare a lui Abd al-Malik au creat premizele succesului fiului său, Walid I (705-715). Şirul cuceririlor, întrerupt pe timpul acţiunilor de pacificare internă, a fost reluat. După supunerea populaţiei berbere şi convertirea ei la islamism este cucerită toată Africa de Nord. Musa ibn Musair, guvernatorul Yfriqiei (regiunea pe al cărui teritoriu se găsesc astăzi Tunisul şi o mare parte din Algeria), organizează o invazie în Spania. Avangarda condusă de generalul berber Tarik trece pe pământul Europei, în punctul denumit astăzi Gibraltar (*Gaal al-Tarik*, "Muntele lui Tarik"), şi îl înfrânge pe regele vizigoţilor, Roderich, care este ucis în luptă (711). Ceea ce urmează este numai o plimbare militară, astfel că grosului trupelor conduse de Musa nu i-a mai rămas decât să se instaleze pe teritoriul Spaniei.

Dar cuceririle au continuat şi în răsărit. În anul 702 este cucerită Buchara, iar în 712, Samarkandul. Guvernatorul regiunilor răsăritene, Haddşadş, administrează provinciile cu mână de fier. Asanează mlaştini şi construieşte sisteme de irigaţii în zone până atunci nefertile. Activitatea sa nu s-a limitat însă numai la domeniul economic şi administrativ. Fostul învăţător (căci aceasta fusese îndeletnicirea sa înainte de a îmbrăţişa cariera armelor) a înfăptuit o adevărată revoluţie în scrierea arabă, introducând semnele diacritice. Dar nu numai Haddşadş a avut preocupări administrative, economice şi culturale. Însuşi Walid a fost un calif model. El s-a dedicat în principal guvernării, lăsând conducerea războaielor pe seama generalilor săi. A încurajat meşteşugurile şi comerţul, prin organizarea pieţelor şi prin construirea de şosele. A construit şcoli şi spitale. De numele său este legată organizarea primelor azile pentru bătrâni, ca şi a primelor azile pentru infirmi şi orbi. A extins şi a înfrumuseţat moscheele din Mecca, Medina şi Ierusalim şi a construit marea moschee din Damasc, care poate fi văzută şi astăzi. Şi pe lângă aceste multiple preocupări mai găsea timp să compună poezii şi cântece pe care le executa la lăută, asculta cu plăcere creaţiile poeţilor şi muzicanţilor şi, lucru interzis de Coran, organiza în fiecare a doua zi şi câte o orgie.

Urmaşul lui Walid, Suleiman (715-717), nu s-a remarcat decât printr-un atac nereuşit asupra Constantinopolului, acţiune care s-a soldat cu cheltuirea unor uriaşe sume de bani şi cu pierderea a numeroase vieţi omeneşti. Dintre ceilalţi fii ai lui Abd al-Malik care au deţinut funcţia de califi, cel care merită a fi menţionat este Hişam (724-743). O domnie lungă, marcată de spirit de dreptate şi de bună administrare a statului. Dar uneori blândeţea poate fi un defect pentru un suveran. Armatele sale au fost deseori înfrânte pe câmpul de luptă. Dintre înfrângerile pe care le-a suferit, cea pe care istoria o menţionează cu precădere este tentativa nereuşită de a extinde Imperiul dincolo de hotarele Spaniei, pătrunzând în Ţara Francilor. În această tentativă, armatele musulmane, deşi reuşiseră câteva incursiuni spre Narbonne şi Carcasonne, pătrunzând spre est până în valea Rhônului şi în nord până pe Garonne, s-au izbit de o puternică rezistenţă. Armata Francilor, condusă de Carol Martel, întemeietorul dinastiei carolingiene, zdrobeşte forţele musulmane într-o bătălie pe care istoria o înregistrează sub denumirea de bătălia de la Tours şi Poitiers.

Deşi la sfârşitul domniei sale Hişam a lăsat visteria statului plină, guvernarea sa nu s-a bucurat de popularitate din cauza regimului de austeritate cu banul public, pe care l-a impus. Urmaşii săi se vor dovedi mai darnici, dar actele lor de mărinimie, care vor secătui visteria, ca şi incapacitatea lor de a guverna uriaşul Imperiu, vor provoca grave tulburări, îndeosebi în provinciile de la periferie, tulburări care, în final, se vor solda cu prăbuşirea dinastiei omaiyade. Urmaşul lui Haşim, nepotul său Walid II (743-744), a fost un desfrânat care, după ce a aflat de moartea unchiului său, s-a grăbit să-l arunce în temniţă pe fiul acestuia, urmaşul legitim la demnitatea de calif. Despre el se povesteşte că se îmbăia într-un bazin plin cu vin, pentru a-şi potoli setea, şi că se servea de Coran ca ţintă pentru exerciţiile sale de tragere cu arcul. În cele din urmă, libertinul calif va fi ucis de fiul lui Walid I, Yezid, care însă nu va domni decât şase luni. Tronul va fi ocupat de fratele său Ibrahim, care, de asemenea, nu reuşeşte să se menţină la conducerea Imperiului. El va fi înlăturat de un general destoinic, care va domni timp de şase ani sub numele de Merwan II. O perioadă tragică, ce se va încheia cu răsturnarea dinastiei omaiyade.

Dacă pe tărâm religios califatul omaiyad a fost cauza principală a unităţii spirituale a Islamului, nici pe planul înfăptuirilor politice realizările omaiyazilor nu pot fi trecute cu vederea. Graniţele Imperiului au atins maximum de extindere, iar pe plan intern, cu excepţia unor perioade de tulburări, dinastia a asigurat, în general, un regim de ordine şi stabilitate. Situaţia s-a înrăutăţit însă la jumătatea secolului VIII, când tronul a revenit unor conducători incapabili, care au secătuit finanţele statului, au lăsat guvernarea pe seama eunucilor şi nu au fost în stare să ţină sub control individualismul beduinilor arabi, principala trăsătură negativă a lumii musulmane. Vechile adversităţi dintre triburi ies din nou la lumină, sub formă de conflicte politice. Ura dintre haşemiţi şi omaiyazi se adânceşte. Arabia, Persia şi Egiptul se răzvrătesc împotriva abuzurilor Damascului, iar mândrii persani, care după convertirea la islamism dobândesc egalitate în drepturi cu arabii, pretind să li se recunoască această egalitate, nemaitolerând dominaţia siriană.

La suirea pe tron a lui Merwan II situaţia în Imperiul islamic devenise explozivă şi forţele potrivnice omaiyazilor aşteptau doar apariţia unei personalităţi temerare, care să preia conducerea unei mişcări insurecţionale. Abu al-Abbas, strănepotul unui unchi al lui Mahomed, şi-a asumat această sarcină şi a preluat conducerea răzvrătiţilor. El a organizat răscoala în provincii şi a câştigat sprijinul naţionaliştilor şiiţi din Persia. În anul 749, Abu al-Abbas s-a proclamat calif la Kufa. Încercarea lui Merwan II de a i se opune s-a soldat cu o înfrângere totală. Urmărit de trupele noului calif, Merwan se refugiază la Damasc. După un asediu de un an, oraşul se predă. Merwan este făcut prizonier şi capul său îi este trimis lui Abu al-Abbas. Dar noul calif nu este mulţumit numai cu atât: "Dacă el ar fi ajuns să bea sângele meu – spunea el – nu şi-ar fi potolit setea numai cu atât. Iată de ce mânia mea nu este stinsă de sângele acestui om". Însetatul de sânge a ordonat ca toţi prinţii din familia Omaiya să fie urmăriţi fără milă şi ucişi, pentru a se împiedeca orice încercare a vechii dinastii de revenire la putere.

Abdallah, generalul care condusese asediul Damascului, numit guvernator al Siriei după succesul repurtat, a îndeplinit ordinul repede, folosind un viclesug tipic oriental. El a făcut cunoscută o amnistie pentru toţi membrii clanului Omaiya şi a invitat optzeci de personalităţi din rândul clanului la un banchet menit să consfinţească concilierea. În timpul mesei, la un semn al său, în sala în care avea loc banchetul au năvălit soldaţi înarmaţi, care i-au măcelărit pe toţi invitaţii. Alţi membri ai clanului, care nu participaseră la masa festivă, au fost urmăriţi fără cruţare şi ucişi. Mai mult chiar, mormintele califilor omaiyazi au fost profanate, osemintele au fost dezgropate, biciuite şi spânzurate, iar apoi arse şi cenuşa împrăştiată în cele patru vânturi. Din numeroasa familie Omaiya un singur reprezentant a reuşit să scape cu viaţă. El s-a refugiat în Spania, unde a întemeiat un nou regat.

O analiză a cauzelor care au condus la prăbuşirea dinastiei omaiyazilor pune în evidenţă faptul că Islamul a fost afectat de o serie de germeni destructivi, ascunşi chiar în premizele care au făcut posibilă impresionanta expansiune arabă. Puternice contradicţii interne prevesteau astfel de tulburări grave încă din perioada de ascensiune. Fitna, primul război civil, care a pus capăt califatului legitim şi s-a soldat cu instaurarea dinastiei omaiyazilor, a avut ca urmare ruptura ireconciliabilă pe plan spiritual între Islamul sunnit şi Islamul şiit. Dar cu toate acestea, omaiyazii au fost capabili să restabilească unitatea politică a Imperiului şi să continue procesul de expansiune încă un secol. Tentativa de cucerire a Constantinopolului, zădărnicită de Leon Isaurianul, şi respingerea arabilor peste Pirinei de Carol Martel vor pune însă capăt acestui proces, iar Europa, atât cea apuseană, cât şi cea răsăriteană, a fost salvată de la primejdia de a-şi pierde identitatea creştină şi de a fi obligată să scrie de la dreapta la stânga.

Dar sfârşitul perioadei eroice nu a coincis cu începutul unei perioade de linişte în interior. Dimpotrivă, contradicţiile de structură ale lumii islamice, scoase artificial din actualitate de efervescenţa războinică din timpul expediţiilor militare, vor găsi acum climatul favorabil de a se manifesta. Acestor contradicţii, faţă de care omaiyazii nu au întreprins nimic pentru a le atenua, li s-au adăugat cele noi, provocate de abuzurile inerente unui regim arbitrar (cu care a fost înlocuit califatul legitim). Consecinţa: un nou război civil, prăbuşirea casei Omaiya de la cârma Imperiului şi instaurarea unei noi dinastii, dinastia abbasidă. Încercând să explice încheierea procesului de expansiune şi căderea dinastiei omaiyazilor, August Müller, în lucrarea *Der Islam im Morgen - und Abendlandes* (*Islamul în Orient şi Occident*), furnizează următoarea explicaţie: "Căderea celei mai puternice dinastii de califi şi sfârşitul perioadei eroice a arabilor nu au fost cauzate nici de focul grecesc şi nici de săbiile francilor, ci de vechea racilă a naţiunii arabe, adversităţile dintre triburi". La această explicaţie mai trebuie adăugată nemulţumirea populaţiei (provocată de fiscalitatea excesivă şi de brutalitatea autorităţilor). În majoritatea cazurilor, nemulţumirile au îmbrăcat forme religioase. Protestul împotriva arbitrariului omaiyad a pus la baza răului din administrarea Imperiului îndepărtarea omaiyazilor de la adevăratul spirit al Islamului. În acelaşi timp, intrigile de palat pentru ocuparea funcţiei de calif au creat rivalităţi, partide cu interese potrivnice şi un climat de instabilitate. Pretendenţii la tron căutau sprijin în provincii, învrăjbind triburile între ele. În această atmosferă încordată, un cuvânt greu de spus l-a avut populaţia persană convertită la islamism, care căuta să obţină o participare mai substanţială la conducerea statului. Dar adevărata forţă, în continuă ascensiune, pe care s-au sprijinit abbasizii în lupta pentru înlăturarea omaiyazilor, au fost negustorii şi meşteşugarii, deţinătorii de fapt ai puterii economice la oraşe. Omaiyazii s-au sprijinit pe aristocraţia arabă, abbasizii pe orăşeni şi târgoveţi!

(va urma)

DEMOCRAŢIE NAŢIONALĂ VS. DEMOCRAŢIE UNIVERSALĂ

"Ne vom da seama – ca moştenitori ai perioadei iluministe – că suntem moştenitori amnezici: legile au devenit reţete, dreptul – o monedă, Statele-naţiune – spaţii juridice. Este aceasta o condiţie suficientă pentru a asigura viitorul ideii de democraţie? Trebuie astăzi să ne întrebăm dacă poate exista democraţie fără naţiune".

(Jean-Marie Guénon, *Sfârşitul democraţiei*)

1. Democraţia universală, ideal iacobin şi raţionalist, urmăreşte impunerea unei forme ideale şi universalizante de stat (avataruri: republica platonică, *Civitas Dei*, internaţionala socialistă, noua ordine mondială), conceput, în viziunea lui Constantin Rădulescu-Motru, *"ca o maşinărie care aplică idealul constructivist ingineresc la viaţa politică şi la viaţa industrială"* (*Ideologia statului român*).

Noţiuni precum cea de *popor*, *naţiune*, *etnie* devin anacronice, singura referinţă valabilă fiind *individul*, entitate biologică, agent economic, consumator şi din ce în ce mai puţin membru al unei comunităţi politice particulare. Popoarele lumii, în viziunea globalizată a democraţiei, nu mai reprezintă organisme colective, cu identităţi etno-culturale complexe, ci *"sume de indivizi existenţi pe suprafaţa unui teritoriu dat, fără deosebire de tradiţie sau rasă"* (*ibidem*).

Principiile democraţiei moderne, în forma lor universalistă, au fost generate, paradoxal, de un context particular: amestecul multirasial şi pulsiunea anti-autoritară, care au stat la temelia democraţiei americane. În studiul său despre *Democraţia în America*, Tocqueville ne redă fidel imaginea celor ce urmau să fie cetăţenii aceleiaşi naţiuni şi pe care doar interesul pecuniar îi motiva să se organizeze politic: *"O seamă de oameni* – observa Tocqueville – *renunţă la prietenii lor, la familia şi patria lor, pentru a dobândi bogăţiile materiale şi desfătările morale"*, militând pentru *"nesocotirea tradiţiilor şi ostilitate faţă de orice autoritate"*. Tocqueville constata cu surprindere cum noile comunităţi de emigranţi amestecă într-un sincretism care să mulţumească pe toată lumea, *"fie deliberat, fie fără să-şi dea seama, propriile idei şi obiceiuri cu alte obiceiuri şi alte idei, datorate educaţiei lor sau tradiţiei naţionale a ţărilor lor"*. Acest tip de *"democraţie obscură"*, cum o numeşte Tocqueville, se întemeiază pe principiul unei libertăţi individuale absolute, în afara oricărei apartenenţe la o patrie a strămoşilor.

Sub presiunea acestui model american, democraţia universală este tot mai mult înlocuită de o formă de guvernare în care cantitativul multirasial îşi va exercita primatul, devenind un coeficient al participării unei mase de cetăţeni veniţi de oriunde şi nu al unui anumit popor la propriul destin politic. "*Democraţia* – spunea Arthur Moeller van den Burck – *este participarea poporului la propriul său destin*". "*Ceea ce instituie o democraţie* – aprecia gânditorul german – *nu este o anume formă a statului, ci participarea poporului la viaţa statului*"[1].

În dinamica politicii internaţionale, democraţia universală a devenit o normă absolută, un fel de "*grad zero al politicului*" (Régis Debray). Obligativitatea respectării acestei norme presupune, printre altele, ignorarea unui pluralism de mentalităţi şi de sisteme de valori etno-naţionale. Prin nivelul de ajustare a unei realităţi etnice la imperativele democraţiei universale se cuantifică şi "gradul de civilizaţie" al popoarelor planetei, analizat printr-o lentilă juridică globalizantă, grad de civilizaţie omologat ulterior de foruri internaţionale specializate.

Un alt criteriu operant în definirea stadiului de ajustare la modelul democraţiei universale este şi nivelul de progres tehnologic în conformitate cu standardele occidentale. Nu de puţine ori, tehnocraţia occidentală, care a ajuns să influenţeze din ce în ce mai mult deciziile politice ale statelor, tinde să califice drept "democratice" doar ţările avansate tehnologic.

Hrănindu-se din utopia iluministă, democraţia universală, care îşi reclamă monopolul funcţiei civilizatorice la scara întregii umanităţi, tinde să îşi impună legile imperative în comunităţi obişnuite să aibă alte norme, străvechi, percepute până atunci ca absolute, în anumite privinţe totalmente opuse "sistemului occidental". Canonul democraţiei universale ajunge, astfel, să intre în conflict cu geniul şi misterul fiecărui popor (care îşi are locul său în economia Creaţiei), cu structuri etno-culturale locale. Exigenţele impuse de acest model al democraţiei universale, efortul elitelor locale de a se adapta lor, declanşează un proces de *destructurare a etnicităţii*.

2. Originea democraţiei, a mecanismelor ei juridice, trimite către sfera religioasă. Abia după aceea, plecând de la ea, s-au constituit codurile de legi civile, contractul social profan, legitimat prin asentiment popular. Democraţia antică, ca formă de organizare politică a cetăţii, derivă din liturgica aşa-numitelor religii ale cetăţilor, bazate pe cultul divinităţilor poliade. Ceea ce astăzi numim norme de drept civil erau derivate ale unor prescripţii etno-religioase.

Democraţiile antice se defineau ca forme locale de organizare şi de conducere a unei comunităţi de cultură şi de continuitate istorică. Erau formule de organizare democratică care depindeau strict de un anume specific etnic, exprimând voinţa unui neam, profund individualizat în arena istoriei, de a-şi defini situaţiile colective prin raportarea la propriul sistem de norme spirituale şi legislative. *"Tradiţia democratică îi este proprie Europei. O dovedesc rădăcinile indo-europene ale sistemului democratic, cele pe care le regăsim în thing-ul germano-scandinav, în acel* boulé *atenian, în* respublica *romană, în comuna medievală, etc. Dar această concepţie a fost pervertită de universalismul politic"*[2]. Modelul democratic apare în urma constituirii unui autentic spirit civic al cetăţilor greceşti şi romane.

Să încercăm o mică "arheologie" în jurul conceptului de "demo-craţie" şi să ne orientăm atenţia spre o zonă uitată: *sentimentul religios* care a stat la baza acestei forme de guvernare. Raportul dintre structura religioasă a cetăţilor antice şi ordinea lor politică este în măsură să degajeze sugestii pozitive pentru cei preocupaţi să redescopere *un arhetip al formulei democratice naţionale*. Teoreticienii democraţiei zilelor noastre, care se revendică de la individualismul modern, liberal, califică această difuziune a sacrului în viaţa socială din antichitate ca pe o formă de fundamentalism religios. Să nu uităm însă că vechile religii antice dispuneau de o "doctrină socială" eficace, asigurând indivizilor o mai bună armonizare cu totalitatea cosmică şi cu un întreg comunitar.

În studiul său de referinţă, *Cetatea antică*, Fustel de Coulanges remarca foarte bine că, în democraţia antică, gestionarea politică a unui destin comunitar se face pe baza respectului comun pentru misteriile cultuale: *"Legea făcea parte din religie, ea participa la caracterul misterios al religiei cetăţii pentru că legea, prin originea şi prin natura ei, le-a apărut oamenilor multă vreme un mister în care nu puteai fi iniţiat decât după ce fuseseşi iniţiat în cultul naţional şi în cultul casnic"*[3].

La hinduşi, diviziunea muncii şi cea socială erau efectuate în funcţie de regulamentele brahmanismului aplicate universului social. La evrei, conflictele civile erau adjudecate prin imixtiunea în afacerile publice a "iudaismului normativ" (M. Eliade); la greci şi la romani, de asemenea, *"ideea de drept era inseparabilă de folosirea anumitor formule sacramentale"* (Fustel de Coulanges, *loc. cit.*).

Unul dintre principiile democraţiei ateniene prevedea, spre exemplu, ca o dată cu împlinirea vârstei majoratului efebul să depună un jurământ civic solemn în templul Araugului. Ceea ce dovedeşte că *"atenianul nu era legat de cetate printr-un contract tacit şi vag"* şi că regulile esenţiale ale dreptului public (*thesmoi*) *"sunt de natură pur religioasă. Ele nu despart încă temporalul de spiritual. Atât prescripţiile rituale, cât şi dispoziţiile legislative nu se deosebesc întru nimic atunci când se ocupă de proprietate, căsătorie, succesiune, crime, delicte şi relaţii politice, sau atunci când fixează ritualul sacrificiilor, onorurile datorate morţilor, formulele rugăciunilor sau ale jurămintelor nimeni nu se îndoieşte că au fost stabilite pentru eternitate de către zei"*[4].

Cetatea romană reuşea, la rândul ei, să statornicească o operă juridică fără precedent în istoria civilizaţiei: *dreptul roman*. El era respectat cu o autentică pietate pentru ideea de lege, văzută ca o oglindire a justiţiei divine. Această pietate a fost insuflată cetăţenilor în primul rând de către *autoritatea spirituală a cetăţii*. Aceasta era o instanţă de temperare a "suveranităţii populare" care uneori ameninţa să devină anarhică, existând riscul unei destrămări a ordinii interne a cetăţii: *"La Roma se socotea că unanimitatea sufragiilor nu era de ajuns pentru a impune o lege; era nevoie ca hotărârea poporului să fie aprobată de pontif şi ca augurii să ateste că zeii erau favorabili legii propuse"* (Fustel de Coulanges, *loc. cit.*)

După ce a afirmat originea divină a legilor pe care le pune în joc, democraţia antică ridică foarte serios *problema apartenenţei*. Libertatea individului şi drepturile sale politice sunt indestructibil legate de criteriul apartenenţei la o comunitate organică şi sunt posibile numai pe baza lui. Se putea bucura de *isonomia* (egalitate în faţa legii), de *isotimia* (dreptul de a accede la toate funcţiile de conducere), de *isegoria* (dreptul egal de a vorbi la adunări) numai persoana ancorată, prin filiaţie şi proprietate, într-un sol natal şi moralmente ataşată unei religii "naţionale", unui cult al divinităţilor cetăţii (obligaţia de a venera spiritele morţilor familiei, cât şi pe eroii consacraţi de comunitate). Motivaţia este una psihologică: invocarea apartenenţei este o permanentă tactică de stimulare a *participării* la această formă de democraţie directă a anticilor. Obârşia etnică era un act legitimator indiscutabil, prin care cetăţeanul îşi dobândea atât *libertatea ca individ*, care ar fi fost de neconceput în afara cetăţii sale, cât şi *egalitatea politică*.

Spre deosebire de democraţia modernă, care mizează pe noţiunea statistică de număr şi pe reprezentativitate, democraţiile anticilor (în care primează apartenenţa etnică şi religioasă la o comunitate organică) folosesc egalitatea, sub formele expuse mai sus, doar ca pe *un mijloc* de a menţine o autentică democraţie, nu ca pe un scop ideal prin sine. Nicidecum nu se susţine că egalitatea naturală

(continuare în pag. 15)

Bogdan George RĂDULESCU

1. Arthur Moeller van der Bruck, "Demokratie ist Anteilnahme eines Volkes an seinem Schicksal", în *Geweissen*, 3 iunie, 1922.

2. Guillaume Faye, "Peut-on encore être démocrate?", în revista *Éléments*, nr. 52/1985, p. 29.

3. Fustel de Coulanges, *Cetatea antică (Studiu asupra cultului, dreptului şi instituţiilor Greciei şi Romei)*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1984, vol. I, p. 80.

4. G. Glotz, *Cetatea greacă*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1992, p. 163.

CRUCIAȚII SECOLULUI XX

"Se trăgea cu mitraliera în obrazul lui Hristos! Se clătina aşezarea creştină a lumii! Puteam noi să stăm nepăsători? [...] Eu aşa am înțeles datoria vieții mele. Am iubit pe Hristos şi am mers fericit la moarte pentru El!"

Ion I. Moța

"N-am făcut actul acesta din disperare sau aventură, ci perfect lucid. Era o datorie de onoare care apăsa pe umerii generației noastre. L-am făcut cu acelaşi drag ca şi cînd ar fi fost vorba de țara mea."

Vasile Marin

TAINA JERTFEI

DOSAR ISTORIC MOȚA-MARIN

Alcătuit, prefațat şi adnotat de
RĂZVAN CODRESCU

Acest volum documentar
marchează împlinirea a 65 de ani
(13 ianuarie 1937 – 13 ianuarie 2002)
de la jertfa supremă a cruciaților români
ION I. MOȚA
şi
VASILE MARIN
pe frontul de la Majadahonda (lîngă Madrid),
pentru apărarea Bisericii lui Hristos
şi a civilizației creştine europene
contra barbariei comuniste.

"Destinul i-a ales pe ei ca să mărturisească; să arate celorlalţi seninătatea pe care ţi-o dă credinţa, sensul creştin şi eroic pe care îl capătă viaţa atunci cînd eşti gata, în orice clipă, să renunţi la ea."

Mircea Eliade

CUPRINS

Notă editorială
Taina jertfei: Moţa şi Marin (studiu introductiv)
Texte de Ion I. Moţa
La icoană (1 august 1927)
Craniile de lemn (7 decembrie 1933)
Esenţialul (17 aprilie 1935)
Măsura creştinătăţii noastre (1 ianuarie 1936)
Autobiografie (din introducerea la *Craniile de lemn* – martie 1936)
Scrisoare testamentară către părinţi şi surori (22 noiembrie 1936)
Scrisoare testamentară către Căpitan (22 noiembrie 1936)
Scrisoare de pe drum către părinţii săi (1 decembrie 1936)
La Naşterea Domnului (Crăciunul 1936)
Spre anul 1937...
Texte de Vasile Marin
Crez de generaţie: ideologia faptei (22 ianuarie 1933)
Morţii noştri (20 martie 1936)
Note din drumul spre frontul spaniol (25 noiembrie-8 decembrie 1936)
Două scrisori de pe front în limba franceză:
- Către prof. Nae Ionescu (14 decembrie 1936)
- Către ing. Virgil Ionescu (26 decembrie 1936)
Codreanu despre Moţa şi Marin
Circulară din 8 ianuarie 1937
Circulară din 15 ianuarie 1937
Circulară din 16 ianuarie 1937
Cuvînt înainte la Ion I. Moţa, *Craniile de lemn* (31 ianuarie 1937)
Circulară din 12 februarie 1937 (Jurămîntul Moţa-Marin)
Cuvînt înainte la Vasile Marin, *Crez de generaţie* (20 februarie 1937)
Circulara Nr. 58 din 26 februarie 1937
Circulara Nr. 60 din 2 martie 1937
Comunicat din 18 iunie 1937
Cuvînt pentru legionari (24 iunie 1937)
Circulară din 1 ianuarie 1938
Circulară din 8 ianuarie 1938
Moţa şi Marin în conştiinţa epocii lor
Nicolae Iorga: *Doi băieţi viteji: Moţa şi Marin* (19 ianuarie 1937)
Mircea Eliade: *Ion Moţa şi Vasile Marin* (24 ianuarie 1937)
Nicolae Bălan: Rugăciune la prohodul lui Moţa şi Marin (13 februarie 1937)
Alexandru Cantacuzino: În faţa sicrielor lui Moţa şi Marin (13 februarie 1937)
Mihail Polihroniade: Vasile Marin – schiţă biografică (februarie 1937)
Nae Ionescu: Prefaţă la Vasile Marin, *Crez de generaţie* (17 februarie 1937)
Mircea Eliade: *Comentarii la un jurămînt* (21 februarie 1937)
Alexandru Cantacuzino: *Pentru Christos* (fragmente – martie 1937)
Radu Gyr/Ion Mînzatu: *Cîntecul eroilor Moţa şi Marin* (text şi note – 1937)
Horia Stamatu: *Acatistul Moţa-Marin* (fragmente – 1937)

Addenda: Ion I. Moţa, *Prezent! (3 decembrie 1936 – reproducere în facsimil)*
Repere bibliografice

Acest dosar, pe care sperăm să-l putem edita şi în volum, va apărea aici în serial, de-a lungul întregului an 2002. Numerotarea paginilor cu cifre arabe ţine seama de ansamblul fiecărui număr, iar cea cu cifre romane – de succesiunea lor în dosar.

NOTĂ EDITORIALĂ

Dosarul istoric Moţa-Marin, oferit – spre informare, dar şi spre meditaţie – în paginile următoare, este o primă întreprindere de acest gen, avînd, de bună seamă, şi meritele, şi cusururile oricărui început. L-am conceput ca pe o ofertă deschisă, pasibilă de adăugiri şi retuşuri ulterioare. Scopul pe care l-am urmărit îndeosebi a fost o circumscriere corectă a episodului jertfei şi o amendare implicită a "uitării româneşti". Nu m-a călăuzit în acest demers pretenţia constipată sau iluzia utopică a "obiectivităţii", încercînd să fiu doar onest şi coherent, în pielea mea de "subiect", în care mă simt bine şi la care ţin.

Atrag atenţia din capul locului că cei interesaţi doar de dimensiunea strict politică a celor doi protagonişti istorici ar face bine să o caute în altă parte*. Aici accentul cade pe sensul mistic şi moral al jertfei lor, care transcende imediatul istoric. Aspectele politice nu lipsesc, dar ele rămîn secundare şi tangenţiale, constituind, în opinia mea, o miză momentan inactuală.

Textele antologate se opresc la limita anului 1938, oferind deci un documentar de epocă, axat pe textele (şi ilustraţia aferentă: fotografii, grafică, facsimile) care mi s-au părut esenţiale, fie prin directa implicare a semnatarilor în evenimente, fie prin prestanţa lor moral-spirituală, cultural-intelectuală sau social-politică. Un dosar care şi-ar fi propus să înregistreze toată maculatura vremii şi să urmărească toate abordările sau ecourile ulterioare ar fi atins nişte proporţii deconcertante şi ar fi riscat să înece miezul problemei, mai ales pentru un public neavizat şi sătul de aventuri cronofage. Aşa se face că, din bibliografia de epocă, au rămas pe dinafară – pe lîngă simplele note de presă *pro* sau *contra* ori anumite însemnări de jurnal prea evident superficiale sau clevetitoare – bunăoară lunga şi prolixa biografie pe care i-a alcătuit-o lui Ion I. Moţa obscurul A. Vântu** (pe care l-am avut totuşi în vedere, citîndu-l de cîteva ori în Studiul introductiv), sau consideraţiile retoric-desuete şi insidios-xenofobe ale lui Simion Mehedinţi din *Cuvântul Studenţesc* (din care iarăşi am citat contextual), sau prefaţa conjunctural-fascizantă a lui Mario Sani la ediţia italiană a *Testamentului* lui Moţa (ca să dau doar cîteva exemple), iar din bibliografia ulterioară pagini altminteri nu lipsite de interes, cum ar fi evocările lui Horia Sima (fie din *Histoire du Mouvement Légionnaire*, fie din *Mari existenţe legionare*), sau suita de conferinţe comemorative spaniole (Blas Piñar, Prat y Soutzo ş. a.), sau contribuţiile unor cercetători străini: Armin Heinen, Claudio Mutti etc. (ca să mă rezum iar la numai cîteva exemple)***. Cred însă că, aşa cum se prezintă, dosarul e util şi lămuritor, nu doar pentru un public mai larg, dar – pînă la un anumit nivel – şi pentru cercetorii domeniului istoric. Cei ce-ar fi interesaţi să se documenteze mai în amănunt au aici un bine determinat punct de plecare, cu sugestii şi trimiteri relativ variate, chiar dacă cernute printr-o fatală subiectivitate. Eu n-am năzuit să uzurp locul "profesioniştilor" cu pretenţii, ci numai să umplu – rezonabil, dar şi provocator – un gol de moment în bibliografia curentă.

Am împărţit materia în patru secţiuni (înlăuntrul fiecăreia textele succedîndu-se în ordine strict cronologică): **1. Texte de Ion I. Moţa** (articole, scrisori testamentare); **2. Texte de Vasile Marin** (articole, note de jurnal, scrisori în limba franceză); **3. Codreanu despre Moţa şi Marin** ("circulări", comunicate, ordine de zi, scurte cuvinte înainte); **4. Moţa şi Marin în conştiinţa epocii lor** (texte memorialistice sau exegetice, evocatoare sau invocatoare, în proză sau în versuri, semnate de Nicolae Iorga, Mircea Eliade – 2, Mitropolitul Nicolae Bălan, Alexandru Cantacuzino – 2, Mihail Polihroniade, Nae Ionescu, Radu Gyr, Horia Stamatu). Din scrisul lui Moţa şi Marin am reţinut şi unele articole anterioare anului 1936, dar semnificative pentru tematica acestui dosar – jertfa în numele lui Hristos – şi pentru devenirea interioară a celor doi.

Pentru textele apărute iniţial în presa vremii, au fost indicate cu exactitate locurile respective, dar şi volumele în care au fost incluse mai tîrziu. Am luat ca bază următoarele volume (le înşir aici în ordinea utilizării lor în alcătuirea dosarului, cu ediţiile consultate): **Ion I. Moţa, *Cranii de lemn. Articole: 1922-1936*, Sibiu, 1936** (ed. a II-a: Editura „Totul pentru Ţară", Bucureşti, 1937, cu un cuvînt înainte de Corneliu Z. Codreanu; ed. a IV-a: Editura Mişcării Legionare, Bucureşti, 1940; Ediţia Monumentul MM: Colecţia "Omul Nou", München, 1970); ***Testamentul lui Ion Moţa*, Tip. Isvor, Bucureşti, 1937** (ed. a II-a: Editura Mişcării Legionare, Bucureşti, 1940; ed. a VI-a: Colecţia "Europa", München, 1990); **Vasile Marin, *Crez de generaţie*, ed. a II-a, cu un cuvînt înainte de Corneliu Z. Codreanu şi o prefaţă de Nae Ionescu, Tip. „Bucovina" – I. E. Torouţiu, Bucureşti, 1937** (ed. a IV-a: Colecţia „Europa", München, 1977, cu schiţa biografică a lui Mihail Polihroniade; ediţia cea mai recentă: Editura Majadahonda, Bucureşti, 1997); **Corneliu Zelea Codreanu, *Circulări şi manifeste*, Editura „Totul pentru Ţară", Bucureşti, 1937** (ed. a II-a: Editura Mişcării Legionare, Bucureşti, 1941; ed. a V-a: *Circulări şi manifeste: 1927-1938*, Colecţia „Europa", München, 1981); **Gh. Buzatu, Corneliu Ciucanu, Cristian Sandache, *Radiografia dreptei româneşti: 1927-1941*, Editura FF Press, Bucureşti, 1996**; **Mircea Eliade, *Textele "legionare" şi despre "românism"*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001**; **Flor Strejnicu, *Creştinismul Mişcării Legionare*, Editura Imago, Sibiu, 2000** (ed. a II-a, revăzută şi adăugită: 2001); **Alexandru Cantacuzino, *Pentru Christos*, Tip. "Tiparul Universitar", Bucureşti, 1937** (ed. a II-a: Editura Mişcării Legionare, Bucureşti, 1940) şi ***Opere complete*, Colecţia "Omul Nou", München, 1969** (reed. în aceeaşi colecţie, f. l. [Miami Beach], 1990); ***Cîntece legionare*, Editura „Totul pentru Ţară", Bucureşti, 1937** (ed. a II-a: Colecţia "Europa", München, 1977); **Horia Stamatu, *Acatistul Moţa-Marin*** (în Pr. Victor Moise, *Mişcarea Legionară şi*

*Am oferit, inclusiv în acest sens, o bibliografie suficient de largă la finele dosarului de faţă.

** Vasile Marin a avut în epocă şansa unui biograf de alt calibru, Mihail Polihroniade, ce figurează printre cei antologaţi aici, fiind amplu citat şi în Studiul introductiv (care reia, cu unele modificări sau adaosuri contextuale, textul inclus în volumul *În căutarea Legiunii pierdute*, Editura Vremea, Bucureşti, 2001, pp. 47-104).

*** Pentru toate acestea, a se vedea Reperele bibliografice de la sfîrşitul dosarului.

credinţa strămoşească, Editura Majadahonda, Bucureşti, 1994); **Ion I. Moţa, *Prezent!*, Tip. "Bucovina" – I. E. Torouţiu, Bucureşti, 1937** (ed. a II-a: Colecţia "Europa", München, 1977 – „Reproducere facsimilă"); **Răzvan Codrescu, *În căutarea Legiunii pierdute*, Editura Vremea, Bucureşti, 2001**.

Menţionez că cele două texte în versuri – *Cîntecul eroilor Moţa şi Marin* (versurile: Radu Gyr; muzica: Ion Mânzatu) şi *Acatistul Moţa-Marin* (Horia Stamatu) – nu au fost reţinute atît pentru valoarea lor estetică (literară), cît pentru semnificaţia lor mărturisitoare în contextul psiho-moral şi socio-politic al epocii.

Dintre textele ce alcătuiesc dosarul, unele au fost redate integral, altele doar fragmentar. M-a determinat să procedez astfel nu doar spaţiul tipografic limitat impus de anumite raţiuni editoriale, dar şi economia tematică a dosarului. Am avut grijă ca pasajele reduse (întotdeauna marcate în text cu croşete) să nu influenţeze sensul sau coerenţa ansamblului. Este vorba, de fiecare dată, fie de pasaje repetitive, fie de precizări aleatorii, fie de formulări obscure (nu întotdeauna de origine auctorială, ci uneori, foarte probabil, cauzate de stîngăcia sau neatenţia diferiţilor editori).

În general, pe cît mi-a stat în putinţă (în măsura în care mi-au lipsit îndeobşte manuscrisele şi a trebuit să lucrez cu ediţii destul de neprofesionale), am încercat să îndrept erorile evidente ale editorilor de pînă azi (lecţiuni greşite, punctuaţie uneori zgîrcită, iar alteori redundantă, scăpări de culegere sau corectură, inconsecvenţe grafice etc.). Uneori am înţeles să vin în sprijinul cititorilor cu precizări sau completări puse între paranteze drepte, folosind notele de subsol numai pentru informaţiile sau explicaţiile editoriale de mai mare întindere****.

Am actualizat ortografia (optînd pentru scrierea cu *î* şi eliminarea apostrofului, firească în procesul de evoluţie a limbii, în pofida inerţiilor sentimentale sau ideologice, girate demagogic şi iresponsabil de actuala Academie Română, ce a dus în ultimii ani la un haos ortografic fără precedent)*****, am completat şi unificat punctuaţia, am îndreptat tacit unele omisiuni sau inversări de litere sau cuvinte, am eliminat discret cacofoniile strecurate pe alocuri, ca şi unele dezacorduri gramaticale. De cîte ori mi s-a părut cu putinţă şi oportun, am concentrat grafic textul, eliminînd unele alineate evident redundante (mai rar m-am confruntat cu situaţia inversă).

Avînd în vedere evoluţia semantică a cuvîntului *jidan* şi a derivatelor sale, de la simpla denotaţie etnică la o conotaţie peiorativă (pe care n-a avut-o dintotdeauna, cum n-o avusese nici mai vechiul *jidov*), am înlocuit în cîteva rînduri termenul respectiv (sau derivatele lui) cu cel de *evreu* (sau derivatele corespunzătoare), încercînd să menajez sensibilitatea cititorului de azi (iar nu să voalez „antisemitismul" unor semnatari, care reprezintă o realitate complexă a epocii respective, care poate fi explicată sau motivată, dar nicidecum negată).

Titlurile (iar uneori *supratitlurile*, *subtitlurile* sau *intertitlurile*) sînt fie originale, fie editoriale (ale noastre sau ale editorilor anteriori). Cele originale sînt date în sumarul volumului cu caractere cursive (italice), putînd fi astfel uşor identificate ca atare de către cititori.

În *Addenda* am reprodus în facsimil două articole olografe ale lui Ionel Moţa, scrise la Lisabona în 3 decembrie 1936 şi destinate cititorilor *Libertăţii* (ele au fost descoperite printre lucrurile lui Moţa, la revenirea echipei din Spania).

Dosarul se încheie cu o bibliografie la zi, în care am reţinut cu precădere volumele şi broşurile, iar numai în mod excepţional titlurile din periodice (atunci cînd nu se regăsesc în nici un volum sau cînd le-am considerat de o *importanţă* aparte). Acolo unde a fost cazul, am menţionat şi traducerile existente (relativ numeroase), precum şi succesiunea principalelor ediţii.

În ceea ce priveşte ilustraţia fotografică, ea provine fie din albumul ***Legiunea în imagini*, Editura Mişcării Legionare, Madrid, 1977** (cu fotografii din arhiva regretatului Traian Borobaru), fie din surse particulare. Aici sînt dator cu mulţumiri d-lui Şerban Suru pentru sprijinul acordat în procurarea şi prelucrarea lor.

Orice observaţie avizată asupra unor imperfecţiuni ale acestei ediţii rămîne binevenită, în perspectiva unei ediţii viitoare amplificate şi îmbunătăţite (atît în privinţa textului şi bibliografiei, cît şi în aceea a ilustraţiei şi prezentării grafice).

R. C.

**** În general, în corpul dosarului, am evitat abuzul de note de subsol şi le-am redus la minimum pe cele interpretative în favoarea celor strict informative. N-am mai reluat în notele la texte (cu foarte rare excepţii) precizările pe care apucasem să le fac în Studiul introductiv.

***** În privinţa numelui Mîntuitorului, grafiat variabil în sursele folosite (uneori chiar de unul şi acelaşi autor), am optat pentru varianta grafică impusă astăzi în uzul bisericesc ortodox de la noi: **Iisus Hristos** (păstrînd forma *Christos* numai în cazul lui Alexandru Cantacuzino, deoarece ea apare chiar în titlul consacrat ca atare al notelor sale de pe frontul spaniol: *Pentru Christos*). De asemenea, am păstrat selectiv, din diferite raţiuni filologice, stilistice sau contextuale, anumite forme lexicale de epocă (*considerăţiune*, *personagiu* etc.) sau voit arhaizante (*rumân*, *vecinic* etc.).

Studiu introductiv
TAINA JERTFEI: MOŢA ŞI MARIN

"Jertfa e măsura creştinătăţii noastre."
(Ion I. Moţa)

I

Antoine de Saint-Exupéry, în romanul-eseu *Citadelle*[1], pune pe seama imperialului său Înţelept această meditaţie de o solemnă şi amară luciditate: *"Generalii mei, în trainica lor prostie, mă întrebau: «Pentru ce oamenii noştri nu mai vor **să lupte**?». Ca şi cînd ar fi spus, scandalizaţi în meseria lor: «Pentru ce nu mai vor să secere grîul?». Iar eu schimbam întrebarea, care, astfel pusă, nu ducea la nimic. Aici nu era vorba despre o meserie. Mă întrebam deci, în liniştea iubirii mele: «Pentru ce oamenii aceştia nu mai vor **să moară**?». Şi înţelepciunea mea căuta un răspuns"...*

Anevoie s-ar putea închipui o întrebare care să privească mai direct şi mai adînc "civilizaţia" europeană a acestui tîrziu de lume. Căci "Pentru ce oamenii nu mai vor să moară?" înseamnă, de fapt, "Pentru ce lumea nu mai este *în stare de jertfă*?". Mi-e însă teamă că utilitarista noastră "înţelepciune" nu doar că nu caută un răspuns la această întrebare, dar nici măcar nu-i mai înţelege teribila gravitate.

Şi totuşi, în urma noastră stă o întreagă "civilizaţie a jertfei": lumea creştină, de două ori milenară, a cărei piatră unghiulară este *jertfa lui Hristos*. O lume care s-a născut din jertfa lui Dumnezeu pentru oameni şi a dăinuit prin jertfa oamenilor pentru Dumnezeu. Lipsa spiritului de jertfă este măsura cea mai exactă a *des-creştinării* lumii în care trăim.

Împăratul-Înţelept meditează mai departe, "în liniştea iubirii" sale: *"Căci nu-ţi dai viaţa nici pentru animale, nici pentru case, nici pentru munţi. Obiectele dăinuie fără ca nimic să le fie sacrificat. Dar îţi dai viaţa pentru a salva **nodul divin** care le leagă, transformîndu-le în domeniu, în imperiu, în imagine dragă şi apropiată. Îţi transpui viaţa în această unitate, căci, murind, o clădeşti în continuare. Moartea capătă preţ numai prin dragoste"...*

Lipsa jertfei e lipsa iubirii. A fervorii pe care o poate da numai iubirea luminată de credinţă. În absenţa credinţei şi-a iubirii, care sînt ale "omului" din noi, nu ne rămîn decît egoismul şi spiritul de conservare, care sînt ale "fratelui porc". Dez-dumnezeirea lumii este echivalentă cu *dez-umanizarea* ei. Şi cu triumful "obiectelor" (care dăinuiesc şi fără jertfă) asupra "subiectelor" (ce se mîntuiesc jertfind).

"Dar cum ar fi putut să accepte să-şi dea viaţa în schimbul unor interese vulgare? Ceea ce interesul comandă în primul rînd este să trăieşti [...] Dar oamenii mei, nemaiavînd dragoste de nimic, de ce ar mai fi murit? Iar aceia dintre ei care mureau din pricina asprimii unor îndatoriri, pe care le acceptau fără a le înţelege, mureau ţepeni şi cu ochii mînioşi, zgîrciţi în cuvinte, în severitatea dezgustului lor"...

Cînd un sens mai presus de "lume" sau de "vremuri" dă "gust" vieţii, atunci moartea poate fi valorificată şi "gustată" ea însăşi: fie la modul mistic (*Vivo sin vivir en mí/ y tan alta vida espero,/ que muero porque no muero*[2]), fie la modul eroic (*De ce, Gottfried, de ce ne înspăimîntă/ o rană-n piept şi-un hîrb de scut beteag,/ cît încă-n noi Ierusalimul cîntă/ şi mai păstrăm prăjina unui steag,/ sau cînd noblеţea-ntreagă stă, ne-nfrîntă,/ în sîngele rămas pe zale cheag?*[3]), fie în orice alt mod de *a fi întru ceva* care te transcende[4]. Există moarte apoteotică şi împlinire prin moarte. Dar cînd viaţa aceasta nu mai găseşte nici un sens şi nici un "gust" dincolo de ea, moartea rămîne doar o ameninţare absurdă şi "dezgustătoare"; riscul trece drept "nebunie" şi eroismul drept "fanatism". Neputinţa se asociază cu impietatea: lumea de azi nu doar că nu mai are

1 Apărut postum (1948), la Gallimard. În româneşte: *Citadela*, trad. Şerban Florea, Editura Junimea, Iaşi, 1977 (mai multe reeditări ulterioare).

2 "Trăiesc fără-a trăi în mine/ şi-o viaţă-atît de-naltă-aştept (sper),/ încît mor că nu mai mor odată" (versuri dintr-o faimoasă "Glosă" spaniolă din secolul al XVI-lea, atribuită cînd lui San Juan de la Cruz, cînd Sfintei Teresa de Jesús).

3 Radu Gyr, "Întoarcerea din Cruciadă" (cf. *Poezii*, vol. II: *Stigmate*, Editura Marineasa, Timişoara, 1993, p. 239).

4 După vorba Fericitului Augustin, două verbe au ridicat două imperii: verbul *a fi* şi verbul *a avea*. Oamenii se împart după cum trăiesc (şi mor!) mai degrabă sub semnul unuia sau al celuilalt. Iată însăşi tensiunea dintre cele două lumi paulinice, tradusă în dinamica mistico-istorică a celor două "cetăţi" augustiniene: una stă sub semnul "iubirii de Dumnezeu duse pînă la uitarea de sine", a doua stă sub semnul "iubirii de sine duse pînă la uitarea de Dumnezeu" (cf. *De Civitate Dei*, XIV, 28). E un comentariu subtil la cuvîntul evanghelic: "Dacă voieşte cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-şi ia crucea în fiecare zi şi să-Mi urmeze Mie. Căci cine va voi să-şi scape sufletul său, acela îl va pierde; iar cine-şi va pierde sufletul pentru Mine, acela îl va mîntui. Că ce foloseşte omului dacă va cîştiga lumea toată, iar pe sine se va pierde...?" (*Luca* 9, 24-26). Există, astfel, morţi care în-fiinţează şi vieţi care des-fiinţează (o spune într-un loc şi Codreanu, citîndu-l pe Iorga: "Intima noastră stare sufletească din care s-a născut Legiunea a fost aceasta: nu ne interesa dacă vom birui, dacă vom cădea înfrînţi sau dacă vom muri. Scopul nostru era altul: de a merge înainte, uniţi. Mergînd împreună, uniţi, cu Dumnezeu înainte şi cu dreptatea neamului românesc, orice soartă ne-ar fi fost dăruită, înfrîngerea sau moartea, ea va fi binecuvîntată şi va da roade pentru neamul nostru. Sînt înfrîngeri şi morţi care trezesc un neam la viaţă, după cum sînt şi biruinţe dintre acelea care-l adorm, spunea profesorul Iorga odată" – *Pentru legionari*, Editura "Totul pentru Ţară", Sibiu, 1936, p. 295). "Nebunia Crucii" preface moartea într-un pariu al vieţii adevărate. Diada *viaţă-moarte* este depăşită – practic, nu discursiv – în triada *viaţă-moarte-înviere*. Profund creştin, legionarismul, bunăoară, nu este "o mistică a morţii", cum s-a spus, ci una a "învierii". Mircea Eliade avea dreptate să scrie despre Moţa şi Marin: "Destinul i-a ales pe ei ca *să mărturisească*; să arate celorlalţi seninătatea pe care ţi-o dă credinţa, sensul creştin şi eroic pe care îl capătă viaţa atunci cînd eşti gata, în orice clipă, să renunţi la ea" ("Ion Moţa şi Vasile Marin", în *Vremea* din 24 ianuarie 1937, p. 3, text reprodus şi în dosarul de faţă).

disponibilitate pentru jertfă, dar nici nu mai e în stare s-o înţeleagă şi s-o preţuiască (în mod real şi autentic, nu demagogic şi retoric). Lumea lui "nu merită să mori pentru nimic" e, de fapt, o lume care "nu mai are nimic sfînt" – cea mai rea dintre lumile posibile.

"Iată pentru ce căutam în inima mea o învăţătură nouă, care să-i însufleţească; apoi, înţelegînd că nu există raţionament sau înţelepciune care să ducă la aceasta [...], m-am rugat Domnului să mă lumineze"...

Cei doritori să afle mai departe soluţia Împăratului-Înţelept, aşa cum i-a descoperit-o "înţelepciunea divină", citească al XIV-lea capitol din cartea lui Saint-Exupéry! (Eu mărturisesc aici că n-am izbutit, citindu-l, să mă lămuresc *cine e "fascistul"*: autorul mort ca un erou în războiul antinazist, personajul fictiv sau poate... Dumnezeu Însuşi?!)

II

De fapt, mi-am adus aminte de toate aceste lucruri într-o zi de invernală mizerie românească, citind maian în presa dîmboviţeană cîteva mojicii "comemorative" la adresa celor doi legionari români căzuţi la Majadahonda.

Peste acest episod de eroism creştin s-a aşternut cu încetul uitarea, fie dintr-o bine manipulată confuzie a planurilor (fervoarea religioasă trecînd drept simplă patimă politică), fie dintr-o indiferenţă vecină cu impietatea (caracteristică a civilizaţiilor larvare şi agonice). Toate cele trei dictaturi succesive (carlistă, antonesciană, comunistă) avînd interesul să-l treacă sub tăcere (ca şi neocomunismul actual), iar Biserica însăşi conformîndu-se idiosincraziilor oficiale (mai ales că-i implicat în "afacere" Apusul "eretic"), generaţiile mai tinere nu doar că au o percepţie greşită a episodului respectiv, dar îl ignoră cu desăvîrşire. Dincolo de restrînsele cercuri legionare, el abia de mai este reţinut cu titlu de curiozitate senzaţionalistă, pe un fond de sărăcie informativă care nu face decît să-i consolideze obscuritatea. Să rupem o clipă vălul acestei uitări/obscurizări şi să rememorăm faptele în nuditatea lor, dacă nu spre a le găsi tîlcul ultim, măcar spre a li-l căuta cu dreaptă înfiorare.

În Spania, după retragerea de la conducerea statului, în 1930, a generalului Miguel Primo de Rivera[5], stînga triumfă electoral în oraşele mari, în aprilie 1931. Regele Alfonso XIII părăseşte ţara, fără însă a abdica formal. Noua structură parlamentară nu întîrzie să profite de context, proclamînd abolirea monarhiei şi trecerea la forma de guvernămînt republicană. În anii următori, stînga spaniolă alunecă din ce în ce mai mult spre comunism (Frontul Popular), cu asistenţa interesată a Moscovei. Scopul comunizării Spaniei era, în viziunea comintemistă, acela de a prinde Europa într-un uriaş cleşte comunist, cu o gheară în Răsărit şi cu alta în Apus. În urma alegerilor din februarie 1936, mica majoritate obţinută de Frontul Popular permite formarea unui guvern dominat de comunişti (care lucrau în legătură directă cu "consilierii sovietici"). Situaţia devenea mereu mai tensionată şi mai primejdioasă, nu numai pentru Spania conservatoare, dar şi pentru întreaga Europă creştină. Picătura care a umplut paharul a fost asasinarea de către comunişti, la 13 iulie 1936, a lui Calvo Sotelo, liderul opoziţiei monarhiste. Reacţia îndelung aşteptată s-a produs în sfîrşit: aureolat de succesele sale militare şi de o înaltă prestanţă morală, generalul Francisco Franco Bahamonde (pe care *Junta de Defensa Nacional* îl va numi în curînd *Generalísimo* şi Şef al Statului), aflat în fruntea trupelor din Marocul spaniol, aruncă mănuşa guvernului roşu de la Madrid şi porneşte, din noaptea de 17 spre 18 iulie 1936, o adevărată *Reconquista*, răspunzînd sincronic Revoluţiei comuniste. Războiul civil spaniol s-a internaţionalizat la scurt timp de la izbucnirea lui[6]: Germania şi Italia au sprijinit făţiş forţele naţional-conservatoare, iar Uniunea Sovietică şi comuniştii de pretutindeni au întărit, ca pentru o cauză proprie, forţele pretins "democratice" (faimosul "Ajutor Roşu", ale cărui principale unelte în România au fost Ana Pauker şi Valter Roman). Marile puteri democratice, Franţa, Anglia şi Statele Unite, au adoptat formal o atitudine nonintervenţionistă, dar în realitate au ajutat (propagandistic şi nu numai) "brigăzile internaţionale" de sorginte comunistă, în numele formal al "libertăţii" şi "democraţiei" (!). În Franţa, mai ales, propaganda antifranchistă a căpătat aspectele cele mai sinistre (în dublul înţeles etimologic al cuvîntului), mai ales prin *lobby*-ul intelectualităţii marxiste sau marxizante (ce va exalta experimentul sovietic pînă spre sfîrşitul anilor '60, cu o iresponsabilitate politică şi morală care constituie una dintre cele mai mari ruşini ale secolului XX)[7]. Revoluţia comunistă spaniolă, antimonarhică şi anticatolică (după modelul mai vechi al Revoluţiei franceze – "Cu maţele ultimului popă îl vom spînzura pe ultimul rege!" – şi după cel, mai recent, al bolşevismului rus), şi-a îndreptat cu precădere violenţele împotriva Bisericii şi a valorilor creştine în genere, ajungînd pînă la orori aproape inimaginabile[8]. Ostilităţile au durat aproape trei ani. La 28 martie 1939, Franco pătrunde în Madrid, iar la 1 aprilie triumful său este definitiv; se instituie astfel un regim autoritar – specie de dictatură digerabilă şi benignă, cum a fost şi cea a lui Salazar în Portugalia[9] – prelungit pînă la moartea sa (noiembrie 1975), lăsînd în urmă-i o Spanie reconsolidată (*una, grande, libre*) şi pregătind restaurarea paşnică a monarhiei (prin tînărul Juan Carlos de Borbón, astăzi rege sexagenar). În apropierea Madridului, la Valle de los Caídos, s-a ridicat un impresionant complex monumental în memoria victimelor Războiului Civil, în care, printr-un gest de înalt cavalerism, se odihnesc laolaltă nu doar acei *Caídos por España y por Dios*, ci şi adversarii lor de acelaşi sînge. Tot acolo se află înmormîntat, în catedrala tăiată în stîncă, şi controversatul *Caudillo* (Conducătorul)[10].

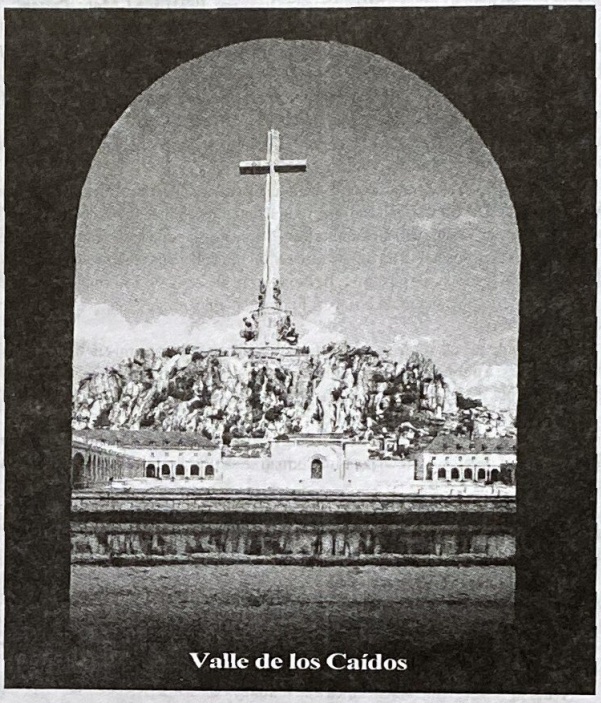

Valle de los Caídos

(va urma)

---

5 A nu fi confundat cu fiul său, José Antonio Primo de Rivera, ce a întemeiat în 1933 formaţiunea fascistoidă *Falange Española*. Pentru acesta din urmă, *cf.* Horia Sima, *Dos movimientos nacionales: José Antonio Primo de Rivera y Corneliu Codreanu*, Ediciones Europa, Madrid, 1960.

6 "... devenit, repede, un război între ideologii politice şi interese economice extranaţionale", scria Mircea Eliade în *Vremea*, anul X, nr. 472, din 24 ianuarie 1937, p. 3 (articol omis din antologia *Profetism românesc*, moşită de comunistul Dan Zamfirescu, dar reprodus – pp. 36-38 – în volumul Mircea Eliade, *Texte "legionare" şi despre "românism"*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, alcătuit de Mircea Handoca).

7 Desigur, au fost şi notabile excepţii, mai cunoscută fiind cea a scriitorului creştin Paul Claudel, care a închinat un amplu poem "Martirilor spanioli", din care merită reprodus aici măcar un fragment: *"Unsprezece episcopi, şase mii de preoţi măcelăriţi şi nici o lepădare!/ ... Trebuie să i se facă loc lui Marx şi tuturor bibliilor imbecilităţii şi urii!/ Omoară, tovarăşe, distruge, îmbată-te, fă sex, căci asta-i solidaritatea umană!/ Toţi aceşti preoţi vii sau morţi, care ne privesc, să nu spuneţi că nu ne-au stîrnit!/ Aceşti oameni, ce ne-au făcut numai bine pe degeaba, nu mai puteau fi toleraţi!/ ... Aduceţi gazul! Să-i dăm foc lui Dumnezeu! Va fi o descotorosire de pomină!..."* (trad. n.). *Cf.* şi Alfred Savelle, *Spania 1937*, Editura "Cultura Poporului", Bucureşti, f. a., sau *** *Prigoana religioasă în Spania*, cu o poemă-prefaţă de Paul Claudel, Editura Floris Rom, Bucureşti, 1996. Conform statisticilor istorice, în Războiul Civil din Spania au fost ucişi – cei mai adesea în mod bestial – 12 episcopi, 4000 de preoţi, aproape 300 de călugăriţe şi peste 2000 de călugări. Să menţionăm că în pragul perioadei pascale a anului 2001 a avut loc la Roma, în Piaţa Sf. Petru, ceremonia de beatificare a 233 de martiri catolici ai Războiului Civil din Spania, victime ale "republicanilor", printre care 30 de misionari ai Acţiunii Catolice şi 12 surori carmelite, cei mai mulţi asasinaţi la Valencia, în prima fază a ostilităţilor (care a fost şi cea mai dură). Alţi 122 de spanioli fuseseră beatificaţi de Papa Ioan Paul II în octombrie 1992.

8 Iată, pe lîngă cele arătate în nota anterioară, relatarea unui martor ocular, membru al echipei legionare care a luptat în Spania: " Sîntem concentraţi în dosul unei mănăstiri [...] Pe mine mă cheamă locotenentul şi-mi dă în pază un prizonier... Toţi se reped să-l omoare. Eu mă lupt să-l scap. Îmi vine în ajutor Dl. Clime. Comunistul meu îmi oferă 3150 de pesetas, ca răsplată că l-am scăpat de la moarte. Îl refuz politicos şi-i spun că sînt român, avocat. Face ochii mari. Lor li se spune că toţi naţionaliştii sînt cruzi. Ce fac însă comuniştii cu prizonierii! Tăierea nasului, a limbei, scoaterea ochilor – astea sînt fleacuri! Alte chinuri degradatoare, practici murdare ce se termină cu amputarea organelor genitale, ce sînt date să fie mîncate de victimă. Desfacerea cutiei craniene, în care se amestecă creierii cu un băţ. Victima moare în chinuri îngrozitoare, apoi i se urinează pe creieri [...] În această mănăstire a fost un centru de rezistenţă comunistă. Interiorul este distrus şi batjocorit. Călcăm pe odăjdii, pe icoane sfărmate şi tăvălite prin murdărie. Tablouri pictate de nume celebre, opere de artă de dinaintea şi din timpul Renaşterii (mănăstirea are 600 de ani) sînt rupte, iar sfinţii cu ochii scoşi. Murdării făcute pe altar, iar secera şi ciocanul mînjite pe pereţi şi pe icoane. O zdreanţă roşie filfîie pe crucea mănăstirii, ca o semnătură a profanatorilor [...] Intrăm în castelul unui nobil spaniol, părăsit de comuniştii în retragere. Galeria de tablouri, oribil distrusă [...] Icoana Madonei este profanată îngrozitor. Capela transformată în latrină. Pe treptele altarului recunoaştem, cu groază, cadavrul unui preot, cu mîinile legate la spate. Are o figură oribilă. Ne privește parcă, cu globurile ochilor nefiresc de mari. Apropiindu-ne, ne dăm seama că pleoapele i-au fost tăiate, iar nările umplute cu praf de puşcă şi explodate. Pe pereţi, bucăţi de creier, cu sînge şi fire de păr. În grajdul din curte, o femeie tînără şi cu fetiţa ei de vreo 6 ani, cu hainele sfîşiate, pline de vînătăi şi muşcături, violate, apoi ucise..." (spicuiri din Nicolae Totu, *Însemnări de pe front. Note din expediţia legionară în Spania: noiembrie 1936 – ianuarie 1937*, Editura Curierul, Sibiu, 1937; ed. a II-a: Colecţia "Omul Nou", Salzburg, 1952; ed. sp.: *Notas del frente español*, Editura Dacia, Madrid, 1970, trad. Ovidiu Ţîrlea).

9 *Cf.* Mircea Eliade, *Salazar şi revoluţia în Portugalia*, Editura "Muncă şi Lumină", Bucureşti, 1942.

10 Pentru mai multe amănunte asupra situaţiei politice din Spania de la începutul anilor '20 pînă la sfîrşitul anilor '30, a se vedea, ca mai la îndemînă, capitolul respectiv (redactat, cu vădită antipatie faţă de franchism, de profesorul american Stanley G. Payne, ce este şi autorul unei cărţi despre falangism) din Hans Rogger, Eugen Weber (coord.), *Dreapta europeană. Profil istoric*, Editura Minerva, Bucureşti, 1995, p. 142 şi urm. (Războiul Civil este tratat sumar, dar antecedentele lui sînt bine puse în lumină). Una dintre cele mai bune monografii dedicate lui Franco, de pe poziţii de dreapta, cu un bogat material fotografic şi documentar, este Ángel Palomino, *Caudillo*, Editorial Planeta, Barcelona, 1993.

DEMOCRAȚIE NAȚIONALĂ VS. DEMOCRAȚIE UNIVERSALĂ

(urmare din pag. 10)

între indivizi este cauza democrației. Buna ei funcționare este consecința unei coeziuni culturale și a unui sentiment de apartenență împărtășit de toți cetățenii aceleiași *polis*.

Dimensiunea participativă consta în intensitatea cu care anticii luau parte, împreună, la un sistem de norme și valori civice și spirituale, în numele unui imperativ religios care definea specificul cetății. Aceste norme și valori, de o deosebită forță coezivă la nivel popular, adânc înrădăcinate în tradiția culturală locală, conservată printr-un consens mutual milenar și o practică îndelungată, erau percepute ca absolute în interiorul cetății, iar în afara ei ca relative și ineficiente, în raport cu cele ale altor cetăți. Când anticii se refereau la propriile lor drepturi civile, *"nu înțelegeau prin aceasta numai faptul că fiecare cetate își avea codul ei de legi, așa cum în zilele noastre fiecare stat îl are pe al său. Ei voiau să spună că legile lor nu aveau valoare și putere de acțiune decât printre membrii uneia și aceleiași cetăți"*[5].

Democrația anticilor se prezintă astfel ca voința politică a unei comunități locale de a participa la propria ei "istorie sacră", la propriul ei destin temporal, la propria justiție socială internă. Fără pretenția unor declarații de principii adresate "umanității" întregi, fără artificii juridice inutile care să întemeieze statutul de "cetățean universal" (Leibniz). Exista, deci, un sentiment de fraternitate sacră, care a fost creat prin îndelungi ritualuri comune de venerare a aceluiași strămoș-mitic fondator al cetății. Religia este rezervorul de energie socială care asigură vitalitatea pentru *polis*, iar el oxigenează "creierul" politicii antice. În acest stadiu, democrația organică (o democrație întemeiată pe diferențele specifice între comunități de apartenență) era consubstanțială identității etnice și religioase. Era vremea când, pentru popoarele centrate într-o mitologie proprie, noțiuni ca *ethnos* și *demos* erau perfect sinonime.

3. Democrația etnică se opune fiecărei forme de materialism, istoric sau economic. Totodată, ea afirmă primatul identității etnice față de orice universalism. O astfel de viziune asupra democrației nu aduce atingere demnităților naționale, ci le apără. Această concepție organică asupra democrației nu presupune, cum lasă să se înțeleagă universaliștii, o sfidare a "egalității în fața legii" sau a reglementărilor dreptului roman.

Concepția etno-democratică recunoaște însă primatul *teoriei climatului* în afacerile legislative, teorie elaborată de Montesquieu în *Spiritul legilor* (1748). Gânditorul francez nu se declara partizanul unor legi universal-valabile, care nu țin seama de criterii istorice, sociologice și geografice. În concepția sa, legea nu mai este o entitate fixă, aplicabilă în același fel în orice epocă și în orice climat social. Teoria climatului elaborată de Montesquieu va găsi o mare audiență, ea constituind un moment de luciditate în istoria cercetării eficienței legilor. Relativizarea legii este demonstrată prin examinarea și constatarea existenței unui climat variat, determinat de moravuri și cutume străvechi, de gradul de civilizație, de suprafața țărilor. Respectând aceste "diferențe specifice", legile vor trebui să se caracterizeze printr-o mare diversitate. Valoarea lor practică va rezulta din gradul lor de adecvare la climatul social extrem de divers căruia i-au fost destinate. Practica organizării sociale și politice va trebui, la rândul ei, să demareze abia după o fidelă "stetoscopie" a specificului național, expresie a tradițiilor adânc întipărite în inconștientul colectiv al unui popor. *"Teoria tradițională* – spunea generalul Francisco Franco - *a reformelor Guvernului, de la Aristotel la Sfântul Toma, a recunoscut necesitatea unor regimuri diferite pentru societăți diferite și congruența necesară a instituțiilor politice cu caracteristicile istorico-tradiționale, structural-economice și climatologico-rasiale ale fiecărui popor"*.

Este cazul să amintim importanța pe care o are pentru noi, românii, conceptul de "democrație națională", elaborat de gândirea politică a unui dintre cei mai iluștri politicieni români: Iuliu Maniu. În concepția politică a acestui acerb apărător al ideii naționale și al constituționalismului, *"democrația națională este o profesiune de credință, aceea care garantează curățenia vieții național-democratice și a unei morale superioare de viață publică"* (*Testament moral politic*).

Element de rezistență în politica internă contra mercantilismului și cosmo-politismului liberal, cât și împotriva internaționalismului promovat de socialism, acest principiu conservator de *democrație națională*, așa cum a

fost el susținut de Iuliu Maniu, se dorea un adversar al oricărei forme de dictatură, atât economică, cât și ideologică. Viziunea lui Iuliu Maniu asupra democrației este una organică și profund națională. Ea reeditează sensul cuvântului *patrie*, așa cum apărea el în democrațiile cetăților antice (pământ al strămoșilor de același sânge). Nu putem să nu amintim un admirabil pasaj de lucidă analiză politică în care Iuliu Maniu, în epoca ascensiunii nazismului și a bolșevismului, atrăgea atenția asupra perversiunii propagandistice a socialismului care, pentru a câștiga simpatia popoarelor, se declara fie *național* (național-socialismul german), fie profund democrat (sovietele afirmau că se întemeiază pe "democrația populară"): *"Unii fac cu voie o mare greșeală, și anume ei spun că acei ce sunt democrați sunt bolșevici. Sunt democrat, dar sunt cu tot sufletul în contra bolșevismului, în contra comunismului. Eu sunt democrat-național. Eu vreau democrație românească. Nouă ne trebuie drepturi naționale și drepturi democratice"*.

4. Ideea de democrație, de la Aristotel încoace, a fost concepută ca *o formă de guvernare*. Actualmente, ideea de democrație ca *formă de guvernare* a suferit o degradare, fiind înlocuită de ideea de democrație ca *formă de viață*. Astfel, prin această din urmă concepție, noțiunea de democrație capătă un caracter de universalitate care, de fapt, nu îi este propriu democrației. Conceptul de democrație părăsește sfera strictă a categoriilor gândirii politice, extinzându-se la zone care nu îi sunt proprii acesteia.

Familia, spre exemplu, este o formă de viață, dar conceptul de familie nu implică noțiunea de democrație, ci chiar dimpotrivă. În familie, părinții sunt cei care decid și ordonă, iar copiii cei care ascultă. În Statele Unite a existat un curent pedagogic care pleda pentru eliminarea din calea evoluției copilului a oricărei reguli sau interdicții impuse de părinți, calificate ca "frustrante". Adepții acestui curent, care a dat naștere așa-numitei educații "anti-autoritare", considerau că, pentru a evita riscul unor posibile "complexe" la copii, ar fi bine ca părinții să le lase, de la cele mai mici vârste, libertatea să decidă pentru ei înșiși. Au apărut chiar legi care promiteau mai multă democrație în interiorul familiei.

Există forme de organizare a vieții, universal recunoscute, în interiorul cărora nu se poate instaura mecanismul democratic de tip numeric și reprezentativ. Adepții "democrației universale" încearcă să introducă sloganul democratic și în interiorul acestor forme specifice de organizare a vieții. Speculând caracterul lor de instituții sau forme etern valabile, ideologii democrației universale doresc ca, prin asocierea lor cu utopia, să poată demonstra că se poate universaliza modelul democratic însuși. Există organizații profesionale, corpuri sociale organice, a căror istorie atestă un profund caracter ierarhic, iar fenomenul de co-decizie din interiorul lor are nu un caracter democratic, ci doar unul consultativ. A abandona metabolismul lor verificat de experiență și tradiție, pentru a le adapta unui model al democrației universale, care pune în centru individul, indiferent de cercurile sale de apartenență, înseamnă a neutraliza iremediabil dimensiunea locală și participativă.

5. Democrație și liberalism nu sunt sinonime. În timp ce democrația este o formă de organizare a puterii politice, liberalismul, dimpotrivă, este o ideologie economico-individualistă de limitare a oricărei puteri politice. Democrația se întemeiază pe o entitate trans-personală (etnia, neamul, poporul), în vreme ce liberalismul are ca sistem unic de referință individul în sine.

Democrația modernă, de tip reprezentativ, spre deosebire de democrația directă a cetăților antice, presupune o delegare a suveranității către reprezentanții cetățenilor. Într-un regim de veritabilă suveranitate națională, candidatul ales este un funcționar care are sarcina de a exprima voința națiunii doar într-un for, nu de a o încarna.

Democrația etno-națională elaborează o perspectivă critică asupra conceptului reprezentării, potrivit căreia reprezentarea națională de tip parlamentar nu corespunde întru totul voinței generale. *"Cea mai veche justificare a Parlamentului* – scrie Carl Schmitt –, *reluată fără întrerupere timp de secole, constă pur și simplu într-o rațiune de oportunitate: cu alte cuvinte, poporul, privit efectiv ca totalitate, ar trebui să decidă, la fel ca în vremurile altădată, când toți membrii comunelor mai puteau încă să se adune în piața publică; dar, din rațiuni practice, astăzi a devenit imposibilă reunirea tuturor în același loc și în același moment; în plus, este imposibil să îl întrebi pe fiecare cetățean în parte care este opinia lui particulară; de aceea, s-a recurs pe bună dreptate la o comisie de aleși, compusă din persoane de încredere, adică la Parlament. De aici și expresia binecunoscută potrivit căreia Parlamentul este o comisie aleasă de popor, iar Guvernul o comisie aleasă de Parlament. Inițial deci, parlamentarismul ar apărea astfel ca o realitate fundamental democratică. Totuși, el nu e deloc, oricât de apropiat ar fi el de ideile democratice; de asemenea, este puțin probabil ca acest sistem să satisfacă din punct de vedere al oportunității practice. Dacă, din rațiuni practice și tehnice, persoanele de încredere pot decide în locul poporului, și o singură persoană de încredere ar putea, la fel de bine, să ia decizii în numele poporului și astfel, fără să înceteze să fie democratică, această argumentație ar putea justifica un cezarism antiparlamentar*[6].

S-a reproșat enorm discursului legionar că pleacă de la o poziție anti-democratică. În cartea sa *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, Zigu Ornea declara abrupt că naționaliștii români din perioada interbelică *"puneau sub acuzare toate componentele structurii democratice: pluripartidism, Constituție, Parlament și autoadministrare locală, fără de care era greu de conceput organizarea modernă a societății"*[7]. ☛

---

5. Fustel de Coulanges, *loc. cit.*

6. Carl Schmitt, *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*, Dunker u. Humbolt, Berlin, 1985, a șasea ediție, p. 90. Această carte a fost tradusă și în limba engleză de Ellen Kennedy, sub titlul *The Crisis of Parliamentary Democracy*, The MIT Press, Cambridge, 1985.

7. Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995, p. 37.

Toate atitudinile publice ale unor lideri ai generației legionare nu exprimă atât ruptura totală cu ideea de democrație în sine, cât mai ales critica la adresa modelului democrației reprezentative de tip liberal, împrumutat pe filieră occidentală. Este o diferență netă între cele două poziții. Una este să te declari *a priori* anti-democratic, și alta să încerci să revitalizezi, în cheie autohtonă, mecanisme democratice până atunci pur formale, rupte de realitatea organică a națiunii, susținute artificial de o elită guvernatoare fără prea mare contact cu poporul. Democrația liberală occidentală era identificată cu o instituție de import, care (straniu, dar previzibil efect de bumerang!), în loc să devină expresia voinței politice a poporului, în proporție de 80% format atunci din țărani, devenise sistem de legitimare a intereselor particulare ale unei oligarhii economico-financiare, ai cărei reprezentanți erau fie alogeni, care se comportau ca niște colonișți, fie autohtoni, care adoptaseră comportamentul unei burghezii coloniale. Suntem de acord cu Eugen Weber, unul dintre analiștii avizați ai fenomenului naționalist interbelic, care afirmă că "*în România acelei epoci (care se întinde de la sfârșitul secolului XIX până în primele decenii ale secolului XX – n. a.), modernizarea era sinonimă cu colonizarea*".

Există un paradox. Importarea mecanismelor democratice în România, care s-a făcut în numele unor nobile idealuri de emancipare socială și națională a românilor, a ajuns să genereze efecte contrare. Mecanismele și mentalitățile democratice insuficient adaptate fondului autohton (una dintre temele de critică socială junimistă) au contribuit la adâncirea unor disparități sociale și la simpla înlocuire a unui colonialism feudal, non-modern, de sorginte turco-fanariotă, cu un colonialism burghez, occidental. Liberalii din România, cei care au început procesul modernizării țării, din 1848 și până în anii treizeci ai secolului XX, au crezut că votul universal răspândit la sate va fi calea cea mai bună de trezire a spiritului de fraternitate națională, în vederea atingerii obiectivului strategic: crearea unui stat național român după modelul democrațiilor burgheze occidentale din secolul XIX.

Liberalii revoluționari din România, cei care au declanșat procesul creării și modernizării statului român, pledau pentru pluripartidism. În eforturile lor generoase și, fără îndoială, animate de autentice sentimente patriotice, aveau să favorizeze un cadru propice apariției unei partitocrații care, deși pretindea că reprezintă interesele majorității, o flatau prin demagogie și o manipulau prin tehnici electorale ridicole. Majoritatea poporului român, concentrată în mediul rural, era obligată de autoritatea politică a vremii să facă un enorm și alienant salt către modernitatea politică. Acest salt nu se putea face decât prin măsuri cu consecințe dramatice în timp: dezrădăcinrea țăranului din peisajul eco-spiritual al satelor, urbanizarea forțată prin integrarea lui într-o clasă de mijloc, transformarea omului rural an-istoric într-un birocrat cuminte al noului stat român creat după primul război mondial. Presiunea venea din partea liberalilor, orientați cu precădere spre dezvoltarea de tip urban a țării, spre industrializarea ei și spre impunerea unor norme de civilizație modernă venite pe filieră franceză. Revista *Gândirea*, unul dintre laboratoarele ideologice ale generației naționaliste interbelice, scria în paginile ei, într-un număr din anul 1923: "*Viața satului nostru a fost dominată la suprafață de o clasă de oameni politici, care formau așa-numita opinie cultă. Această clasă, formată în cea mai mare parte din avocați, oameni de concepție și de cultură franceză, a dat aparatului nostru formal al statului și vieții publice a orașelor o înfățișare precumpănitor franceză. Sub acest strat superficial pulsa însă cotidianul viu, gestul mărunt și sănătos de creație al țăranului, al negustorului mare sau mic, al meseriașului. Ei nu s-au recunoscut niciodată în liberalismul revoluționar de la 1848, în parlamentarism și în democrație*".

La rândul său, Vasile Marin, una dintre figurile reprezentative ale intelectualității legionare, scria: "*Preoții interesați și cinici din slujba zeului Demos să înceteze cădelnițarea eternelor principii și evocarea prin predici a mirajelor de pe alte meleaguri, slujitoare ale aceluiași cult. Își pot permite riscul politicii democratice țări ca Franța, care, având în urma lor un lung și bogat trecut național, au realizat în decurs de veacuri forme de cultură și de civilizație proprii și nepieritoare. Peste opera a 40 de regi se poate întinde poleiala democratismului integral*"[8].

Discursul naționalist interbelic se concentrează mai degrabă asupra *criticării partitocrației* decât asupra negării democrației în sine. Partitocrația este ținta tuturor scrierilor, discursurilor publice și luărilor oficiale de poziție din acea perioadă, fenomen considerat ca o frână în calea dimensiunea participării autentice și conștiente a majorității la viața publică: "*Demo-liberalismul burghez, prins în angrenajul partidelor și al clanurilor politico-financiare, își consumă energia în apărarea unor interese desprinse de magma națională. Interese chiar anti-naționale. De unde, ca legătură cu masele, un reformism banal și anodin*"[9]. Acest "demo-liberalism" (Faust Brădescu) sau "democrație politicianistă" (Nichifor Crainic) reprezenta trădarea flagrantă a oricăror idealuri autentic democratice, reprezentând un dublu atentat: atât la suveranitatea națională, cât și la suveranitatea poporului. Mecanismele democratice nu trebuiau negate în totalitate, ci, printr-o lucidă analiză a criteriilor reprezentativității, trebuiau adaptate specificului autohton.

Ar fi poate cazul să redescoperim eficacitatea unor formule pre-moderne care pot fi adaptate unor tipuri moderne de organizare politică: *monarhie* la nivel național, *aristocrație* etnică la nivel de provincii istorice, *democrație locală* la nivel de comună sau parohie. În comună, parohie, ca și la nivel de stat național, nu criteriul *cantității* (numărul de voturi) este cel care contează, ci *calitatea* umană a celor care decid dinspre nivelul local către nivelul național.

Bogdan George RĂDULESCU

8. Vasile Marin, "De la formalismul democratic la naționalismul constructiv", în Crez *de generație*, Editura Majadahonda, București, 1997, p. 169, articol publicat și în revista interbelică *Axa* (01. 10. 1933).
9. Faust Brădescu, *Viziunea integrală a revoluției legionare*, Editura Majadahonda, București, 1997, p. 76.

ECLIPSA CONȘTIINȚEI NAȚIONALE

Recenta propunere de regionalizare a României supusă dezbaterii publice de un grup de intelectuali din anturajul revistei *Provincia* a generat o seamă de reacții publice viscerale și disproporționate, atît în *mass-media*, cît și la diferite niveluri ale clasei politice. Deși diabolizată aproape aprioric în cercurile oficiale, propunerea respectivă a reușit totuși să producă o anume confuzie în rîndul populației, mai ales în Ardeal, ispitind ca un cîntec de sirenă, pe fondul dezabuzării generate de interminabila criză a "tranziției".

Oricît de ferm ar fi dezacordul față de ideea de bază a unui asemenea demers, faptul ar trebui tratat cu mai multă seninătate. În fond, nu este vorba decît de o propunere făcută de un grup restrîns de intelectuali, mai degrabă cu titlul unei teme de dezbatere. N-a pus nimeni de revoluție sau de război. Isistericalele peremiste, peuneriste sau (în mai mică măsură) pesediste nu fac decît să supradimensioneze neinteligent o afacere lăturalnică, trădînd mai mult un anume complex psihanalizabil decît o responsabilitate legitimă. Aceasta cu atît mai mult cu cît reacțiile panicarde s-au produs, îndeobște, în lipsa unei informări exacte. Altminteri nu se explică, bunăoară, "revelația" unora că s-ar aduce atingere Constituției țării, cînd "memorandiștii" respectivi vorbesc ei înșiși, pe față, de necesitatea unei "reforme constituționale". Și exemplele s-ar putea înmulți.

Am parcurs cu atenție memorandumul grupului respectiv și l-am găsit coherent și chiar interesant ca schiță teoretică, ba chiar meritînd, pînă la proba contrarie, prezumția de bună intenție. Textul nu mi s-a părut atât amendabil în sine, cît *straniu* în context. Nu este prima oară cînd anumite grupuri intelectuale cu tentă elitistă îmi lasă impresia că ar suferi de o formă benignă de *autism* socio-istoric. Nu-ți trebuie decît un minim bun-simț și experiența brută a vieții de zi cu zi ca să-ți dai seama că un asemenea proiect, înainte de a fi inutil sau dăunător, este pur și simplu *utopic* la meridian românesc (ca și mult invocatul principiu creștin-democrat al "subsidiarității").

În situația de la noi, cu oamenii și mijloacele de care dispunem, n-am face decît să legiferăm o birocrație cu mai multe tentacule, să creăm cercuri concentrice ale corupției, să înlesnim colonialismul economic (*divide et impera*) și să accelerăm disoluția națională. După 12 ani dramatici de postcomunism, tocmai cînd încep să se simtă, așa tardive și chinuite cum sînt, primele rezultate pozitive ale reformei economice și instituționale (bifate ca atare și de observatorii europeni), ar fi cel puțin nerealist să schimbăm dintr-o dată sensul și miza reformei, tot cadrul constituțional și legislativ, întreaga dinamică internă a sistemului statal. Procesul treptat de descentralizare, desigur necesar, nu trebuie confundat cu dezmembrarea statală, el fiind doar un reglaj funcțional înlăuntrul unui stat unitar și organic. Nu-i locul de a detalia aici consecințele multiple ale unei eventuale regionalizări a României, dar este cert că disfuncțiile generale ar fi mult mai mari decît succesele locale, iar cercul ar deveni fatalmente vicios, microstructurile și macrostructura handicapîndu-se reciproc, pe spinarea bietului contribuabil. Starea de convalescență nu e propice aventurilor (și cu atît mai puțin experimentelor radicale).

Dar dincolo de aspectele practice imediate, există cîteva probleme de principiu, legate de destinul național și de "durata lungă" a istoriei. D-l Horia-Roman Patapievici a scos de curînd o carte de critică a suficienței moderne, *Omul recent*, pusă sub semnul unei întrebări esențiale: "Ce se pierde atunci cînd ceva se cîștigă?". Presupunînd și în cazul nostru, împotriva tuturor obiecțiilor posibile, că regionalizarea ar aduce ca prin minune un conjunctural echilibru economic și social (obsesia proastă a "omului recent"), oare nu s-ar pierde, pe de altă parte, infinit mai mult decît s-ar cîștiga? În "2000 de ani" (fie ei și numai 1500) noi n-am izbutit să ne valorizăm istoria într-o mare cultură sau civilizație, singura noastră performanță reală constituind-o dăinuirea în vatra strămoșească, adică păstrarea ființei naționale într-o relativă unitate teritorială – în cele din urmă definită statal, după un lung șir de vicisitudini și jertfe. Toată istoria noastră, cu suferințele și idealurile ei, a convers spre această unitate etnică, morală și statală, cu care ne putem legitima astăzi pe mapamond. A sfida din interese vremelnice și mercantile această sforțare istorică de două ori milenară, a sacrifica în confuzia unei crize de moment acest unic certificat de legitimitate istorică a unui neam, a renunța la singurul bun care ne transcende și ne înnobilează pe toți – iată ceva pe cît de incredibil, pe atît de pervers! Nicăieri și niciodată în istoria modernă și contemporană nu s-a pomenit ca un stat unitar (și încă de omogenitatea etnică, lingvistică și confesională a statului român pe toată întinderea "provinciilor" sale "istorice") să se "regionalizeze" de bună voie, adică să se autolichideze dinăuntru, indiferent în numele cărei rațiuni! Nu contestă nimeni că există decalaje economice și civilizaționale între regiuni, dar soluțiile trebuie căutate pornind de la bunul cîștigat al unității și integrității statale, care este mai presus de fluctuațiile conjuncturale. E nevoie ca România să se miște politic și mental *dinspre stînga* (o social-democrație cu sechele comuniste) *spre dreapta* (un conservatorism creștin cu deschideri liberale), iar aceasta – cum o arată rezultatele ultimelor alegeri, dar și sondajele ulterioare – nu e doar problema unei regiuni sau alteia, ci a ansamblului lumii românești.

Nu faptul că un grup de intelectuali visători (fie ei maghiari sau nemaghiari) au propus o astfel de năstrușnicie trebuie să ne îngrijoreze, ci faptul că s-au găsit destui români – de la vlădică pînă la opincă – în stare să se lase ispitiți de o astfel de "soluție", nesesizîndu-i nici caracterul utopic, nici mostruozitatea morală, nici absurditatea istorică. Această *eclipsă a conștiinței naționale* este cea mai mare pacoste pe care ne-a adus-o comunismul și ne-a radicalizat-o pseudo-democrația clientelară a ultimilor ani, cu complicitatea zeloasă a unei clase intelectuale înstrăinate și iresponsabile, gata să vîndă pe arginții unui prezent larvar tot trecutul și tot viitorul țării.

Mi-a fost dat deunăzi la Apahida, în inima Ardealului, să asist la o reuniune de partid în care un lider politic de origine *armeană* a trebuit să facă un efort de mai multe ceasuri ca să convingă un grup local de vreo 20 de *români verzi* că unitatea statală a națiunii române este un factor fundamental și nenegociabil!

La Apahida, singurul care nu trebuia lămurit de o asemenea evidență era preotul ortodox al locului. Cu toate scăderile ce i se pot imputa în ultima jumătate de veac, Biserica Ortodoxă rămîne nu doar instituția cea mai creditată încă de români, dar și un paznic lucid al temeiurilor noastre istorice și sufletești, binemeritîndu-și titlul de "Biserică națională". Dacă s-ar realiza o dreaptă con-lucrare între cler și intelectualitate, dacă elitele naționale s-ar reconexa la Dumnezeu, atunci multe s-ar îndrepta în mod firesc, asemenea apelor care-și regăsesc matca.

Adolf VASILESCU

În Basarabia, semne rele anul are ...

Alegerile de anul trecut din Basarabia, care au adus în fruntea statului vechile forțe comuniste și filoruse (reprezentate prin președintele Vladimir Voronin, primul ministru Vasilii Tarlev și președintele Parlamentului Evghenia Ostavciuk – nume ce nu au doar rezonanță slavă), nu au rămas fără urmările cele mai neliniștitoare. Politica promovată de statul "moldovenesc" și legislația elaborată de către un parlament alcătuit în proporție de aproape trei sferturi din comuniști este pe cât de ostentativ și agresiv antiromânească, pe atât de contrară intereselor celor guvernați și manifest promoscovită. Cu aceeași susținere din Răsărit, "liderii" de la Tiraspol sunt încă și mai neînduplecați și neiertători cu tot ce este românesc, continuând în același timp să sfideze, cel puțin formal, și autoritățile de la Chișinău.

Rămânând primul inamic pentru autoritățile comuniste filoruse, care guvernează în numele și în folosul vrăjmașilor românismului, neamul românesc, cu limba, tradițiile, identitatea și denominația lui, a fost scos din cadrul oficial și legal al autorității statal-administrative, în favoarea glotonimului și etnonimului "moldovenesc". În Basarabia și Transnistria, nu doar gazele naturale și energia electrică vin dinspre Moscova, ci, mai ales, în "bună" și "veche" tradiție, comenzile politice. După ce la Chișinău s-au reinstalat temeinic la putere comuniștii ruși și filoruși (care în realitate nu au părăsit niciodată puterea), Rusia "democrată" și "capitalistă" a lui Vladimir Putin nu a mai ezitat să facă gestul retragerii armamentului (oare cât din el?) din depozitele de pe Nistru. Oricum, în această "regiune de interes geostrategic a Rusiei" nu mai există probleme deosebite pentru fostul imperiu, de natura celor din Caucazul de Nord. Iar foloasele ce decurg pentru această "mare putere" din evenimentele de la 11 septembrie 2001 și intervenția din Afganistan nu sunt deloc neglijabile. Rusiei i s-a oferit nesperatul prilej de a se răfui și cu cecenii, și cu afganii (sprijiniți odinioară tocmai de către acea forță cu care acum rușii își manifestă solidaritatea în "campania antiteroristă").

Negarea identității românești în Basarabia de către neromâni nu trebuie să surprindă pe nimeni. Nefirescul și tristețea situației constau în faptul că "independenta Republică Moldova" este departe de a o fi rupt cu trecutul de ocupație și cu moștenirea comunistă. Cei mai zeloși slujitori ai ocupanților au fost și au rămas supușii înșiși, fie prin colaboraționism trădător (în trecut), fie prin dăunătoare pasivitate (în prezent).

Evenimentele anului 2001 păreau să curgă în sens invers mersului firesc al timpului și al istoriei. Nerecunoașterea de către autoritățile de la Chișinău a Mitropoliei Basarabiei, a existenței și funcționării ei firești, nici măcar în urma câștigării procesului în instanța europeană, dovedește încă o dată natura și orientarea antiromânească a guvernanților comuniști. Din capul locului, ei au declarat, fără ezitare, că vor ignora sentința, ceea ce și fac, sfidând pe toată lumea!

Din păcate, ofertele energetice și facilitățile culturale acordate de România Basarabiei, atâtea câte au fost, n-au dus la sporirea puterilor românismului, ci la asmuțirea potrivnicilor lui, care nu au ezitat nici o clipă să provoace scandalul diplomatic în urma căruia vizita la Chișinău a premierului român nu a mai avut loc. Totodată, din excesivă și propagandistică preocupare pentru integrarea în structurile occidentale, autoritățile de la București uită de gravele probleme cu care se confruntă societatea basarabeană, iar guvernanții comuniști, într-o logică răsturnată, își declară și manifestă interesul și totala disponibilitate pentru reconsolidarea legăturilor cu Rusia. Firească preocupare pentru la fel de naturala integrare româno-română lipsește nu doar în stânga Prutului, unde politica oficială este antiromânească dintotdeauna, ci și la București. Reacția de aici este mereu întârziată când în Basarabia "se întâmplă ceva".

Noua campanie de deznaționalizare și rusificare forțată prin restrângerea folosirii limbii române, concomitent cu reacordarea statutului privilegiat pentru limba rusă și cu măsurile de îngrădire a drepturilor cetățenești, nu poate rămâne fără urmări. Împotriva inițiativei autorităților comuniste de dincolo de Prut de a legifera statutul de limbă oficială al limbii ruse și de a o impune în școli ca limbă studiată în mod obligatoriu, la care se adaugă aplicarea măsurii de suprimare a cursurilor de "Limba și Literatura Română" și de "Istoria Românilor", înlocuite cu cele "moldovenești", se manifestă, din fericire, cel puțin la Chișinău, reacția de opoziție cuvenită. Spre lauda lor, atât filologii români basarabeni, cu prilejul Congresului de anul trecut, cât și corpul didactic împreună cu tineretul (elevi și studenți), în Piața Marii Adunări Naționale de la Chișinău, în cursul lunii ianuarie (într-o manifestație maraton ce amintește de Piața Universității de la București), au reacționat și protestat cu vigoare împotriva rusificării și deznaționalizării.

Măcinată de corupție și guvernată de fărădelege, actuala lume românească este încă incapabilă să-și cultive propriile și autenticele valori, care ar trebui să o definească. Dimpotrivă, prezentul este copleșit de nefericita moștenire a metehnelor trecutului comunist, a căror "înflorire" și răspândire este fără precedent. Fără conștiința identității și fără trăirea sentimentului apartenenței la aceeași comunitate, calea spre viitor, devenită labirint al rătăcirilor, se înfundă. În lipsa unității, fără încrederea și demnitatea conferite de forța coeziunii identitare etnospirituale, nu poate exista capacitatea reală a proiectării în viitor. Neputința conturării idealului național de unitate, dincolo de conjuncturi și deasupra oricăror interese momentane înguste, continuă să rămână o grea povară pentru viitorul românesc. Mizeriile de tot felul, umilințele cotidiene îndurate de mulțimi imense de oameni sărăciți și descurajați în fața abuzurilor, fărădelegilor și josniciilor comise de mai marii zilei, nu pot constitui temelia unui viitor mai bun.

Necesarul proces de renaștere națională românească, pentru a doua oară în ultimii 15 ani, pare să dea semne încurajatoare, iată, tot de la Chișinău, în ciuda scepticismului unor cercuri care cred că Basarabia este condamnată la permanentă neputință. Înfruntând gerurile iernii și cerbicia guvernanților comuniști, miile de manifestanți de la Chișinău dovedesc că românitatea mai are încă resurse spre a se afirma și apăra! Chiar dacă refuzul Ministerului Învățământului de a satisface cererile manifestanților de oprire a măsurilor de rusificare și deznaționalizare se conjugă cu amenințările Ministerului Justiției la adresa Frontului Popular Creștin Democrat – principalul organizator al acțiunilor de protest – și s-ar putea concretiza în represalii dure, mesajul românilor basarabeni rămâne dătător de speranțe.

Nicolae *POP*

2 evocări "ucenicești" ale lui horia bernea

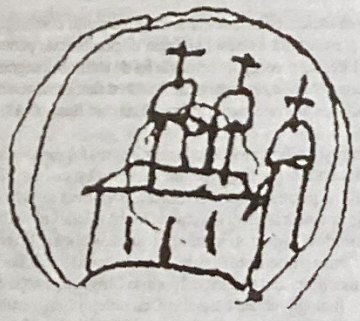

Dor de stâlp îngeresc

E o săptămână mai aglomerată, ca să nu spun plină ochi, de copii care "năvălesc" în muzeu plecând din calea frigului. Pâlcuri-pâlcuri, bucățelele astea de oameni, ne-(de)formați încă (Doamne, ce bine era!), populează spațiile noastre ca fluturii vara, pe căldură. Stau cu ei la Școala Satului și mă gândesc cum să le spun despre cruce, icoană, biserică și, întâi de toate, despre țăran. Am uitat să gândesc, să vorbesc, să iubesc ca ei. Sunt atât de frumoși, vreo 62 sunt, i-aș dori pe toți în brațe. Cu puțin efort, starea se adună în mine și îmi încălzește cotloanele. Uit că trebuie să le spun o poveste care nu mai are povestitor.

Mi-e dor și o să am de furcă cu "frigul". Îmi vine să închid ochii așa, un timp, și să spun tare: *Haideți, Domnule Bernea, că ne-ați făcut așa o glumă proastă! Nu se face una ca asta așa ușor!*

Dar trebuie să le povestesc puștilor ce e un muzeu... Ce e? *O casă* le spun, ca să înțeleagă mai bine. Cu ferestre, uși, camere, obiecte și oameni. Când unul dintre ei pleacă, pentru un timp sau de tot, ceilalți rămân să aibă grijă de ea.

...să conservi URMA, spunea un om mare; să cultivi ABSENȚA, mă gândesc, nevoită să realizez că *dorul* este o stare tare păguboasă *la un moment dat*: îți fură liniștea și te face inadecvat. Prezența iubirii te face și mai inadecvat. Asta înseamnă că ai timp, că vrei să știi cine ești, că-ți place asta și că vrei să dăruiești, la rându-ți.

HORIA BERNEA a construit o CASĂ. A suflat "duh" asupra ei și lucrurile (dinlăuntru) au început să "prindă" mireasmă. Ooo! O să spuneți că exagerez, și asta pentru că, firesc, sunt artistă. Da, dar copiilor nu le spun asta, ei nu au nevoie de explicații. [...]

Nu am vorbit prea mult, nu ne-am întâlnit prea des. Primele forme de (in)comunicare nu mi-au dat nimic de bănuit.

Oamenii MARI au un dar ascuns: te fac să crezi că ești egal cu ei, au o anumită sfială și un fel de jenă în fața agresiunilor exterioare. Timpul lor, însă, nu e egal cu al celorlalți și de aceea nici spațiul în care se mișcă sau pe care îl creează.

Am devenit ucenică prin alăturare... După ce am descoperit și înțeles (atât cât se poate la vârsta mea), m-am simțit ACASĂ.

M-AM BUCURAT SĂ LOCUIESC, SĂ TRĂIESC ÎNTR-UN LOC VIU, CU AER CURAT ȘI PROASPĂT, CA ÎNTR-O GRĂDINĂ. [...]

HORIA BERNEA este (printre) creator(i). Erudit și fragil. Foarte. Aristocrat pretențios, firește... cu toane uneori...

Ne-am întâlnit într-un loc ferit de limite: STAREA DE BUCURIE; și mi-a arătat cum poți să împingi locul, epurând balastul, până la STAREA DE GRAȚIE. Primisem o lume în dar, cu deschideri, perspective, articulații. Am mai învățat ce înseamnă să fii "sclavul" obiectului, să i te supui cu umilință și răbdare. Mi-e dor de stâlp îngeresc și îmi imaginez cum se așează un vis pe verticala timpului.

HORIA BERNEA este (printre) constructor(i).

Nu am cunoscut creator de muzeu mai împătimit de dragoste pentru obiect și lumea din care acesta vine. Tot cu dragoste a recuperat pentru noi un trecut, o lume aproape dispărută. I-a înțeles spiritul și forma. Am devenit, fără să știm/să merităm, privilegiați. Ne-am răsfățat sufletele, mintea și ochii. Ne-am format, alături fiind, o atitudine, și am simțit, fascinați, cum se construiește un REPER, O LUME CARE SCAPĂ MODELULUI.

Cu bucuria devenirii, cu simplitatea ce urmează chinului desluşirii.

Cum să nu te îndrăgostești? [...]

Ca ucenicii cei lipsiți de răbdare și înțelepciune, m-am răzvrătit de multe ori. Aș fi vrut și eu să particip, dintr-o dată, la construcția reperului. M-a întrebat: *Da' ce, Lila, credeai c-o să mănânci nori, când ai venit aici?* Indignată am răspuns agresiv: *Da!*... Era în timpul atelierelor experimentale inițiate împreună cu Irina, pentru tinerii muzeografi, din nevoia de mișcare, de căutare, de alternare în cadrul sistemului inițiat de H. B. Mi-era frică de clișee și mă gândeam că noi, în absența clișeului, am fi putut cădea în propriul clișeu. Eram departe, și totuși nu m-a mustrat prea tare. A acceptat, chiar, să m-apuc să lucrez la proiectul pentru care "plângeam atât". Aș putea să spun multe. Și, în lipsă, am așa un chef de vorbă... Niciodată nu avea prea mult timp pentru noi. Și totuși... [...]

O dată l-am acuzat de lipsă de generozitate față de tineri. A făcut niște ochi... Și s-a mirat foarte! Nu prea aveam mână liberă, mi se părea mie atunci. Târziu am realizat: nimeni, până atunci, nu-mi oferise, într-o instituție socială, atâta libertate de gândire, nimeni nu făcuse dintr-o instituție publică un laborator / atelier continuu de creație.

Povestea despre țăran și lumea lui așa cum numai cel așezat înlăuntru poate să vadă, cel care știe că lucrurile și lumea lor nu mor pentru cei care știu să vadă, să asculte și să se bucure.

Lucru rar și neobișnuit.

HORIA BERNEA este (printre) alchimist(i).

Unește timpii și lumile prin puterea obiectului. Descoperă tensiuni și ritmuri ascunse, le ordonează și le re/compune ca într-o "simfonie", cu discreție și rafinament, și le limpezește în lumină, cu delicatețe și mirare de copil. Re/creează spații. Înveți să re/simți, într-o anumită rânduială: puterea închinăciunii; spațiu – biserică; frumusețea meșteșugului – mâini muncite, îndemânare și dragostea pentru lucru frumos, obiceiuri cu grijă orânduite și date de la Dumnezeu.

Chipuri... sărbătoare... respirație... fragilitate... curățenia locului... bucuria gestului recuperator... frumusețea salvatoare...

Ne recăpătăm *identitatea*...

Cineva îmi spune: trezește-te, povestea s-a terminat!

Mă simt neajutorată, recunosc.

Ca ucenică sunt tentată să experimentez ce am învățat; ca om simt nevoia acută să trăiesc, să mă bucur de "lucrarea începută"; ca "prestatoare" profesionistă de acte culturale mă încăpățânez să rămân datoare conștiinței mele profesionale. Și, de fapt, Domnule Bernea, sunt într-o mare încurcătură, ați plecat, și nu știu ce să fac cu "lumina" aceea pe care îmi spuneați că trebuie să o răspândesc ...

Copiii mă întreabă cine e țăranul din fotografia mare lipită pe perete? Le citesc printre rânduri povestea: "Se numea Ghiță Tatomir și era de loc din Moeciul de Sus... Era baci, și a dat lâna de la sute de oi să fie pusă la temelia bisericii din sat... Când spunea la Sfat două-trei vorbe, toți înghețau... era înalt și blond, cu ochi albaștri... Toată viața a purtat lăibărică, chimir și cioareci... Regina l-a întâlnit pe uliță și de frumos ce era, l-a suit cu ea în mașină și l-a dus la Castel, la Bran. A pus să-i fotografieze împreună... A murit pe la 85 de ani, spre dimineață, la o nuntă, jucând brâul... Odihnește în cimitir, prima cruce pe stânga..."

Sunt furioasă. Dorul meu de stâlp îngeresc îmi arată cum, câteodată, LIPSA construiește dragostea.

La mulți ani, Domnule Bernea!

Lila PASSIMA

De ce îmi place mie Bernea?

Printr-o asemenea întrebare, ce mai degrabă subliniază obsesia unei emoții decât încercarea de a o explica, îmi propun să-mi lămuresc situația de a mă adăuga lui Bernea (mă amuză asemănarea cu definiția despre artă preferată de Van Gogh: "Arta este omul adăugat naturii").

E ceva care îmi convine în comparația de mai sus, tocmai pentru a evidenția frapanta similitudine dintre pictura lui Bernea și corpul Creației. Sunt încredințat că nimic din lumea asta nu există fără modelul său. Încercarea de a te implica sănătos în lucrul pe care îl faci decurge din buna alegere a modelului; iar potrivirea de care vorbesc nu e mimare a realului, cât adecvare de mister. Iată câțiva termeni prin care Domnul Bernea își revendică prototipul în Creație:

"Aș folosi, pentru a caracteriza atitudinea mea de acum, cuvântul mărturisire. *Nu este vorba de autoexprimare, de confesiune, sau, în orice caz, nu ca problemă centrală. E o evoluție legată de ideea de a face artă pentru a-ți manifesta bucuriile drumului spre adevăr, pentru a împărtăși" (revista* Arta, *nr. 5/ 1985).*

"Caracterul creației trebuie să se apropie cât mai mult de firesc *("O anume dezordine"/1971).*

Despre ciclurile IV și V Deal:

"Voiam să-mi dovedesc cât de bogată și plină de perspectivă poate să fie o structură fixă, direct legată de bogăția vieții *("Horia Bernea – Impact și Întrupare" din "Patru dialoguri despre desen",* Arta*).*

Refuzul unor modele fundamentale (Hristos, Biserica, Creația – din care mai apoi oamenii) ne conduce înspre o expresie iconoclastă.

Am credința că nu este deloc greșit să-ți alegi ca reper experiența unor oameni. A lucra după model la școală nu este o chestiune utopică, ci și una simbolică, la fel cum și impresioniștii pictau în peisaj, plantați cu șevaletul și pânza în "camera" verde a acestuia. Era acolo simbolul "omului înghițit de modelul său", după cum și a desena după model uman, în școală, e întrucâtva egal cu a te duce la biserică.

Pun în legătură aceste lucruri cu relația pe care mi-am dorit-o alături de Domnul Bernea [...]

Prin '95, l-am rugat pe Domnul Bernea să-mi descrie o paletă cât mai eficientă pentru momentul în care mă aflam.

A început prin a-l cita pe Tizian ("Poți picta o viață doar cu roșu, ocru și negru"), vorbindu-mi despre economia în pictură și despre experiența anilor, "Hrana", când cu un singur tub de roșu și negru a pictat timp de un an de zile...

18 noiembrie 2001

Bogdan VLĂDUȚĂ

Divina Comedie
a lui Dante Alighieri

într-o nouă versiune românească de **Răzvan Codrescu**

Cîntul XXV începe cu hula lui Vanno Fucci, toscanul din Pistoia (cetate fundată, conform legendei, de niște dezertori din armata lui Catilina) osîndit pentru înșelăciune și furt, la a cărui cumplită metamorfoză Dante asistase (vezi cîntul anterior) și care-i făcuse profeții funeste, din pură răutate (în versul 15 ni se sugerează că trufia lui o întrece chiar și pe cea a aprigului Capaneu – *cf.* Cîntul XIV). După ce Vanno fuge, gîtuit de șerpi și hăituit de centaurul Cacus, urmează alte două metamorfoze celebre (Dante se așază conștient – cu o superioară forță creatoare – în tradiția metamorfozelor mitico-literare ale antichității clasice; Lucan și Ovidiu sînt chiar nominalizați): duhurile se prefac în șerpi, iar șerpii în duhuri. Osîndiții pe care Dante îi identifică în această a șaptea bolgie sînt florentinii Agnello Brunelleschi, Buoso Abati, Puccio Galigai (*Sciancato*, "Șchiopul"), Cianfa Donati și Francesco Cavalcanti (ultimul ucis în tîrgul Gaville, din părțile Florenței, invocat de Dante în ultimul vers).

Am ales din nou, ca ilustrație, o gravură a lui Gustave Doré.

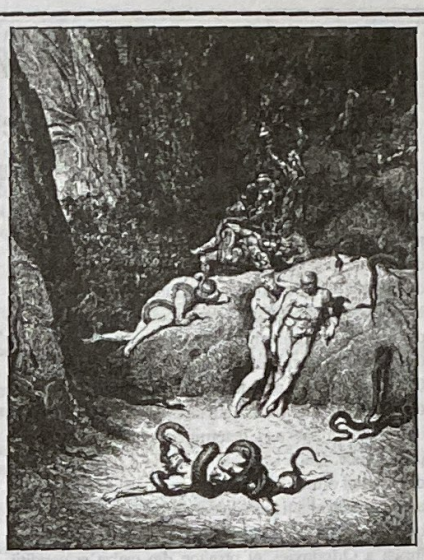

Închin cu smerenie această tălmăcire memoriei ilustrului romanist și dantolog
MARIAN PAPAHAGI

INFERNUL
CÎNTUL XXV

1 Tîlharul, isprăvind, cătă în sus
și semn făcînd din degete-a mascară,
"Halal să-ți fie, Doamne!" – a mai spus.
4 Îmi fură șerpii dragi din cale-afară,
căci unul gîtul i-l încinse-ndată,
părînd a zice: "Ajunge-așa ocară!";
7 iar altul peste piept îl strînse roată,
încolăcindu-i brațele haine,
a le mișca nicicum să nu mai poată.
10 Pistoia, o, Pistoia, vai de tine
că nu te-ndupleci foc să-ți dai de vie,
mai rea ca răul care-ți curge-n vine!
13 În toată-ntunecata-mpărăție
duh mai trufaș cu Domnul nu văzui,
nici cel căzut la Teba sub urgie.
16 Tăcut-a mîlc, fugind, iar eu dădui
cu ochii de-un centaur ce striga:
"Unde-i mișelul?" – și gonea silhui.
19 Nici în Maremma nu roiesc așa
prin smîrcuri șerpii ca pe-a lui făptură,
pînă pe unde-a om se-nvedera.
22 Și-n cîrca lui, spre-a cefii-ncheietură,
sta un dragon cu-aripile sumese,
cui limbi de foc îi scăpărau din gură.
25 "Acesta-i Cacus", a grăi purcese
maestrul meu, "și stîncile-aventine
în bălți de sînge le-a scăldat adese.
28 Decît ai lui, pe alte căi se-aține,
ca unul ce-a prădat cu viclenie
cirezi cuminți păscînd prin văi vecine;
31 cu ghioaga Hercul i-a plătit simbrie
și-i dete poate lovituri vreo sută,
dar nici de zece n-a ajuns să știe".
34 Cît el vorbi, trecut-a fiara slută
și trei damnați s-au fost ivit sub noi,
dar am simțit venirea lor tăcută
37 doar cînd strigară: "Cine sînteți voi?".
Curmarăm vorba și spre dînșii-ndată
am prins a lua aminte amîndoi.
40 Habar n-aveam cine erau, dar iată,
cum soarta-adesea le brodește toate,
că prinseră a-și spune deodată
43 pe nume: "Cianfa *princotro* se-abate?";
ci eu, spre ei, cu degetul la gură,
pe domnul meu îl îndemnai să cate.
46 De n-ai să crezi, cetind, nici o frîntură
din cele spuse, nu e de mirare,
c-abia de cred chiar eu c-aievea fură.
49 Cum stam privindu-i, o năpîrcă mare
cu șase labe-avane-l încolți
pe unul de la cap pîn' la picioare:
52 de pîntece – cu cele mijlocii,
de brațe-apoi – cu cele mai din sus,
mușcîndu-i falca pînă la gingii;
55 iar cele mai din jos de i le-a pus
pe coapse, coada și-o vîrî-ntre ele
și-o scoase pe la spate ca pe-un fus.
58 Nu-ncing așa nici iederele rele
copacul năpădit precum în gheare
strîngea năpîrca membrele acele.
61 Cum se mlădie ceara *sub* dogoare,
păreau topite întreolaltă toate,
pierzînd de-a valma formă și culoare;
64 sau cum, cînd pala focului o bate,
hîrtia *prinde* să se facă brună,
căci negrul vrea și albul *nu mai* poate.
67 Iar ceilalți doi se întreceau să spună,
zgîiți: "Agnello, cum te-ai preschimbat!
Nici doi nu ești, nici unul nu se-adună!".
70 Părea un cap din două închegat,
cînd *chip* cu chip pe-o față se-ngînară,
pierzînd conturul lor învederat.
73 Din patru brînci rămas-au două doară,
iar coapse, piept și pîntec, la soroc,
nemaivăzută-nfățișare luară.
76 Cu ce fusese *n*-aducea deloc:
doi și nici unul groaznica-ntrupare
părea; și astfel se urni din loc.
79 Precum șopîrla-*n* verile-arzătoare,
dintr-un umbrar spre alt umbrar trecînd,
în calea ei un fulger iute pare,
82 *la fel spre ceilalți doi*, deși plăpînd,
țîșni un șarpe vînăt de mînie,
la piele cu piperul semănînd;
85 și-n locul primei hrane din pruncie,
din ceilalți doi, pe unu-l îmboldi,
căzînd apoi în țărna tuciurie.
88 Împunsul se uită, dar nu crîcni,
ci stană stînd, l-a apucat căscatul,
părînd de somn sau febra-a picoti.
91 Se iscodeau reptila și damnatul;
pe gură-ntîia, celălalt din rană
fum slobozeau de-a lungul și de-a latul.
94 Să tacă dar istoria lucană
despre sărmanii Sabel și Nassid,
ci-auzi aci o alta mai avană.
97 Cu Cadmus și-Aretusa tacă-Ovid,
căci de-i schimbă în șarpe și-n fîntînă
prin arta lui, cu pizmă nu-l desfid;
100 el două *firi* nicicînd le-mpinse pînă
să se prefacă amîndouă-ncît
schimbate una-n alta să rămînă.
103 Se potriviră-acelea *într-atît*
că-și *desfăcu reptila* coada-*n* două,
iar duhul talpă-n talpă și-a vîrît.
106 Picioarele se strînseră-amîndouă,
din glezne-*n* șolduri astfel contopite
că cele vechi păreau făptură nouă.
109 Lua coada chipul membrelor lipite
și pielea ei era mereu mai moale,
pe cînd la *om* se-asprea pe nesimțite.
112 Brațele-n umeri se sorbiră-agale,
pe cînd năpîrcii labele-*i* crescură
tot pe atît, lungindu-se *spre* poale.
115 Cele de dinapoi unite fură
în mădularul care nu se-arată,
iar dintr-al umbrei – brînci se desfăcură.
118 Și cum, prin *fum*, luau chipuri noi deodată,
de-o parte păr prinzînd a răsări,
iar alta năpîr*lînd* degrabă toată,
121 *unul* săltă, cel'lalt se prăbuși,
fără-a-și abate crunta lor privire,
sub care-ntregi se preschimbau de vii.
124 Cel ridicat a chipului tocmire
spre tîmple-o trase și-astfel, din prisos,
își plăsmui urechi ca după fire:
127 iar cît nu-i fu spre-aceasta de folos
fu prefăcut în nas al feței sale
și-n gura potrivită mai în jos.
130 Cel prăbușit, lungindu-și botu-n bale,
își trase-*n* schimb *urechile*-napoi,
cum melcu-și trage coarnele domoale,
133 iar *limba*, vorbăreață după soi,
se despică, pe cînd cea înfurcată
se întregi; și-a stat și fumu-apoi.
136 Atuncea umbra-*n* fiară preschimbată
o luă devale, crunt șuierătoare,
de cea de-a doua cu ocări spurcată.
139 Aceasta însă proaspăta spinare
i-o-ntoarse și grăi: "Asemeni mie,
de-ar da în brînci și Buoso pe cărare!".
142 Așa-ntr-a șaptea groapă de urgie
schimb și preschimb văzui; prin noutate,
de-am fost stîngaci, iertată pana-mi fie.
145 În ciuda minții mele tulburate
și-a ochilor uimiți peste măsură,
mi se vădi-ntre umbrele damnate
148 Puccio Sciancato, deși iuți trecură;
el singur chipul nu și-l preschimbase
din trei ce-*n* preajma mea se abătură;
151 *din* cel'lalt tu, Gaville, tragi ponoase.

ÎNTRE HIPPOCRATE ŞI HRISTOS

Fundamentele biblice ale medicinii creştine

Ca reflex al unei anumite suspiciuni faţă de o modernitate adeseori impioasă, Biserica Ortodoxă nu s-a preocupat îndeajuns de dialogul necesar cu noul univers al ştiinţelor, răspunzînd oarecum inabil provocărilor curente ale contemporaneităţii. Unii au crezut, pornind de aici, că Ortodoxia ar fi structural incompatibilă cu evoluţiile complexe ale societăţii şi culturii, spre deosebire de creştinismul apusean, mult mai receptiv şi mai flexibil. O astfel de concluzie este pripită şi superficială. Nu Ortodoxia însăşi, prin temeiurile sau tradiţia ei, este refractară angajamentului social sau cultural, ci o anume înţelegere limitată a ei, determinată de cauze istorice şi psihologice. Dacă se poate vorbi de o criză actuală a discursului ortodox şi de instaurarea, pe alocuri, a unei anumite mentalităţi falimentare, faptul nu este consecinţa unei insuficienţe obiective, adică explicabile prin natura însăşi a Ortodoxiei, ci provine din cauze şi condiţii subiective, adică explicabile prin inadecvarea oamenilor care o slujesc la complexitatea crescîndă a misiunii lor. Privită dincolo de conjuncturi, reasumată biblic şi patristic, decomplexată în faţa ostentaţiilor laicismului intelectual, Ortodoxia se dovedeşte (au arătat-o cu prisosinţă mai ales cîţiva ruşi şi cîţiva greci, precum şi cîţiva mari convertiţi evrei sau occidentali, de-a lungul întregului secol XX, iar la noi un Stăniloae sau un Steinhardt) nu numai vie din punct de vedere mistic, dar şi capabilă să răspundă adecvat, în duhul ei propriu, dar şi pe limba vremurilor noi, tuturor problemelor curente ale omului şi societăţii. Mai mult decît atît, mai mare rigoare dogmatică, prospeţimea mistică şi sensibilitatea morală o pot ajuta să regăsească un echilibru mai just între tradiţie şi modernitate, amendînd excesele secularizante ale unor confesiuni şi culte creştine neortodoxe, care au depăşit măsura în sens invers, cum este cazul cu anumite forme de *aggiornamento* din lumea romano-catolică sau, mai recent, cu disoluţia teologică a anglicanismului. Reangajată *critic*, dar şi *avizat* în aparent oţioasele dezbateri de idei ale contemporaneităţii, înţelegîndu-şi menirea nu ca pe o frondă stearpă şi oprită, ci ca pe o formă subtilă de mesianism istoric, valorificîndu-şi propria tradiţie cu "curăţenie de porumbel" şi "viclenie (înţelepciune) de şarpe", Ortodoxia are şansa de a contribui decisiv, în timp, la "deosebirea duhurilor" într-o lume destructurată moral şi spiritual, a cărei primenire nu poate fi străină de redescoperirea sacralităţii, de întoarcerea la Dumnezeu (aşa cum intuise şi un om atît de puţin religios ca mereu invocatul André Malraux).

În acest context, nu poate decît să ne bucure să aflăm că "Centrul de Studii Teologice Aplicate, patronat de Mitropolia Olteniei, dezvoltă programe de cercetare biblică şi patristică cu caracter interdisciplinar, cu scopul de a sprijini lucrarea Bisericii în lume, aplicînd rezultatele cercetărilor şi oferind soluţii teologice în diverse domenii: misiune, ştiinţă, bioetică, medicină, drept, asistenţă socială, pedagogie, sociologie, ecologie".

Sub egida acestui ambiţios Centru de Studii Teologice Aplicate al Mitropoliei Olteniei şi cu binecuvîntarea Î. P. S. Teofan, la Editura Christiana din Bucureşti a apărut recent substanţialul volum ***Conceptul de medicină creştină. I. Sfînta Scriptură citită de un medic ortodox***, al cărui autor, **Dr. Pavel Chirilă**, este ctitorul al Asociaţiei Filantropice Medicale "Christiana" (spital, şcoală, editură etc.) şi semnatar al multor altor lucrări în materie, uneori cu sprijinul unor colaboratori apropiaţi (Pr. M. Valică, Dr. Maria Chirilă ş. a.): *Meditaţie la medicina biblică, Terapie naturistă, Retetar selectiv de etnofitoterapie, Medicină naturistă. Fitoterapie. Acupunctură. Homeopatie* etc.

Recentul volum – care cred că impune definitiv în lumea românească postcomunistă conceptul de "medicină creştină" (absent sau insuficient fundamentat în "cuvîntul teologilor şi medicilor contemporani") – se deschide cu o introducere sintetică a autorului (pp. 7-19), în care prima parte este dedicată fundamentării teologice şi definirii ştiinţifice a conceptului respectiv ("Există o medicină creştină"), iar a doua schiţează dimensiunea practică şi deontologică a problemei ("Abordarea bolnavului"). Textul, limpede şi coherent, de o înaltă conştiinţă profesională, lipsit de morga savanţîcurilor inutile, însufleţit de forţa angajării lăuntrice şi de puritatea asumării evanghelice, echivalează cu o memorabilă *profesiune de credinţă*, aşa cum nu s-a mai făcut auzită în lumea medicală românească de la vestitele cursuri de fiziologie ale marelui savant, medic şi profesor Nicolae C. Paulescu (1869-1931), adevărat apostol şi cruciat al medicinei ca "sacerdoţiu" (*cf.*, între altele, *Noţiunile de "suflet" şi "Dumnezeu" în fiziologie*, Ed. Anastasia, Bucureşti, 1998, *passim*). Călcînd cu discreţie pe urmele ilustrului său predecesor, Dr. Pavel Chirilă aduce un plus de rigoare şi trăire ortodoxă, cu o deschidere avizată spre diferitele ipostaze ale medicinii tradiţionale, dar şi cu o realistă percepţie a circumstanţelor actuale.

Medicina creştină nu poate fi concepută altfel decît ca o "medicină eclesială", în care "actul medical (...) se săvîrşeşte în Biserică", sub încredinţarea că "Hristos este Tămăduitorul absolut fără de Care vindecarea nu este posibilă". De altfel, "Sfînta Scriptură abundă de teme medicale", iar "vindecarea sufletească şi trupească este funcţia cea mai evidentă a Bisericii", după cum reiese din întreaga literatură patristică. Oricît de mare ar fi tentaţia "trufiei luciferice" a medicinei de azi, noţiuni precum cele de *sănătate*, *boală* sau *vindecare* nu pot fi "rupte de Cauza cauzelor, Dumnezeu". Omul – care, avînd "chipul" lui Dumnezeu ca dar, este chemat să-şi lucreze liber "asemănarea" cu El – n-are deci ca ţel *în-lumirea*, ci *în-dumnezeirea*, destinul său proiectîndu-se în veşnicie. Omul este "trup şi suflet în unitate deplină", iar "trupul acesta muritor anticipează trupul înviat şi pnevmatizat" al veacului ce va să vie. Neavîndu-şi valoarea în sine şi nereducîndu-se la logica hedonistă lui *aici şi acum*, "trupul trebuie guvernat de suflet şi păstrat neprihănit". Prin suflet/spirit, *ceva*-ul materialităţii noastre devine *cineva*, individualiatea brută se ridică la unicitatea personală ("medicina creştină este o medicină care abordează pacientul ca *persoană* pentru a cărei mîntuire S-a răstignit şi a înviat Hristos"). Aspirînd spre Dumnezeu ca spre Alfa şi Omega tuturor plinătăţilor, sufletul omului este în mod natural creştin (*anima naturaliter christiana* – Tertullian) şi reclamă o abordare în consecinţă (tocmai prin această dimensiune "pnevmatologică" deosebindu-se decisiv medicina umană de... medicina veterinară). Armonia funcţională între trup şi suflet, echivalînd cu "sănătatea deplină, perfectă", după care omul suspină laolaltă cu Firea, "a existat doar în Rai şi va mai exista după Înviere". Aici, în interval, păcatul a atras după sine boala şi moartea, dar suferinţa este legată de taina mîntuirii: "Boala, suferinţa şi moartea au fost mijloace ale pedagogiei divine", iar "aplecarea spre cauzele spirituale ale bolii este o condiţie absolută a vindecării" (a se vedea lista de extracţie biblică a "Cauzelor spirituale ale bolilor" – pp. 117-128). "Vindecarea, un act divino-uman şi eclesial" capătă astfel "pentru prima dată în creştinism, (...) un sens eshatologic". Dumnezeu Îşi asistă în permanenţă Făptura, iar omul se cade să răspundă prin "încrederea în grija personală a lui Dumnezeu pentru fiecare dintre noi" (*cf.*, de pildă, *Matei* 6, 28-30 sau *Luca* 12, 6-7). În ce-l priveşte pe doctor, Noul Testament îi cere, înainte de toate, smerenie şi credinţă, el fiind, de fapt, "numai un slujitor care are zilnic o multitudine de prilejuri de a-L descoperi bolnavilor pe Hristos, Adevăratul Tămăduitor". Altfel spus, cu mijloacele lui specifice, "doctorul este – în conceptul de medicină creştină – un lucrător ales în iconomia mîntuirii bolnavului", "un mădular mirean al Bisericii". Aşa stînd lucrurile, "patologia medicală se corelează cu patologia spirituală, iar evoluţia bolii este condiţionată de acceptarea şi intervenţia terapiei spirituale". Este vorba deci de "un tratament complex: medical şi spiritual", cu conştiinţa fermă că "doctorul tratează, Dumnezeu vindecă".

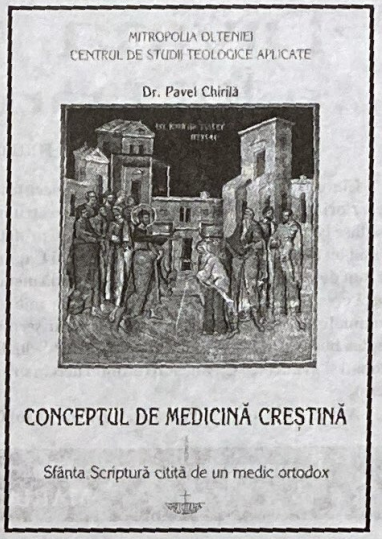

Volumul se continuă cu o vastă crestomaţie tematică, extrasă cu răbdare din Vechiul şi Noul Testament. Materia – cu trimiteri precise şi cu minime îndicaţii auctoriale, ce asigură însă "decodarea" lesnicioasă a limbajului biblic în limbajul ştiinţific actual – este împărţită în şapte mari secţiuni tematice: **I.** Bolile pomenite în Biblie; **II.** Cauzele spirituale ale bolilor; **III.** Vindecarea – act divino-uman; **IV.** Cei ce nu se vindecă; **V.** Moartea; **VI.** Învierea; **VII.** "Nici plîngere, nici strigăt, nici durere nu vor mai fi..." (starea de după obştească înviere, din Împărăţia lui Dumnezeu descrisă de Ioan în *Apocalipsă*, cap. 21). Cele mai ample sînt secţiunile **I** şi **III** (care privesc şi cel mai direct aria simptomatică şi practica terapeutică). Este cel mai complet inventar apărut la noi al moştenirii medicale a Bibliei, util deopotrivă specialiştilor şi publicului larg, căci *sănătatea*, *boala*, *moartea* şi *învierea* ne privesc pe toţi mai presus de "căprării", confundîndu-se, pînă la urmă, cu însuşi destinul nostru personal şi comunitar.

În loc de încheiere, autorul include un "Cuvînt pentru doctorii spitalelor secularizate" (p. 328), din care împrumut şi eu finalul recenziei de faţă, căci sintetizează de minune, cu patosul unei deliberate simplităţi mărturisitoare, esenţa acestei cărţi "de folos la toată vremea": "Iubite coleg, am fost un timp directorul unui spital creştin. Îţi mărturisesc că fără Hristos nu poţi face nimic. Suferinţa care ne înconjoară are o semnificaţie mai presus de cadrul social în care lucrăm. Ea strigă către Dumnezeu şi duce cu ea credinţa sau necredinţa noastră. Meşteşugul tămăduirii îl avem de la Dumnezeu, căci El dă daruri bune tuturor oamenilor. Dacă eşti ateu sau indiferent religios, ştiinţa de a trata ţi-a dat-o Dumnezeu *pentru bolnavii* care suferă. Dacă adaugi la leacurile tale şi rugăciunea, atunci ştiinţa de a trata devine o harismă pe care o ceri de la Dumnezeu şi o meriţi. Dacă prin noi bolnavul s-a apropiat de Hristos, de Biserică – Cerul se bucură. Dacă prin noi, prin prezenţa noastră, bolnavul s-a depărtat de Hristos, mai bine ar fi fost pentru el şi pentru noi să nu ne întîlnească. (...) Îţi propun să nu ne asumăm nici un merit al vindecării bolnavilor, căci *Doctorul tratează, Dumnezeu vindecă*, iar noi sîntem, conform Scripturii, doar *slugă netrebnică*..."

Pînă la urmă, medicina creştină e un pariu între *smerenia* care înalţă şi *trufia* care doboară. Şi poate că urgenţa cea mai mare a omului de azi e tocmai aceea de a se vindeca, înainte de orice altă boală, de prea multa lui deşteptăciune...

Răzvan CODRESCU

Asociaţia Medicală Creştină "Christiana"

SCRISOARE DESCHISĂ CĂTRE MEDICII PARTICIPANŢI LA ÎNTÂLNIREA CU PRIMUL MINISTRU ŞI CU MINISTRUL SĂNĂTĂŢII
(Snagov, decembrie 2001)

DOMNILOR COLEGI,

La întrebarea primului ministru referitoare la oportunitatea legii prostituţiei, v-aţi grăbit să ridicaţi mâinile afirmativ. Aceasta l-a determinat pe primul ministru – care vi se adresase ca unor competenţe responsabile, iar nu ca unei adunări conjuncturale de *yesmen* – să considere că problema trebuie tratată cu seriozitate.

Asociaţia CHRISTIANA vă aduce aminte că aprobarea, încuviinţarea, legiferarea şi practicarea prostituţiei reprezintă un păcat. Orice lezare a integrităţii anatomice şi spirituale a fiinţei umane este condamnată şi sancţionată în consecinţă de Dumnezeu.

În Biblie, *ridicarea mâinilor* este un strigăt către Dumnezeu. Ridicarea mâinilor dumneavoastră – ca reprezentanţi ai judeţelor ţării – în favoarea legiferării permisive a prostituţiei este una dintre cele mai tragice întâmplări ale zilelor noastre. Am fi curioşi să ştim dacă a fost măcar un singur medic care să se fi împotrivit

Medicina umană – spre deosebire de cea veterinară – nu se ocupă numai de *trup*, ci şi de *suflet*. Mai mult, conceptul de **medicină creştină** vizează deopotrivă sănătatea trupească şi sufletească atât a bolnavului, cât şi a medicului. Un medic cu sufletul bolnav şi mâna ridicată la Snagov – este oare capabil să vindece sufletul unui bolnav pe care îl tratează?

Dacă vă mai rămâne puţin timp pentru documentare, vă rog să studiaţi statisticile americane (unde prostituţia este ilegală) şi pe cele vest-europene (unde prostituţia este legalizată) şi veţi putea observa că rata sifilisului primar şi secundar nu diferă semnificativ.

În aceeaşi ordine de idei, vă reamintim că, în perioada de incubaţie a sifilisului şi a SIDA, prostituata poate transmite boala chiar dacă e seronegativă sau "clinic sănătoasă".

Oricare dintre bărbaţii ţării (pentru a căror stare de sănătate dumneavoastră, desigur, meditaţi şi suferiţi îndelung), inclusiv propriii dumneavoastră fii, pot fi contaminaţi în această perioadă.

Poate că s-ar cuveni să reamintim, în acest context, cuvintele – de o tristă actualitate – rostite cândva de la catedră de marele savant şi medic creştin Nicolae C. Paulescu: "Din nefericire, puţini sunt astăzi medicii capabili să îndeplinească această funcţie socială; cei mai mulţi, împotmoliţi în mocirla materialismului, ignorând instinctele şi patimile, sau alteori fiind pătimaşi ei înşişi, nu se preocupă decât de latura comercială a profesiei medicale (...) Sper că măcar studenţii în medicină sunt conştienţi de sublimitatea rolului ce le va reveni şi că vor ţine la *onoarea de a-şi înnobila meseria, ridicând-o la rangul de sacerdoţiu*".

Cu stimă şi cu încredere
în discernământul dumneavoastră de pe urmă,
Dr. Pavel Chirilă,
Preşedintele Asociaţiei "Christiana"

ASOCIAŢIA MEDICALĂ CREŞTINĂ CHRISTIANA

Şos. Pantelimon, nr. 27, sector 2, Bucureşti; E-mail: chr@mediasat.ro

INITIATIVA ÎNFIINŢĂRII: un grup de medici şi preoţi ortodocşi din Bucureşti.
ANUL ÎNFIINŢĂRII: 1990.
TEMEIUL STATUTAR: asociaţie creştin-ortodoxă de caritate; acordă asistenţă medicală, socială şi spirituală; promovează conceptul de **medicină creştină**.

REALIZĂRI PÂNĂ ÎN PREZENT

- 27 de filiale în România, cu învăţământ medical preuniversitar (peste 10.000 de absolvenţi şi 5.000 elevi în curs de şcolarizare);
- sponsorizarea a o sută monahii şi elevi săraci pentru efectuarea studiilor de medic şi asistent medical;
- editură profilată pe teme medicale şi teologice (40 titluri de carte editate);
- a iniţiat şi sprijinit substanţial înfiinţarea a trei mănăstiri, dintre care două cu slujire medicală;
- a organizat 12 simpozioane şi numeroase schimburi de experienţă, în ţară şi străinătate, pe teme medicale şi de filantropie.

IMPASUL ACTUAL AL ASOCIAŢIEI

În Bucureşti, activitatea Asociaţiei, în principal a şcolii şi a editurii, se desfăşoară într-o clădire închiriată, provizorie, improprie, motiv pentru care există riscul ca Ministerul Educaţiei şi Cercetării să nu mai acorde şcolii avizul de funcţionare.

Pentru construirea unui sediu propriu, conform proiectului anexat, Asociaţia are nevoie de cca 140.000 dolari SUA.

Vă rugăm să contribuiţi, în limita posibilităţilor, la acest proiect.

Cu recunoştinţă,
Dr. Pavel Chirilă,
Preşedinte

Persoane de contact:

Dr. Pavel Chirilă, preşedinte al Asociaţiei;
tel: 092341719;
tel: 4915133
Prof. Elizeta Dincă, director al şcolii;
tel: 093 286 951;
tel: 771 15 79; 252 05 17
Biol. Nicoleta Macovei, manager al şcolii;
tel: 093 044 894;
tel: 493 25 64; 252 05 17

Probabil nu întâmplător, pe bancnotele şi monedele euro, introduse recent în cele 12 state ale U.E., nu s-a "rătăcit" nici cel mai vag simbol creştin (cu excepţia relativă a monedelor de 1, 2 şi 5 cenţi ce vor circula în Spania şi care vor purta imaginea greu recognoscibilă – şi fără cruce – a catedralei din Santiago de Compostela).

Deşi pretind a reflecta cele mai importante şapte stiluri arhitecturale din istoria Europei, ele amintesc mai degrabă de simbolistica masonică, sub o ploaie de stele euro-comuniste!

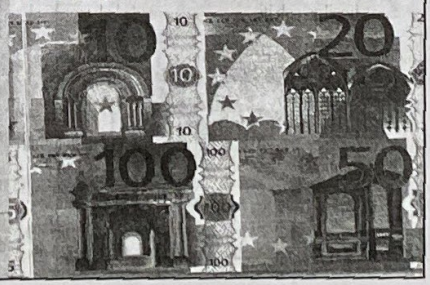

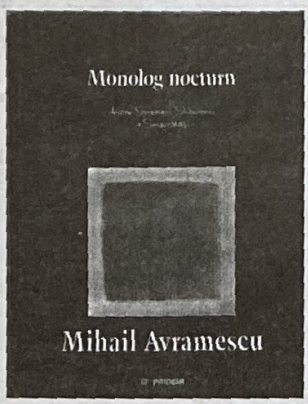

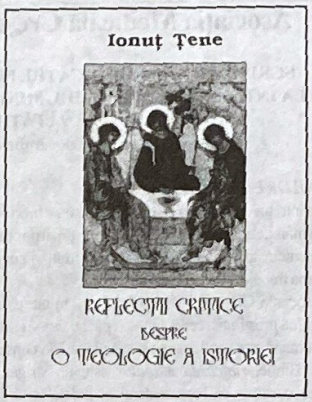

TREAPTA I: *ARGUMENT*

Din peșteră ieșind, dintru necaz,
Prăpastia măreață nu m-absoarbă,
Privirea s-o înalț din umbra oarbă,
Ferindu-mi bine pasul să nu caz.
Lumina ochiul meu hulpav s-o soarbă,
S-anin, ca aripi la al meu grumaz,
Harfa sunînd melodicul sfînt baz,
Și cu ulei ungînd hirsuta barbă,
Să-nfrunt netemător eternul ger
Și, începînd urcușul către creste,
S-ating, cu mîna mea, Steaua din Cer
Ce luminează peste Evereste.
Acolo Mîntuirea Lumii-așteaptă
În stîncă să scobesc treaptă cu treaptă.

TREAPTA XII: *PAULLUS*

Ce-i gloria? De-i laudă de sine,
Cerșind prelungi urale, decorații,
Pe scut ca să mă poarte toți confrații,
În pene să mă umflu – ar fi rușine.
Ci, de-am urmat eu calea-naltei grații,
Se cade să proclam cum se cuvine
Că Sfîntul Lemn își crește ram în mine;
Ca un copil – și fără perorații –
Să fac mărturisirea glorioasă:
Pe scările lumești de-am fost poftit,
Ales-am treapta cu un grad mai joasă,
De Muza modestiei însoțit
Ca titlu am dorit să mi se spună
Paul Sterian în care Pavel tună.

(Paul Sterian, *Cîntarea treptelor*, cu un cuvînt de Virgil Ierunca și un *remember* de Ileana Mironescu-Sandu, Editura Elion, f. l., f. a., pp.13 și 24; volum apărut grație D-nei Ileana Mironescu-Sandu și D-lui Titi Sandu din Elveția)

POZIȚII PROVIZORII PRIVIND POLIVALENTUL P

Patru pelerini, parcurgînd primejdioase poteci prin pădurile proteicului Pan (prospectînd Paradisul, pătimind Purgatoriul), propun (pretind!) precisă, profundă pricepere paradigmaticului P: perpendicular, polar, prolific, paradoxal prea problematic Pretextul? Prezența [...] precedă personificările prototipice Pantazi, Pașadia, Pîrgu, Pena [...]

Pregătiți pelerinajul pierdutului Paradis; porniți prudent pășind pe poteca profeților, pînă la piatra pătrată; priviți, prin păruta perdea, paloșul Păzitorului Pragului; pătrundeți prin paravanele Paradisului pierdut, pînă prin preajma Primului Pom (prea prudentul, precipitatul public profan pierzînd prilejul priceperii); Piscul polar, perpendicular pe planul perpetuei peregrinări pămîntești, prezidă peste perpetuitatea [...] perioadelor poli-planetare paradigmele pansoficei priveliști.

VANOMIR ȘI ABISUNA
Dialog neutru

Abisuna, Abisuna,
ochiul tău obscur ca pruna
își atîrnă grea privirea
primprejur – și nicăirea.

Ochii tăi opaci și triști
De ce oare nu există?

Vanomire, Vanomire,
aprigul meu palid mire,
mire al tăcerii line,
visul nopții fără tine
nu mă lasă să exist
Nu fi trist, o, nu fi trist!

(Mihail Avramescu, *Monolog nocturn – în aforisme, anecdote și aproximații – despre Suverana Slobozenie a Singurătății între neființă și nebunie*, cu o prefață de Andrei Pleșu, ediție îngrijită de Mariana Macri, Editura Paideia, București, 2001, pp. 72-73 și 95)

REPERE ISTORIOGRAFICE MODERNE PENTRU O TEOLOGIE A ISTORIEI

Conform paradigmei lui Nae Ionescu, "un om nu poate face legi – legile există în afara lui, în realitate, și el doar le vede și le formulează. Un om nu poate face istorie – căci istoria se face sub semnul lui Dumnezeu sau al destinului, dar se face laolaltă de toți oamenii, cu morții care i-au precedat și cu vii care vor veni".

Pentru Nae Ionescu, numai viziunea creștin-ortodoxă recunoaște istoriei autenticitatea sa în sensul cel mai pur *teleologic*. Prin Renaștere și Reformă, istoria a fost deviată de la sensul său inițial: drumul spre mîntuire. În cadrul acestei istorii deturnate, omul este un deznădăjduit, un atom pierdut de pe orbită.

În acest sens renascentist și reformist, omul a căzut în "păcatul luciferic", deoarece n-a știut să folosească libertatea dăruită de Dumnezeu, De aceea omul creștin care nu și-a pierdut credința s-a integrat legilor și a ales istoria (comunitatea de dragoste) în locul morții (oprirea pe loc, împietrirea, luxuria).

Concluzionînd, putem spune, după Nae Ionescu, că "drumul către ființă începe printr-o mare căutare de sine, dar sfîrșește dincolo de sine, în Dumnezeu (*soteria*)".

Numai prin Neam, pe Calea Domnului, omul are sens în asumarea corectă a libertății. Astfel, istoria este cadrul divin în care omul își manifestă conștient libertatea căutării lui Dumnezeu.

(Ionuț Țene, *Reflecții critice despre o teologie a istoriei*, Editura Napoca Star, Cluj, 2001, p. 50; volum închinat Înalt Prea Sfinției Sale Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului)

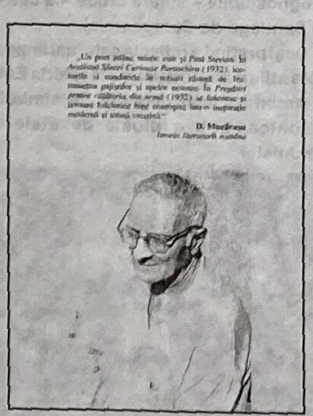

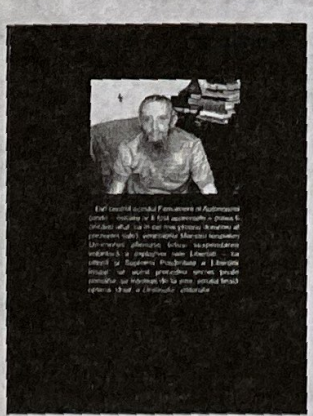

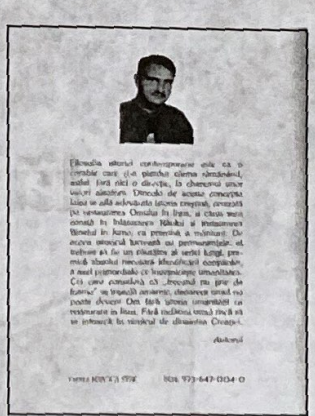

EROISMUL ROMÂNESC DUS PE APA... ATLANTICULUI

Joi, 13 decembrie 2001, toate posturile de radio şi televiziune din Montréal anunţau "descoperirea" a două cadavre în putrefacţie într-un container provenind din Italia. Corpurile aparţineau unor tineri în jur de douăzeci de ani, de origine română (un bărbat şi o femeie).

Din *mass-media* canadiană ne-a fost dat să aflăm că în ultimii ani au mai fost înregistrate alte 12 decese aparţinând unor călători clandestini de origine română. În ziarele montréaleze am citit ştirea, transmisă de Ministerul de Emigraţie canadian, că în ultimii zece ani peste două mii de tineri români au ajuns în Vechiul Port din Montréal în acest fel. Dar vapoarele care au părăsit porturile europene au ajuns şi la New York, şi la Halifax, şi în multe alte porturi americane. Numai Dumnezeu ştie câte mii de români or fi ajuns la ţărmul celălalt şi câte alte fiinţe şi-or fi dat sufletul pe valurile mărilor.

Pentru că iniţial şi eu intenţionasem să ajung în Canada în interiorul unei mari cutii de metal, şi pentru că mai mulţi dintre prietenii mei apropiaţi au ajuns la Montréal închişi mai multe zile în beznele vapoarelor cu marfă ce traversau Atlanticul, mă simt dator să mă închin şi să mă rog pentru sufletele celor care nu au mai avut norocul să ajungă vii pe malul celălalt al oceanului şi să pună şi ei piciorul pe pământul Lumii Noi.

Mulţi canadieni, şi în special autorităţile care au fost obligate să-i primească, s-au întrebat: "Dar de ce cei ce vin cu containerul sunt aproape numai români?". Celor care şi-au pus această întrebare li se poate răspunde foarte simplu: "Pentru că în România comunismul a fost mai teroristic decât în alte ţări europene, dar şi pentru că o caracteristică a poporului român de-a lungul istoriei sale este eroismul, curajul de a înfrunta primejdiile până la sacrificiul de sine".

Aceşti tineri, care au avut imensul curaj de a-şi lua lumea-*n* cap, n-au făcut-o numai pentru ei, numai pentru a-şi găsi ei înşişi o viaţă mai comodă şi mai înlesnită. Ei au făcut-o şi cu gândul la cei dragi, lăsaţi acasă în lipsuri şi suferinţe. Fiecare a avut în România un frate, o soră, un tată, o mamă, sau poate chiar o soţie şi copii. Dintre toţi cei pe care i-am întâlnit ajunşi astfel aici, *n*-am văzut niciodată vreunul care să nu muncească şi să nu trimită bani şi cadouri familiei, care să *n*u se sacrifice pentru cei de acasă.

Pe unii dintre aceşti curajoşi i-am văzut şi i-am întâlnit în manifestaţiile din decembrie '89 şi la mai multe manifestaţii împotriva F.S.N.-ului din primele luni ale anului 1990. Alături de mulţi alţii, au strigat şi ei "Libertate, te iubim:/Ori învingem, ori murim!". Foarte mulţi dintre ei povestesc cum şi-au petrecut ultimele zile ale anului 1989 manifestând pe străzile Timişoarei, Bucureştiului sau altor oraşe, gata să-şi dea viaţa pentru libertatea ţării lor. Printre ei se numără chiar şi participanţi la lunga demonstraţie anticomunistă din Piaţa Universităţii (1990), ei găsindu-şi până la urmă "zona liberă de neocomunism" în America sau Canada, ajunşi aici prin acest mijloc de transport mai puţin utilizat.

Dacă cu zeci de ani în urmă tinerii români mureau ca nişte martiri pe frontul de răsărit în închisori, în lagăre, pe crestele munţilor ori în alte conjuncturi de eroism, astăzi tinerii români mor ca nişte martiri ai disperării în containerele cu marfă care i-ar duce spre tărâmul făgăduinţei. Dacă astăzi ţara noastră ar fi atacată de un duşman extern, sau dacă s-ar găsi cineva care să fie-n stare să ridice tot tineretul român împotriva politicii murdare şi corupte duse de guvernele din ultimii ani, am convingerea că cel puţin jumătate dintre aceşti tineri inimoşi ar fi gata să se pună-n linia-ntâi pentru a-şi apăra neamul şi ţara pe care au fost împinşi s-o părăsească.

Sentimentul de neşansă şi laşitate pe care l-am avut atunci când am auzit pentru prima oară poezia lui Radu Gyr "Voi *n*-aţi fost cu noi în celule", l-am avut şi atunci când cineva mi-a spus: "Voi, cei care *n*-aţi ajuns în America cu containerul, n-aveţi de unde şti ce înseamnă o astfel de călătorie, căci voi n-aţi fost cu *noi* în container". Şi într-adevăr, noi, cei care *n*-am cunoscut "viaţa de bezne", *n*u putem şti ce înseamnă "învierea din moarte", căci *noi* n-am fost cu ei în...

Crucea poporului nostru a fost dusă mereu, din generaţie în generaţie, fiecare ducând-o aşa cum a crezut de cuviinţă. Fiecare individ în parte a avut de ales între între a merge pe drumul liniştit şi comod, ori pe drumul greu şi îngenuncheat al generaţiei sale, drum caracterizat şi destinat de Mântuitorul: "Şi cel ce nu-şi ia crucea şi nu-Mi urmează Mie, nu este vrednic de Mine. Cine ţine la sufletul lui îl va pierde, iar cine-şi pierde sufletul lui pentru Mine îl va găsi" (*Matei* 10, 38-39). În ultimii ani, exodul românilor, în special al celor tineri, a fost şi este o adevărată tragedie pentru ţara noastră; şi dintre toate exodurile, cel mai riscant şi cel mai periculos este cel cu containerul, care nu mai este un pariu cu viaţa, ci unul cu moartea.

În copilărie, la pionieri, tovarăşii mă obligau să cânt: "Eroi au fost, eroi sunt încă/Şi-or fi în neamul românesc". Iar eu, cu naivitatea şi sentimentalismul specific vârstei, cântam cât puteam de tare. Peste tot pe unde mi-au umblat picioarele, am rămas mândru de faptul că sunt român, mândria mea bazându-se în primul rând pe trecutul glorios al neamului meu, pe curajul şi eroismul strămoşilor mei. Astăzi, în Canada, când *mass-media* de aici anunţă alte cazuri de români găsiţi morţi în container, şi când canadienii mă-ntreabă dacă şi eu sunt venit cu containerul, cu un sentiment de tristeţe spun că nu. Dar în sufletul meu sunt mândru de curajul fie şi "nebunesc" al compatrioţilor mei, iar inima mea tristă şi înlăcrimată cântă cât poate de tare, aşa cum o făcea şi altădată: "Eroi au fost, eroi sunt încă/Şi-or fi în neamul românesc"...

Marian COSTACHE

✝ OCTAVIAN POPA

În ziua de 17 ianuarie s-a stins din viaţă, după o grea suferinţă, camaradul Octavian Popa.

Născut în ianuarie 1923 la Făgăraş, dintr-o familie de muncitori originară din mărginimea Sibiului, Tavi Popa, după ce a absolvit şapte clase primare, a fost dat de părinţii săi ca ucenic la prăvălia unui negustor român din Sibiu. Împreună cu fraţii mai mari, se alătură de timpuriu Mişcării Legionare, activând în Frăţiile de Cruce "Negoiul" din Făgăraş. În 1941 este arestat şi condamnat la 20 de ani muncă silnică. Trece prin închisorile din Braşov, Aiud şi Vaslui şi este eliberat în 1946. După eliberare, fiind înzestrat cu o voce deosebită, intră prin concurs la Conservatorul din Bucureşti şi se alătură luptei studenţimii împotriva instaurării regimului comunist. Este arestat din nou în 1948, reluând calvarul închisorilor. Trece prin Jilava, Ocnele Mari, Aiud şi minele de plumb de la Cavnic, unde se îmbolnăveşte grav de T.B.C. pulmonar. Se eliberează în 1964 de la Aiud. După eliberare s-a căsătorit şi şi-a câştigat existenţa prestând munci necalificate. Cumplita boală pe care a contactat-o la minele de plumb l-a chinuit tot restul vieţii şi în cele din urmă l-a răpus. S-a stins senin şi împăcat, aşa cum a trăit.

Dumnezeu să-l ierte şi să-l primească în ceata dreptilor Săi!

✝ ION CONSTANTIN

Încă o figură legendară a luptei anticomuniste ne-a părăsit. Pe ziua de 6 ianuarie a. c. a trecut la cele veşnice, în exilul lui voluntar de la Buşteni, cel ce a fost minunatul om şi dârzul luptător Ion Constantin.

Era născut în 1913, într-un sat de pe plaiurile judeţului Buzău. După absolvirea şcolii primare din satul natal, urmase cursurile Liceului "B. P. Haşdeu" din Buzău. Aici s-a înrolat în Frăţiile de Cruce care activau în cadrul liceului, sub îndrumarea acestei organizaţii făcându-şi o solidă educaţie de om şi de luptător. În 1933 se înscrie la Şcoala Politehnică din Timişoara şi aici activează în cadrul organizaţiilor studenţeşti legionare. În 1938, proaspăt absolvent al Politehnicii, îşi ia diploma de inginer şi rămâne cu serviciul în Timişoara, unde activează în continuare în cadrul organizaţiei legionare din Banat.

După evenimentele din 1941, se refugiază în Germania, unde este internat în lagărul de la Rostock şi apoi în cel de la Buchenwald.

Scapă cu viaţă din cumplitul bombardament de la 24 august 1944 şi revine în ţară cu mai mulţi camarazi, pentru a organiza lupta de rezistenţă anticomunistă. Duce o dârză luptă împotriva comunizării ţării până în decembrie 1948, când este arestat şi condamnat la 25 de ani muncă silnică. A trecut prin Jilava, Aiud, Gherla şi lagărul de muncă de la Baia Sprie.

S-a eliberat în 1964 de la Aiud şi s-a stabilit la Buşteni unde a muncit până la pensionare la Fabrica de Hârtie.

Dumnezeu să-l odihnească.

✝ PETRE MATEI

Petre Matei s-a stins din viaţă în 30 XI 2001, la Băile Govora.

Născut la 20 iunie 1924 în comuna Zerveşti, jud. Caraş-Severin, urmase liceul la Caransebeş şi, din 1944, Facultatea de Medicină din Bucureşti. În 11 februarie 1949 fusese arestat de pe stradă de organele de Securitate, pe când era student în anul V. A fost încarcerat la Ministerul de Interne, Rahova şi Jilava, apoi judecat şi condamnat de Tribunalul Militar Bucureşti la 20 de ani de muncă silnică pentru activitate anticomunistă, împreună cu lotul Grupului Studenţesc Bucureşti.Şi-a ispăşit pedeapsa la închisoarea Aiud, marea citadelă a suferinţei româneşti, unde a avut parte şi de vestita Zarcă (vechea închisoare, loc de aspră pedeapsă dintre deţinuţii politici cei mai rebarbativi).

A lucrat şi în "fabrica" închisorii în perioadele de acalmie, la turnătoria de fontă şi la tinichigerie, câte 12 ore pe zi, fără pauză, fără sărbători; ba mai mult, în decembrie 1952, după o evadare a trei deţinuţi politici din închisoare, Petrică împreună cu alţi 16 deţinuţi politici, drept represalii, au fost puşi în lanţuri grele şi obligaţi să muncească în continuare aşa timp de o lună de zile, până în ianuarie 1953, iar la ieşirea de la lucru erau ciomăgiţi de gardienii aşezaţi pe două rânduri.

S-a eliberat din detenţie în vara anului 1964, după executarea a peste 15 ani de închisoare. A lucrat, ca muncitor sanitar, prin mai multe spitale (Spitalul de Neuro-Psihiatrie din Timişoara, Spitalul Orăşenesc Caransebeş, Spitalul de Psihiatrie din Gătaia).

A fost mereu marginalizat de regimul comunist, care nu i-a permis să-şi definitiveze studiile medicale.

A colaborat la revista *Memento* şi a fost membru activ în Comitetul de Conducere al A.F.D.P. Timiş.

Ne rugăm, nemângâiaţi, pentru odihna sufletului său.

CEALALTĂ IPOSTAZĂ A TERORISMULUI

Mileniul trei a debutat fulminant. Fără îndoială, cel mai important eveniment petrecut în primul an al noului mileniu, a fost atacul terorist de la World Trade Center şi Pentagon. Atunci, la 11 septembrie, trufaşa şi "inexpugnabila" Americă a fost umilită. Învăţată doar să lovească fără a i se putea riposta, ea s-a văzut dintr-o dată în situaţia de a fi lovită fără a putea riposta. Şi nu oricum, ci în simbolurile puterii ei.

La 11 septembrie, America a simţit pe propria-i piele ce înseamnă spaimele, deznădejdea şi, mai ales, ce înseamnă neputinţa de a te apăra. La 11 septembrie, America a învăţat să plângă. Păcat însă că nu a învăţat şi înţelepciunea. Rănită în orgoliu, după ce s-a dezmeticit, a acţionat besmetic, exact cum nu trebuia. Dialogul şi negocierile pe care ea le recomandă altora sunt valabile numai pentru cei nevolnici.

Pentru a recâştiga încrederea propriului popor şi pentru a-şi reface imaginea oarecum şifonată după afrontul suferit, administraţia republicană a pornit *un război la întâmplare*. Războiul din Afganistan nu-i decât o demonstraţie de forţă. America nu a pornit acest război pustiitor decât pentru "a-şi arăta muşchii". S-ar putea ca, într-adevăr, Osama bin Laden şi talibanii care l-au găzduit să fie responsabili de atacul terorist de la 11 septembrie. Şi s-ar putea, de asemenea, ca bin Laden să fie capturat sau ucis, însă aceasta nu va rezolva problema terorismului, deoarece acest flagel al contemporaneităţii nu a început o dată cu bin Laden şi nu va sfârşi o dată cu el. Terorismul, ca şi toate celelalte integrisme ale civilizaţiilor neoccidentale, rezultă din revolta acestei lumi împotriva politicii de spoliere economică şi de "colonizare spirituală" dusă de America şi de aliaţii ei (permanenţi sau efemeri). Şi cum nu se poate lupta de la egal la egal cu un adversar care deţine cvasimonopolul unei tehnici de luptă extrem de sofisticate, care nu-ţi permite nici măcar să te aperi, revoltaţii se adaptează la aceste condiţii, lovind cum pot şi unde pot. Din acest punct de vedere, "terorismul" este un alt fel de război de partizani, un război de gherilă dus în spatele unui "front fluid" caracteristic războiului noii ere (sugestiv numite de un analist politic "era conflictelor asimetrice"). Într-un astfel de conflict "asimetric", unul dintre adversari dispune, aşadar, de o tehnică de luptă sofisticată (care, crede el, îl face inexpugnabil), iar celălalt de un atu psihologic: disponibilitatea sufletească de a muri (de a-şi jertfi viaţa) pentru o credinţă oarecare. De aceea, nu cred că lichidarea lui bin Laden şi a reţelei sale teroriste va rezolva problema terorismului. Atâta vreme cât America nu-şi va schimba atitudinea faţă de această lume şi de problemele ei specifice, vor apărea alţi bin Laden şi alte sute – sau chiar mii – de *kamikaze* dispuşi să moară pentru cauza lor.

Căci, ne place sau nu ne place, trebuie să acceptăm evidenţa. Asistăm astăzi la "americanizarea" întregului mapamond. Se împlineşte, din păcate, profeţia făcută, încă din 1943, de Simone Weil: "*Ştim foarte bine că, după război, americanizarea Europei este un foarte mare pericol şi ştim, la fel de bine, ce vom pierde dacă acest lucru se va produce. O americanizare a Europei va pregăti, fără îndoială, americanizarea întregului glob pământesc. Umanitatea îşi va pierde trecutul*".

Desigur, Europa nu a fost complet americanizată încă, dar a fost aproape complet vasalizată. Din punct de vedere economic, politic, militar şi, ceea ce este, poate, mai grav, şi din punct de vedere cultural. Şi dacă această "agresiune" a modului de viaţă american va continua, în decurs de o generaţie, cel mult două, Europa va fi complet americanizată, iar împreună cu ea va fi americanizat şi întreg globul pământesc aşa cum a profetizat Simone Weil. Semne sunt de pe acum, pretutindeni şi din belşug.

Anglia, scorţoasa Anglie, contaminată de primitivismul modului de viaţă american, a început să se mitocănizeze. Clasicul gentleman englez e pe cale de dispariţie, iar instituţiile ei "sacrosante" (monarhia, parlamentarismul etc.) au fost "secularizate". De asemenea, s-au depreciat până la dispariţie conveţionalismul şi spiritul de *fair play* englezeşti.

Rafinamentul şi bunul gust ale francezilor au dispărut (sau sunt pe cale de dispariţie) şi în locul lor se instalează vulgaritatea şi *kitsch*-urile de tot felul. Franţa şi-a pierdut deja importanţa culturală, iar "reputaţiile" mondiale nu se mai fac la Paris.

De Germania, ce să mai vorbim? Ea a fost, după expresia unui neamţ get-beget, "castrată" din punct de vedere spiritual. Cultivându-li-se cu perseverenţă *un* exagerat şi pe alocuri nedrept complex de vinovăţie, nemţii aproape că nu mai au idealuri, ci numai necesităţi. De altfel, într-un viitor nu prea îndepărtat, e probabil că ei şi ruşii vor fi transformaţi într-un fel de federaţi (*foederati*) pe *limes*-ul răsăritean al noului imperiu mondial.

Vasalizarea economică a Europei a început încă din 1945, imediat după terminarea războiului. Profitând de faptul că Europa, atât cea a învinşilor, cât şi cea a învingătorilor, ieşise din război vlăguită din punct de vedere economic, cu industria distrusă sau serios avariată, Statele Unite, pentru care războiul a fost o sursă nesperată de îmbogăţire (industria americană a crescut aproape de patru ori în răstimpul lui), a impus lumii europene, aşa-zis libere, un veritabil "protectorat". Reconstrucţia economică a Europei, cu masiv ajutor american (celebrul plan Marshall), s-a făcut după un plan bine pus la punct, care prevedea ca Europa să se refacă din punct de vedere economic, în parametri bine determinaţi, în aşa fel încât să nu pună, pe viitor, în pericol hegemonia economică mondială pe care America tocmai o câştigase. Acest plan îmbunătăţit şi adaptat după caz, a fost ulterior (şi este şi astăzi) aplicat în toate ţările pe care America le "ajută" prin instituţiile sale financiare specializate în acest scop, Fondul Monetar Internaţional (F.M.I.) şi Banca Mondială. Acest plan poartă un nume inofensiv, "programul de ajustare structurală", căruia noi românii tocmai îi simţim efectele. Iată cum îl defineşte Roger Garaudy: "*Un program de ajustare structurală prevede, cel mai adesea, următoarele: devalorizarea monedei naţionale (cu scopul descurajării importurilor şi încurajării exporturilor); reducerea drastică a cheltuielilor publice, în special a celor sociale: reducerea bugetelor pentru educaţie, sănătate, construirea de locuinţe, eliminarea subvenţiilor pentru consum, înţelegând prin aceasta consumul alimentar; privatizarea întreprinderilor publice sau mărirea tarifelor lor (electricitate, apă, transport, combustibil etc.); eliminarea controlului preţurilor; «gestionarea cererii» deci reducerea consumului – asigurată prin plafonarea salariilor, restricţia creditului, mărirea impozitului şi a dobânzilor etc*" (Roger Garaudy, *Les États-Unis – avant-garde de la décadence*, Paris, 1997).

Dar pentru a se asigura că aliaţii ei europeni îi vor accepta, după război, fără să cârtească, "suzeranitatea", America şi-a pregătit şi un atu politic pe lângă cel economic, atu care şi-a dovedit din plin eficienţa în perioada postbelică. Este vorba de Conferinţa de la Yalta.

Despre Yalta s-au scris zeci de cărţi şi şi-au dat cu părerea sute de istorici şi diplomaţi. Este curios însă faptul că prea puţini par să fi înţeles ce s-a întâmplat, de fapt, la Yalta. Mai toţi sunt de acord că Yalta a fost un mare eşec al diplomaţiei americane, că vicleanul *Uncle Joe* i-a tras pe sfoară pe americani şi la Teheran, şi la Yalta. Majoritatea lor pun acest pretins insucces pe seama apatiei şi decrepitudinii "bolnăviciosului" Roosevelt şi a perfidiei şi lipsei de interes ale "muribundului" Harry Hopkins. Or, lucrurile au stat tocmai pe dos. Yalta s-a terminat aşa cum au vrut americanii să se termine. Toate concesiile şi sacrificiile făcute de ei, pe seama altora bineînţeles, au fost făcute deliberat. La Yalta, Roosevelt şi *staff*-ul său (format în mare parte din membrii *Brain Trust*-lui de care preşedintele s-a înconjurat încă de la începutul primului său mandat şi cu ajutorul cărora a gândit *New Deal*-ul şi întreaga politică de perspectivă a Americii), care de orice pot fi acuzaţi, numai de naivitate şi de miopie politică nu, au întins o cursă atât aliaţilor lor europeni, cât şi şiretului georgian, netezind astfel drumul politicii americane postbelice. Datorită "succeselor" dobândite la Yalta, Uniunea Sovietică a ieşit din război relativ întărită şi cu un prestigiu destul de mare, devenind, în perioada imediat următoare, prin aroganţă şi agresivitate, un fel de *bau-bau* pentru Europa care, speriată, a acceptat fără să cârtească, ba fericită chiar, *suzeranitatea* Americii. Cele câteva puseuri de orgoliu ale Franţei şi ale generalului de Gaulle nu au mai contat.

Tot la Yalta, şi tot cu concursul *staff*-ului său, Roosevelt a gândit şi a pus la punct şi o altă problemă esenţială pentru politica postbelică a ţării sale, şi anume problema decolonizării. Destrămarea imperiilor coloniale era un vis mai vechi al lui Roosevelt. În concepţia lui, Statele Unite aveau datoria, "democratică" şi "umanitară" bineînţeles, să contribuie la această destrămare, pentru ca numeroasele colonii, devenite state independente, să poată face parte din proiectata Organizaţie a Naţiunilor Unite. Acesta era numai scopul declarat, pentru că este aproape imposibil ca Roosevelt, atunci când a conceput decolonizarea, să nu se fi gândit şi la avantajele pe care le putea aduce ţării sale acest proces, şi anume promovarea intereselor americane în fostele colonii ale vechilor imperii europene. De altfel, aşa s-a şi întâmplat. După decolonizare, locul imperiilor coloniale a fost luat de America. Acest lucru este foarte bine explicat de Roger Garaudy în lucrarea deja citată: "*Satelizarea politică, materială şi morală a Europei a făcut ca lumea să intre într-o nouă etapă a colonialismului. Puterea de Est* [este vorba de Uniunea Sovietică – n. n.] *scoasă din joc şi Europa, vasalizată, câmpul a rămas liber pentru un colonialism de tip nou, un colonialism care nu mai este cel al imperialismelor rivale din Europa, de acum înainte pusă sub ascultare, ci de un colonialism centralizat şi totalitar la scară mondială, sub hegemonie americană... Ceea ce fostul preşedinte Bush numeşte «Noua Ordine Mondială» este extinderea şi întărirea, în întreaga lume, ale acestor raporturi colonialiste între o metropolă, de data aceasta unică, şi restul lumii. Raporturi colonialiste înseamnă: dependenţă militară şi politică permanentă de cei care domină, pentru a face din colonie un apendice economic al metropolei şi pentru a impune reguli de schimb şi tarife vamale unilateral avantajoase dominatorului...*"

Dar Statele Unite nu se mulţumesc doar cu atât, ci ele vor să transforme regiunile pe care le controlează politic şi economic în "societate de consum" şi să le impună, sub pretextul "democratizării" şi respectării "drepturilor omului", valorile dizolvante ale modului de viaţă american. Împotriva acestei "agresiuni" s-au ridicat societăţile (populaţiile) respective, terorismul şi toate celelalte integrisme nefiind decât reacţii împotriva terorismului de stat şi integrismelor Occidentului, pentru apărarea identităţii proprii. De aceea, terorismul nu va putea fi eradicat decât dacă America şi Occidentul în general îşi vor schimba atitudinea faţă de problemele lumii contemporane. Roger Garaudy dă şi o soluţie în acest sens, propunând *un dialog între civilizaţii*. "Căci – spune el în lucrarea citată – *a trecut timpul monologului cultural al Occidentului, separării şi hegemoniei sale, şi a venit timpul dialogului civilizaţiilor [...] Problemele omenirii fiind puse la scară planetară, reclamă şi răspunsuri la scară planetară. Nu vom rezolva aceste probleme decât dacă vom reuşi să recreăm relaţiile umane distruse de patru secole de hegemonie occidentală. Nu le vom rezolva decât dacă Occidentul va accepta un veritabil şi neipocrit dialog cu civilizaţiile neoccidentale, pentru a imagina şi aduce la viaţă raporturi noi între om şi natură, între om şi om, între om şi Dumnezeu*".

Demostene ANDRONESCU

Editura PUNCTE CARDINALE
B.R.D. Sucursala SIBIU
Cont nr. 251100996517509

Gabriel CONSTANTINESCU (director),
Răzvan CODRESCU (redactor şef),
Demostene ANDRONESCU (redactor şef-adjunct),
Ligia BANEA (secretar de redacţie), Marcel PETRIŞOR, Florea TIBERIAN
Adresa Redacţiei: 2400 SIBIU - Calea Dumbrăvii 109, tel./fax 069/422536

Tehnoredactare computerizată "PUNCTE CARDINALE"
Masib S.R.L Printing Company